

საბჭოთა საგანმანათლებლო

ს.ს.ს.რ.
საგანმანათლებლო
მინისტროს
საგანგებო
და
საგანმანათლებლო
სამსახური

→ შინაგარეობა ←

- ი. ვარციხელი. — საჭიროა ადგილობრივ საბჭოებთან დაარსდეს სასამართლოს სექციები.
  - პროფ. შ. ნუცუბიძე. — შინაგანი რწმენა, როგორც განაჩენის ჭუნაფის საფუძველი.
  - დ. შირიანაშვილი. — კრიმინალისტიკა და მისი შესწავლის აუცილებლობა.
  - კ. შიქელაძე. — უფლება მიწის შრომითი სარგებლობისა, როგორც სანიეტო უფლება.
  - პ. ზაჩაიაშვილი. — სამოქ. სამართლის 67 მუხლის რედაქციული შეცდომა.
- პრაქტიკოსის შენიშვნები.**
- წ. კინკრაძე. — განმარტება უზ. სასამ. 1927 წ. 15 აპრილის თარიღით სამსახურიდან უკანონოდ დათხოვნილ პირთა თანამდებობრივ უფლებებში აღდგენის შესახებ.
  - პ. გრიჭუჩაშვილი. — რა გამოსავალი იმ შემთხვევაში, როდესაც ამხანაგობის საქმეებზე დაარსებულ ლიკვიდკომს არ შეეძეს სარჩელი ამხანაგების წინააღმდეგ კრედიტორების პრეტენზიის დასაკმაყოფილებლად?
  - ბ. შოთაბაძეშვილი. — როგორია გამოსავალი ან თუ საჭიროა მისი ძებნა.
  - ვ. გეჭაძე. — სასამართლო აპარატის გამარტივებისათვის სასამართლო და ცხოვრება.
- ი. პ—ლი. — რატომ კიანურდება საქმეები?
  - ელ. — ისევ კურონები.
- ქრონიკა.**
იურიდიული დახმარება.
კანონმდებლობის მიმოხილვა.
აფიციალური ნაწილი.

№ 3

თებერვალი
1928

1928 წლის 1 თებერვალიდან

გ. ა. მ. დ. ი. ს. ს. ს. რ. იუსტიციის სახელწოდებით კომისიის

ორგანიზებული ორგანო

„საბჭოთა სამართალი“

„საბჭოთა სამართალი“ ისახავს მიზნად გეგმიური იდეური ხელმძღვანელობა იუსტიციის მუშაებს და გააშუქოს სასამართლო-უფლებრივი საკითხები, როგორც თეორიული აგრეთვე პრაქტიკული ხასიათისა საბჭოთა კანონმდებლობის და ხელისუფლების პოლიტიკის ძირითადი პრინციპების მიხედვით.

„საბჭოთა სამართალი“ დიდ ყურადღებას აქცევს სასამართლო მუშაობის პრაქტიკულ მხარეს და დაეხმარება სასამართლოს დარგში ყველა ომუშავეთ საანადო მასალის მიწოდებით, სადაო საკითხების განმარტებით, სასამართლო პრაქტიკის მიმოხილვით, კოდექსების სხვა და სხვა მუხლების ახსნა-განმარტებით და კომენტარებით.

„საბჭოთა სამართალი“ დიდ ყურადღებას მიაქცევს აგრეთვე სასამართლო დაწესებულებებში ბიუროკრატიზმთან ბრძოლას და დაუნდობლად ამხელს იუსტიციის მუშაკთა უარყოფით მხარეებს.

ურნალში დათმობილი ექნება ადგილი კანონმდებლობის, სამილიციო და სისხლის სამართლის სამკვლევარო მილიციის მუშაობას.

გარდა თეორიული და პრაქტიკული ხასიათის წერილებისა შერჩეული იქნება აგრეთვე უმედიანი განყოფილებები:

საბჭოთა კანონმდებლობის მიმოხილვა, სასამართლოს ცხოვრება, ქრონიკა, გიგლიოგრაფია, იურიდიული დახმარება (კითხვა-პასუხი), ოფიციალური ნაწილი (დადგენილებები, განმარტებები, ინსტრუქციები, ცირკულარები), ფოსტა, განცხადებები და სხვ.

შერჩეული თანაგრძობლები უმედიანი განყოფილებები:

(ანბანზე)

ალხოვი ა., ამალღობელი ს., ანდრონიკაშვილი ლ., ბააზოვი გ., გაბაშვილი დ., გალუსტიანი ა., დოლიძე თ. ვარდანანი ხ., ვარძიელი ი., იუზბაშვილი გ., კაჭარავა ა., კოსტავა ა., ლუნკევიჩი გ., მახარაძე ფ., მესხიშვილი შ., მიქელაძე კ., ნანეიშვილი გ., ნუცუბიძე შ., პავლიაშვილი ი., პლენიკოვი კ., როინაშვილი ი., რცხილაძე გ., სიჭინავა ი., სურგულაძე ი., ტალახაძე ი., ტატიშვილი ე., ქავთარაძე პ., ქორქაშვილი მ., შავერდოვი ა., შურღია ლ., ჩხეიძე ს., ჯაფარიძე ს. და სხვ.

პასუხისმგებელი რედაქტორი: ი. ვარძიელი

სარედაქციო კოლეგია: ი. ტალახაძე, ა. კაჭარავა, პროფ. შ. ნუცუბიძე, ი. როინაშვილი, ს. ჯაფარიძე, კ. მიქელაძე, პ. ქავთარაძე.

ხელის მოწერის ფასი: წლიურად—10 მან., 6 თვით—5 მ. 50 კაპ., 3 თვით—3 მ.

ფასი თითო ნომრისა—50 კაპ.

რედაქციის და კანტორის მისამართი: ტფილისი, ტრიბუნალის ქ. № 32 ტელეფონი № 13—68.

საბჭოთა საბჭოთა

34(05)

პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით

L13.

რედაქციის და კანტორის

სელისოპოლის უკან:

მისამართი:

წლიურად — 10 მან.

ტფილისი, ტრიბუნალის

6 თვით — 5 მ. 50 კ.

მ. № 32

3 თვით — 3 მ.

ტელ. № 13-68

1 ნომერი 50 კ.

№ 3

საბჭოთა საბჭოთა 1928 წ.

№ 3

საჭიროა აღვილოებრივ საბჭოებთან დააჩრდოს სასაბარტოლუს საქმიანი.

სახალხო სასამართლოების აპარატის გაჯანსაღების შესახებ დღეს მართლაც რეალურად არის დაყენებული საკითხი. ამის მიხედვით იმის ნაწილობრივი, მაგრამ მნიშვნელოვანი კონკრეტული ღონისძიებანი, რომელიც შეიქმნა საკავშირო მუშათა და გლეხთა ინსპექციის სახალხო კომისარიატმა სასამართლოს მუშაობის გაუმჯობესების, მის საქმის წარმოების გამარტივების, სასამართლოს „ველოციტასთან“ ბრძოლის მიზნით — რასაკვირველია სასამართლოების აღვილობრივ დათვალიერების შემდეგ. აგრეთვე განსაკუთრებით აღსანიშნავია ის ინტერესი, რომლითაც XV პარტიული ყრილობა მოეპყრო სასამართლოს დღევანდელ მდგომარეობას მის მუშაობის უარყოფით მხარეების გამოაშკარავებას, და მისივე როლის და მნიშვნელობის დათვალიერების ჩვენი კულტურული და სამეურნეო აღმშენებლობის განვითარების დღევანდელ პირობებში. განსაკუთრებით სოფლად. თუ მივიღებთ მხედველობაში, რომ სახალხო სასამართლოს მუშაობის და არსებობის პირობები ყველა საკავშირო რესპუბლიკებში თითქმის ერთნაირია, უნდა ვსთქვათ, რომ ის რაც შეიმუშავა საკავშირო მუშათა და გლეხთა ინსპექციამ და რაც სთქვა სასამართლოების მუშაობის შესახებ მე-XV ყრილობამ, აგრეთვე ეხება საბჭოთა საქართველოს სასამართლოებსაც და ამიტომ აღნიშნული ზემოთ მეთად საინტერესო მასალების მიხედვით საჭიროა ჩვენშიც გადადგეული იქნეს სათანადო ნაბიჯები. ამ მხრივ იუსტიციის და გლეხთა ინსპექციის სახალხო კომისარიატებმა უკვე შეიმუშავეს პირველი სანიმუშო გეგმა. ს. და ც. ვათვალისწინებულა მთელი რიგი გამჯანსაღებელ და გამამარტივებელ ღონისძიებთა გატარება ჩვენი სახალხო სასამართლოს დღევანდელ რთულ, ფორმალურ მხარეებით სავსე, საქმეთა წარმოებაში.

უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ თითქმის ყველა რესპუბლიკებში დღეს პრაქტიკულად დასმულია საკითხი და ზოგიერთ მათგანში ნაწილობრივ გატარდა კიდევ მთელი რიგი კატეგორიის სასამართლოს საქმეების სათემო, სარაიონო და სხვ. აღმასკომებისადმი განსახილველად გადაცემა. საბჭოთა საქართველოში უკვე გატარდა ეს ღონისძიება, რაც გამოიხატა წინახედების და ტყის გაჩეხვის ირგვლივ აღძრულ საქმეების თემალმასკომებისათვის გადასაჭრელად გადაცემაში. იუსტიციის კომისარიატი სულ ახლო მომავალში წარუდგენს ჩვენს უზენაეს საკანონმდებლო ორგანოს განსახილველად პროექტს თემალმასკომებთან სასამართლოს კომისიების დაარსების შესახებ, უფრო ვაფართოებულ ფუნქციებით. აღსანიშნავია ისიც, რომ უკვე პრაქტიკულად დასმულია იუსტიციის კომისარიატების ხაზით საკითხი საპროცესო კოდექსების საგრძნობლად გამარტივების შესახებ ინენიარად,

რომ მათში დარჩეს დაკანონებულად მხოლოდ ისეთი მუხლები, რომელნიც აუცილებელ გარანტიას უნდა წარმოადგენდენ მართლმსაჯულებისათვის.

დანარჩენი ნაკლებ მნიშვნელოვანი ფორმალური მუხლები განზრახულია მიეცეს სასამართლოს დირექტივის სახით მხოლოდ იუსტიციის კომისარიატის ხაზით. ამრიგად ეხება, რომ სასამართლოს პრაქტიკაში ჩვენ მოგვეღწიოს საგრძნობი ცვლილებანი, რომელთა მიზანშეწონილი გატარება განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს არა მარტო იუსტიციის მუშაკების მხრივ, არამედ მშრომელთა ფართო მასების მხრივაც. მართლაც დროა, რომ ეს მნიშვნელოვანი დარგი ჩვენა სახელმწიფოებრივი მართვა-გამგებლობისა ჩვეყნით სათანადო პირობებში. დროა დავანებოთ თავი იმ შეხედულებას, რომ სასამართლო „ჩინოვანური“, „მეორე ხარისხის“ აპარატია და მუდამ შეიძლება „დაბალ ლობეთ“ იქნეს გამოყენებული. განა სახალხო სასამართლოს ყოველდღიური მუშაობა არ განიხილება ჩვენ, რომ მუშურ გლეხურ ქვეყანაში ის თამაშობს დად საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ როლს: ვის შეუძლია უარყოს, რომ დღეს 1) სახალხო სასამართლო მომქმედი ტრიბუნა საბჭოთა წესწყობილების პროპაგანდისათვის; 2) რომ ის ყოველდღიური სკოლა არის პროლეტარულ-რევოლიუციური უფლების გავრცელებისათვის ფართო მოსახლეობაში; 3) რომ ის ამრიგად რაზმავს და ამტკიცებს ახალ საბჭოთა საზოგადოებრიობას მშრომელ მასების ფენებში; 4) რომ სახალხო სასამართლო მებრძოლი (რეპრესიის) ორგანოა საბჭოთა კანონების და რევოლიუციური წესების დამრღვევთა მიმართ; 5) რომ სახ. სასამართლო ეჭრება რა მუშათა და გლეხთა მასების ყოველდღიურ ყოფაცხოვრების საკითხებს, სჭრის მათ რევოლიუციური კანონების მიხედვით და სოციალისტური შეგნებით და თვალსაზრისით; 6) რომ სასამართლო მჭიდრო კავშირს ამყარებს სახელმწიფოს და მოსახლეობის შორის და რამდენადაც ათი ათასობით მშრომელი ხალხი უშუალო მონაწილეობას იღებს სახალხო მსაჯულების სახით მართლმსაჯულების განხორციელებაში იმდენად სახ. სასამართლო აბამს მშრომელ მასას სახელმწიფოებრივ მართვა გამგებლობის საქმეში. ასეც ქონდა წარმოდგენილი სახალხო სასამართლოს მნიშვნელობა მუშურ გლეხურ სახელმწიფოში ამხ. **ლენინს**, როდესაც ის ამბობდა: „სასამართლო არის ისეთი ორგანო, რომელიც აბამს განსაკუთრებით დარბი მოსახლეობას სახელმწიფო მართველობის საქმეში“. სასამართლოს მოღვაწეობა სახელმწიფოებრივ მართველობის ერთ-ერთ ფუნქციას წარმოადგენს. სასამართლო არის პროლეტარიატის და უღარიბეს ხელისუფლების ორგანო. სასამართლო არის მასების დი ციპლინისაკენ აღზრდის იარაღი.

(ლენინის სიტყვა 29 აპრ. 1918 წ.) მაშასადამე, სახ. სა-სამართლო მრომელთა მასების პოლიტიკურ აღმზრდელი ორგანოა.

სახ. სასამართლო სწორი, რევოლუციურად მი-ზანშეწონილი და პოლიტიკურად სალი მოღვაწეობა მშრომელი მასები და პირველყოვლისა მის მოწინავე ფე-ნების უშიალო მონაწილეობის გარეშე ძნელი წარმოსა-დგენია. ამას ადასტურებს სახალხო სასამართლოს საკავ-შირო მასშტაბით ათი წლის და ჩვენში კი შვიდი წლის არსებობის ისტორია. განა შესაძლებელია, გავკუთნოთ ჩვენი სასამართლო სხვადასხვა სენისაგან, განა შეგვი-ძლია მასში აღმოვფხრათ დარჩენილი ბიუროკრატიული ნაშთები, განა შეგვიძლია გავატაროთ სწორი კლასიური ხაზი სასამართლოში ან და მით უმეტეს იმ ორგანოებში, რომლებსაც დღეს მინდობილი აქვთ სასამართლოს ფუნქ-ციები, (თემალმასკომებში) იმ დროს, როდესაც ამ ორთა-ვეში ირჩევა ასი—ათასობით ყოველდღიური უმუშალო ყოფა-ცხოვრების საკითხები მშრომელი მოსახლეობისა დღევანდე-ლი გარდმავალ ხანაში? განა შეგვიძლია მივკეთ სასამართ-ლოს ის მნიშვნელობა, რომელსაც აძლევდა ამბ. ლენინი, თუ ყველა ამ საქმეში არ დაგვეხმარება თვით შრომელი მო-სახლეობა, პირველ ყოვლისა მუშები და გლეხები, თუ ფართო მშრომელთა საზოგადოებრიობა სათანადო ხელ-მღიანელობის ქვეშ არ გააწევეს სასამართლოს ყოველდღიურ კონტროლს? მასების მონაწილეობა თუმცა ნაწილობრივ, მაგრამ ცხოველი სახით შეიძლება განხორციელდეს ადგი-ლობრივ საქალაქო, სათემო საბჭოებთან სექციების და-არსების საშუალებით ისე, როგორც ეს უკვე შემოღებუ-ლია სხვა რესპუბლიკებში. იუსტიციის ადგილობრავე მუ-შაკების პრაქტიკულ ხელმძღვანელობით საბჭოს წევრები ამ სექციებში შეისწავლიან სასამართლოს მუშაობის აეს და კარგს, დაუახლოვებენ მოსახლეობას, პრაქტიკულად დაენმარებიან ხელისუფლებას სასამართლოების ორგანოე-ბის გაჯანსაღების საქმეში, რაც თავისთავად ცხადია მის-ცემს სასამართლოს საშუალებას სისწორით და მთლიან-ნად შეასრულოს თავის დიდი პოლიტიკური და საზო-გადოებრივი ამოცანები.

ჩვენ მოუწოდებთ საქართველოს ცაკთან არსებულ საორგანიზაციო განყოფილებას და ადგილობრივ აღმას-კომებს დაუგვიანებლად გადასდგან ამ მხრივ პრაქტიკული ნაბიჯები. ხოლო სასამართლოს მუშაკებს აღმოუჩინონ ადგილობრივ ორგანოებს სათანადო დახმარება და ამ საქმეში გამოიჩინონ სათანადო უნარიანობა.

ი. ვარძიელი.

შინაგანი რზენა, როგორც განაჩენის უზანაესი საფუძველი.

სისხლ. ს. ს. კ. 319 მუხლი, რომელიც განაჩენის გამოტან ზე ლაპარაკობს, ცდილობს მართლმსაჯულების გარანტიის შექმნას, მაგრამ ამ მეტად პატივსაღებ მიზნი-სათვის ორი მომენტის შეერთებას ახდენს, რომელთა შო-რის არავითარი პირდაპირი კავშირი არ არსებობს: რა-ციონალი და ირაციონალი მომენტის, რომლებიც, როგორც თავის აგებულობით, ისე წარმოშობით ერთი მეორესთან პირდაპირ კავშირში არ მოიყვანება. ამით დასმულია ერთი დიდი საკითხთაგანი, რო-ელზედაც პრო-ცესუალისტები დიდი ხანია თავს იმტკრევენ და რომელ-მაც ვერც ჩვენს პროცესში მიღწია საბოლოო გადაწყვე-ტას. 319 მუხლი ორი აბზაციდან შედგება. პირველი აბზაცი: „სასამართლომ თავისი განაჩენი უნდა დაამყაროს მარტოოდენ ცნობებს, რაც საქმეშია და განხალულ იქნა სამსჯავრო სხდომაზე“. „საქმის“ ცნებას ორჯულ განსაზ-ღვრავს (და არა განმარტავს)—ერთხელ მითითებით „მარ-ტოოდენ იმ ცნობებს“, რომლებიც (და ეს მეორეა) „გან-ხილოლ იქნა სამსჯავრო სხდომაზე“. ორმავე განსაზღვრის მიზანია სწორად და შეუცდომლად აღნიშნოს განაჩენის

საფუძველი: მას ორი ნიშანი აქვს — „საქმის ნაწილი“ და „განხილოლი“. ერთი მათგანის გამოკლება სპობს განაჩე-ნის საფუძველს, რადგან: ა) პირველი უმეორეოდ ნაკლ-ვანებაა (საქმეში იყო ელემენტი, რომელიც განუხილვე-ლი დარჩა), მეორე უპირველოდ შეცდომაა (განხილოლ იქნა ის, რაც საქმეს არ ეხებოდა), როგორც ვხედავთ, აქ მთელი აგებულობა კანონის შინაარსისა რაციონალ აგებულობისა, ე. ი. მის ნაწილებს შორის არსებული და-მოკიდებულება ლოგიკური ბუნებისაა და ცნებასთან დაკავშირებულ წესებს ემორჩილება.

სულ სხვაა მეორე აბზაცი იმავე 319 მუხლისა. აქ სწერია: „დამამტკიცებელ საბუთებს მოსამართლე შეაფა-სებს თავისი შინაგანი რწმენით, რაც უნდა ემყარებოდეს საქმის ყოველ გარემოებას, ერთობლივ აღებულს“. ცხა-დია, რომ „ყოველი გარემოება“, რომელზედაც აქ კანონ-მდებელი ლაპარაკობს, არავითარ წინააღმდეგობაში არაა პირველ აბზაციში წარმოებულ განსაზღვრებთან. ნათელია, რომ აქ „ყოველი“ ეხება ყველა იმას, რაც გადაჩენა-ორმავე განსაზღვრის შემდეგ და განაჩენს საფუძველად დაედება. ასეთივეა „ერთობლივ აღებულში“ საქმის ცნე-ბაც. დამახასიათებელი მეორე აბზაციისათვის არის „ში-ნაგანი რწმენის“ მიღების მომენტი. კანონს სა რედაქცია ისეთია, თითქოს ორი მოვლენა—განაჩენის დამყარება ცნობებზე და შინაგანი რწმენის დამყარება გარემოების განხილვაზე და არა მარტო „გარემოებაზე“—(რუსული რედაქცია კანონისა უფრო სწორია)—ერთი და იმავე ბუნების იყოს. ეს კი სინამდვილეში ასე არაა—ეს ორი გარემოება სულ სხვადასხვა გვარია, რაც თუნდაც მარტო იქიდან ჩანს, რომ პირველის რეგლამენტაცია შესაძლე-ბელია, ხოლო მეორე კი ასეთ რეგლამენტაციას არსები-თად ვერ ეგუება.

ყოველი ნორმის აზრი, სხვათა შორის, იმაში მდგო-მარეობს, რომ მისდამი ბუნებრივია საკითხი—არის თუ თუ არა ნორმა შესრულებული. ასეთი კითხვა ნორმის მი-ყენების კონტროლის შესაძლებლობას შეიცავს და პოზი-ტიურ სამართლისათვის, ე. ი. კანონთა კრებულისათვის, როგორც მომწესრიგებელ მოვლენისათვის ეს საქმის მნი-შვნელოვანი ნაწილია, რადგან უკანონობის წინააღმდეგ ბრძოლის იარაღია და ამდენად მართლმსაჯულების გარ-ანტია. სწორედ ამ თვალსაზრისით კიდევ უფრო ნათე-ლი ხდება ძირითადი განსხვავება ერთი და იმავე მუხლის ორ ნაწილს შუა: პირველი ნაწილის შესახებ თავისთავად ისმება საკითხი, რამდენად ასრულებს ანუ აკმაყოფილებს განაჩენი კანონში გამოთქმულ პირობას. თუ იგი დაყარ-ებულთა ორმავედ განსაზღვრულ ცნებას „ცნობებისა“, მაშინ იგი სწორადაა გამოტანილი. წინააღმდეგ შემთხვე-ვაში იგი შემცდარია და მართლმსაჯულების აღსადგენ მიმართულებით უნდა ხელახალ მსჯელობის საგანი გახდეს.

ასეთი არაა მდგომარეობა მეორე შემთხვევაში: 319 მუხ. მეორე ნაწილი არ ეგუება საკითხს მისი, როგორც ნორმის შესრულებისათვის. ეს ხდება მიტკომ. რომ არა ჩანს ობიექტური ნიშანი, რომლის მიხედვით ნათელი იყოს იმის ვარკვევა. დაირღვა თუ არა კანონის მოთ-ხოვნა. მართალია შინაგანი რწმენა „უნდა ემყარებოდეს საქმის ყოველივე გარემოებას და სხვ.“, მაგრამ თუ მარ-თალია პროფ. ლიუბლინსკი, როდესაც ამბობს საერთოდ რომ „ჩვენი კანონი მე ჯად მომჭირნეთ აღნიშნავს მოსა-მართლის მოვალეობას საქმეთა განხილვისა და გადაწყვე-ტის დროს“, მით უფრო ითქმის ეს 319 მუხლის მეორე ნაწილზე, რომელიც დეკლარაციის იქით ვერ მიდის. ამ-დენად კანონში ამ შემთხვევაში გამოთქმულია ფრიალ-საკირო და სასურველი მოთხოვნა, მაგრამ, რამდენადაც ნაკვალად ობიექტური ნიშნებისა საკითხი გადატანისათ-სუბიექტურ სფეროში, სადაც არა გარეგანი, არამედ „შინაგანი“ გარემოებაა გადაწყვეტი, იგი ბოლომდე მხოლოდ მოთხოვნად რჩება.

ასეთია ბუნება სისხლ. სამ. სპარ. კოდ. 319 მუხ-ლისა. მასში კანონმდებელმა თავი მოუყარა ორ შეუერთ-

ბელ მოვლენას და ამით მხოლოდ იმას მიაღწია, რომ მტკიცე სურვილი გამოხატა ცალმხრივობის დასაძლევად, რომელიც ახასიათებს „თავისუფალ რწმენას“ პრინციპს. მე XVIII საუკუნეში ბურჟუაზიულ რევოლუციონერობას, რომდენადაც იგი მიმართული იყო ფეოდალიზმის ნაშთების წინააღმდეგ, „თავისუფლებათა“ მთელი კრებული, როგორც იდეოლოგიური იარაღი, ზურგს უმაგრებდა. მათ შორის მოსამართლის „დარწმუნების“ თავისუფლებაც“ იმავე როლს თამაშობდა ლეგალ თეორიაზე აგებულ იურისდიქციის წინააღმდეგ ბრძოლაში, როგორც თავისუფალი ეკონომიკის“ ლოზუნგი მფარველობითი სისტემის წინააღმდეგ ბრძოლაში. ბურჟუაზიის დიქტატურის დამკვიდრებამ „თავისუფალი ეკონომიკა“ თავისუფალ ექსპლოატაციად აქცია და მოსამართლის „თავისუფალ დარწმუნების“ პრინციპი, ოდესღაც საფრანგეთის რევოლუციის დროს დიდი პრინციპი იმავე ნიადაგზე უნდა დამდგარიყო.

როგორც სამართლიანად მიუთითებს მ. სტროგოვიჩი (Сов. право № 2, 1927 წ.) საბჭოთა სამართალი არ ღვას და ვერც დაადგებოდა „თავისუფალ დარწმუნების“ თვალსაზრისს, მაგრამ არსებითად სხვა მოტივებით და მოსაზრებით, ვიდრე ამას ზოგი პროცესუალისტი სჩადის დასავლეთ ევროპაში; მიუხედავად ამისა ვერც იგივე სტროგოვიჩი და ვერც რუბინშტეინი, ვერც ვიშინსკი, პროფ. გროდზინსკი ან სხვა რომელიმე საბჭოთა პროცესუალისტი ვერ ახერხებს იმის დამტკიცებას, რომ ჩვენგანონმდებლობაში მოცემული იყოს „შინაგანი რწმენის“ შესახებ რამე დადებითი სახელმძღვანელო, გარეშე პრობლემის დასმისა. მართალია სისხლ. სამ. საპრ. კოდ. 56 მუხ. ერთის მხრივ თავისი კატეგორიული შეზღოვებით ლეგალ ანუ ფორმალ პრინციპის წინააღმდეგ. მეორეს მხრივ მთელი რიგი მუხლებისა სასამართლოს ინიციატივის პირველ ადგილზე წამოყენებით (სისხლ. სამ. საპრ. კოდ. 273, 289, 296-7, 300, 302 და სხვ.) ქმნის თავისებურ სიტუაციას, რომლის აზრი „თავისუფალი დარწმუნების“ პრინციპის კორრექტივშია, მაგრამ ეს მხოლოდ მითითებაა დიდ საკითხზე და არა მისი გადაჭრა. ყველა ამის დასამტკიცებლად საკმარისია გამეორებულ იქ ას კითხვა: რომელ ობიექტურ ნიშნებშია გამოხატული 319 მუხ. მეორე ნაწილის დარღვევა? საკმარისია ეს საკითხი დაისვას, რათა გაირკვეს, რომ 319 მუხ. ობიექტურ და სუბექტურ მომენტების გაერთიანებას ცდილობს მათი გაიგივების უმართებულო ნიადაგზე.

გამოსავლის მონახვა შეიძლება მხოლოდ მაშინ, როდესაც ჩვენი პროცესი მხოლოდ განთავისუფლებული იქნება საფრანგეთის Code d'instruction criminelle-ის გავლენისაგან. მართალია, ეს უკანასკნელი რევოლუციამ შექმნა, მაგრამ იმ რევოლუციის ისტორიულ-სოციალური კონიუნქტურა არსებითად განსხვავდება პროლეტარიატის რევოლუციისაგან. პირველმა შექმნა მხოლოდ საკონსტიტუციო თავისუფლებათა გარანტიები, მეორე ქმნის ეკონომიურ განთავისუფლების გარანტიებს. ფორმალური არც ერთს და არც მეორეს არ აინტერესებს, მაგრამ არსება ორივესი ძირეულად სხვადასხვაა. მიუხედავად ამისა, გამოსავალი, რომელიც ნაჩვენებია 319 მუხ. მეორე ნაწილში, ვერ სწყვეტს საკითხს. როგორც კი გადიდგმება რაიმე ნაბიჯი „თავისუფალი დარწმუნების“ პრინციპის განსაზღვრისაკენ, ორი გზა ისახება ამ მიზნის მისაღწევად, ან „თავისუფალი დარწმუნებისადმი, ერთგვარი უნდობლობა—ასე იქცევიან ზოგიერთი ფრანგი პროცესუალისტი, მაგ. გარო, ან ამ დარწმუნების შემოფარგვლა მთელ წესებით, რომლებმაც ყოველი შესაძლებელი სიტუაცია უნდა გაითვალისწინოს—ასე იქცევიან ინგლისური დამტკიცებითი სამართლის წარმომადგენლები.

რომელი გამოსავალი უნდა იქნას მიღებული—დიდი საკითხია, რომელიც განცალკევებულ მუშაობის ღირსია. იმ შევსებიდან კი, რომელსაც აწარმოებენ ზემო დასახელებული საბჭოთა პროცესუალისტიები, ნათელია ერთი

პრაქტიკული საკითხი, რომელზედაც აქვე უნდა შევიხილეთ. რომდენადაც რთულად გაიშლება ის მსჯელობის აპარატი, რომელიც „შინაგან რწმენასთანაა“ დაკავშირებული, იმდენად მწვავედ სდგება საკითხი მოსამართლის სუბიექტურ კვალიფიკაციის შესახებ, რომდენადაც საბჭოთა სამართალი არ სცნობს ფაქტს მოსამართლის უფლების მოსამართლისაგან განსხვავებას, იმდენად ამ საკითხისათვის თავის არიდება არ შეიძლება და „შინაგანი რწმენის“ პრინციპს პირდაპირ მიეყვება მოსამართლის კვალიფიკაციის აწვევის აუცილებლობამდე. ასეთი პრაქტიკული დასკვნა მხოლოდ ერთ მომენტთანაა ზემოდ დასმულ პრობლემის გადასაჭრელად.

პროფ. შ. ნუცუბიძე.

პრიმიინალისტიკა და მისი უსუსავლის აუსილაგლოგა.

ჩვენს ტენიკურ და კულტურულ მიღწევათა საუკუნეში, ტენიკის ძლიერ დიდმა წარმატებამ ამ რამდენიმე უკანასკნელი ათეული წლის განმავლობაში კაცობრიობა მრავალი აღმოჩენით და გამოგონებით გაამდიდრა და მრეწველობის განვითარებას და კულტურულ ხალხთა კეთილდღეობამარებაზე ნაყოფიერი გავლენა მოახდინა. როგორც ვხედავთ, ამ წარმატებამ ზოგჯერ მარჯვე და სწრაფი მოძრაობის საშუალებანი (რკინის გზა, ავტომობილი, ჰაერობლანი და სხვა.) ტელეფონი, ტელეგრაფი და რადიოტელეგრაფი, სწრაფმსროლი იარაღი და უკვამლო დენთი და სხვ. რასაც ადამიანი ოცნებობდა და რაც ზღაბრად ეჩვენებოდა, დღეს სინამდვილედ იქცა. მაგრამ ამ მსოფლიო წინმსვლელობას თავის უკულმა მხარეც აქვს. ტენიკის და მეცნიერების კულტურულ მიღწევებით დიწყეს სარგებლობა პროფესიულმა დამნაშავეებმაც. უნდა გვახსოვდეს, რომ დანაშაული არის კლასიური საზოგადოების შინაგანი დუღილის პროდუქტი, რომ იგი წარმოადგენს მისი (საზოგადოების) პროგრესის უკულმა მხარეს და რომ დამნაშავეს თავის ხელობაში სწორედ იმ ცივილიზაციის მეშვეობით იმახვება, რომელსაც იგივე პროგრესი ჰქმნის. საშიში დამნაშავე ნი სწავლობენ ყველა იმ საშუალებას, რომლის მოხმარება დანაშაულის ჩადენის და გადმალვის მიზნით შეიძლება და თავის დანაშაულებრივ პრაქტიკაში ზედმიწევნით ხმარობენ.

ამგვარად დანაშაულობა თავისი თვისების მხრივ გაიზარდა, მაგრამ თვისებრივ ზრდასთან ერთად იგი რაოდენობრივადაც იზრდება; სხვადასხვა ქვეყნების სტატისტიკური ცნობები გვიჩვენებენ, რომ ჩადენილ დანაშაულთა რიცხვი ყველგან იზრდება, მხოლოდ მათი გახსნის რიცხვი კი არ აღემატება მათელი რაოდენობის ნახევარს. რ. ნაირად შეიძლება ბრძოლა დანაშაულის ზრდასთან? ცხადია, დანაშაულთა გამოკვლევის ტენიკის გაუმჯობესებით, რომელმაც უნდა შეამკიროს გაუხსნელ დანაშაულთა პროც. და ამით უჩვეულოდ დამნაშავე პირთ, რომ ჩადენილი დანაშაული იშვიათად რჩება გაუხსნელი. მაგრამ სინამდვილე გვიჩვენებს, რომ იმ დროს, როდესაც აზრი და ცოდნა წინ მიდის ადამიანის ცხოვრების ყველა სფეროში, მართლმსაჯულების სფეროში დანაშაულის გამოსაკვლევად და გასახსნელად ჯერ ისევ სარგებლობენ უმთავრესად მოწმეთა ჩვენებებით. ჩვენი საგამომძიებლო და მომკვლევო ორგანოები დანაშაულის გასახსნელად და ქეშმარიტების გამოსარკვევად სარგებლობენ იმავე საშუალებით, რაც მრავალ საუკუნის განმავლობაში ითვლებოდა უმთავრეს და საუკეთესო დამამტკიცებელ საბუთად; სახელდობრ, იბარებენ და ჩვენებას ართმევენ მოწმეებს და ეჭვმიტანილებს, ადგენენ დაკითხვის გრძელ ოქმებს, სწერენ დასკვნებს, აზრებს და სხვა. მაგრამ, თუ ჩვენ დაუკვირდებით თანამედროვე ცხოვრებას, მხედველობაში იმ ტენიკას და ცოდნას მივიღებთ, რომელსაც ხმარობს თანამედროვე დამნაშავე, უტყველია იმ დასკვნამდე მი-

ვალთ, რომ გახსნა დანაშაულის მხოლოდ მოწმეთა ჩვენებებით თანდათან ძნელდება. თანაც მოწმეთა ჩვენებების ფსიხოლოგიის შესწავლამ საგრძნობად შეაუსუსტა მათი მნიშვნელობა და სიძლიერე, როგორც დანაშაულთა გახსნის ღონისძიებისა.

მრავალი მეცნიერის შრომამ (შტერნი, ლისტი და სხვ.) გამოარკვია, რომ ერთისა და იმავე მოვლენის შესახებ ჩვენ თითქმის არაოდეს არ მივიღებთ თუნდაც ორს ერთნაირ ჩვენებას; უკანასკნელი გარემოება აიხსნება იმით, რომ აღამიანზე მოქმედობს მესხიერების სისუსტე, წლოვანობა, ბუნებათი თვისებები, ჯანსრთელობა, წრე, რომელშიც იგი ცხოვრობს და სხვ.

შემდეგ, საბუნებისმეტყველო, სამედიცინო და სატექნიკო მეცნიერებათა ფართო განვითარებამ გახსნეს ახალი გზები და პერსპექტივები. დანაშაულთა გახსნა, რომელსაც ბევრი დღესაც უყურებს, როგორც ხელობას, რომელიც მხოლოდ მცირე გამოცდილებას და ოქმების შედგენის ცოდნას მოითხოვს, ბევრი კი — როგორც ოსტატობას, რომელიც დამოკიდებულია ცალკეულ პირთა ნიჭიერებაზე, ნამდვილად დამოუკიდებელ მეცნიერებას წარმოადგენს, იგი მტკიცედ მოითხოვს კარგს მომზადებას, დიდს თეორიულ და პრაქტიკულ ცოდნას და ფაქტების მეთოდურ შესწავლას. პროფესორი **ნიჩეფორო** ამბობს: შესაძლებელია ჩვენი სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, საპატიმრონი და მთელი დამსჯელი სისტემა მიმდინარე გამოკვლევის ზეგავლენით შეიცვალოს, მაგრამ ერთი რამ რჩება მუდმივ-დანაშაულთა გახსნა, ვინაიდან ყოველთვის საჭიროა დანაშაულის პიროვნების და საქმეში მისი მონაწილეობის გამოარკვევა.

მეცნიერება, რომელიც გვასწავლის დანაშაულთა გახსნის საშუალებებს, არის კრიმინალისტიკა. დამხმარე მეცნიერებათა რიგში მას უკავია შესამჩნევი ადგილი, აღნიშნულ მეცნიერების ბურჯად ითვლება ქ. ვენის (ავსტრია) ყოფილი უდიდეს საქმეთა სამოსამართლო გამოძიებელი, შემდეგ პროფესორი, **ბანს გროსი**. მას მოუვიდა აზრად, რომ საჭიროა ცალკე მეცნიერებებში დაქსაქსულ და ხშირად შემთხვევითი ცოდნათა ერთ სისტემაში შეერთება იმ მიზნით, რომ გააღმუშავეთ იქმნას მოძღვრება საქმეში არსებულ გვთა გამოკვლევის ტექნიკურ ხერხების შესახებ. იმ დღეს, როდესაც ნივთიერ სისხლის სამართლის მეცნიერების საგანია დანაშაულებრივი ქმედობის და სასჯელის შესწავლა, ხოლო ფორმალ სისხლის სამართლის მეცნიერება (პროცესი) შეიცავს მატერიალი სამართლის წესების შეფარდებას, კრიმინალისტიკა წარმოადგენს მეცნიერებას დანაშაულთა გახსნის შესახებ. **ბანს გროსმა** დაამტკიცა, რომ სამეცნიერო-სატექნიკო საშუალებათა შემწეობით შეიძლება ავლაპარაკოთ, და მეტად მჭევრმეტყველორად და დამარწმუნებლად, ნივთიერი დამამტკიცებელი საბუთები, ეს „მუხჯი მოწმენი“. რაც უნდა გულწრფელი და მართალი იყოს მოწმის ჩვენება, იგი არაოდეს არ იქნება შემთხვევის ნამდვილი ფოტოგრაფია; მოწმეებს არა მხოლოდ ბევრი ავიწყდებათ, უფრო მეტს ამახინჯებენ ან თავის წარმოდგენით ასურათებენ ამა თუ იმ მოვლენას. სინამდვილის ელემენტრი მოწმეთა ჩვენებებში ძალიან ნაკლებადაა. „მუხჯი მოწმე“ კი ცადმოაკვთ შემთხვევას სრულიად უცოდუნლად, თუ, ცხადია, მიზანშეწონილად და ცოდნით მოიხმარებთ მას.

ამ მოკლე ცნობებიდან კრიმინალისტიკის შესახებ ჩანს, რომ თანამედროვე დანაშაულებთან საბრძოლველად ამ ყამად სრულიად არ კმარა ის ცოდნა, რომლითაც ალტურვილი არიან გამოძიებლები და სისხლის სამართლის სამძებრო აგენტები — ცოდნა სისხლის სამართლის კანონებისა და მოკვლევის საწარმოებლად ფორმალ მხარეებისა; არ კმარა აგრეთვე ცხოვრების გამოცდილება და პირადი ნიჭი და თვისებანი. „თანამედროვე კრიმინალისტიკა“ — შენიშნავს **ნიჩეფორო**, — რომელიც მშვენიერად ერკვევიან სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში

და ფრიად გამოცდილი არიან სამოსამართლო პროცედურის წვრილმანი ფორმალობის დაცვაში, იმდენადვე მოუმზადებელი არიან თანამედროვე დანაშაულებთან საბრძოლველად, რამდენადც ისტორიულ ხანამდე არსებული იარაღის ჩინებული კოლექცია გამოუსადეგარია XX საუკუნის სამრეწველო ცხოვრებისათვის“. დღევანდელ პირობებში აუცილებელ საჭიროებას წარმოადგენს გაცნობა და შესწავლა დანაშაულთა გამოკვლევის სამეცნიერო-სატექნიკო საშუალებებისა. გამოძიებლის ან სისხლის სამართლის აგენტის ცოდნასა და მოხერხებაზე არის დამოკიდებული მოსაკვლევ საქმის შედეგები. თუ მათ იციან კრიმინალისტიკა, ისინი არაფერს გამოსტოვებენ ან და არ გააფუჭებენ საქმისათვის მნიშვნელოვან კვალებს ან ნივთიერ საბუთებს.

გარდა ამისა, ხშირია შემთხვევები, როდესაც საქმის წვლელობის მიხედვით საჭიროა ექსპერტიზის დაუყოვნებლივი დასკვნა, მაგრამ მახლობლად არაიან არის. აი სწორედ აქ, ამ შემთხვევაში მათ დაეხმარება კრიმინალისტიკა. გამოძიებელი ან აგენტი, რომელიც გაცნობილია ამ მეცნიერებასთან, ადვილად გამოვა გაჭირვებულ მდგომარეობიდან, თითონ მოახერხებს ყველაფრის გაკეთებას; ხოლო სისხლის სამართლის ტექნიკის (კრიმინალისტიკის ერთ-ერთი ნაწილი) სრულიად უცოდინარი ვერც რასმე გააკეთებს და სამუდამოდაც დაასამარებს საქმის გახსნის შესაძლებლობას.

მოსალოდნელია მეორე შემთხვევა: ვერ ვნახეთ კარგი სპეციალისტი — ექსპერტი და იძულებული ვართ მოვიწვიოთ ამა თუ იმ სპეციალობის რიგოსანი მუშაკი, რომელსაც თვით ესაჭიროება ხელმძღვანელობა გამოკვლევის მწარმოებლის მხრივ. ექსპერტიზის დროს ცხადია, რომ კრიმინალისტიკის უცოდინარი გამოძიებელი ან სისხლის სამართლის აგენტი ამ შემთხვევაში არა თუ ვერ შესძლებს ექსპერტიზის ხელმძღვანელობას, არამედ ვერ მოახერხებს მის ვაკრიტიკებას და გონივრულად შეფასებას. ვინაიდან მას თითონ არ ესმას კარგად, რანაირი კითხვების მიცემა შეიძლება და საჭიროა ექსპერტისათვის და რა შეიძლება მოგვეცეს ჩვენ მეცნიერებამ.

მაშასადამე, ნათქვამიდან შეიძლება ის დასკვნა გამოვიყვანოთ, რომ სამოსამართლო, საგამომძიებლო და მომკვლევ ორგანოთათვის კრიმინალისტიკის შესწავლა საჭიროა, თუ ჩვენ გვსურს მიზანშეწონილი და ნაყოფიერი ბრძოლის წარმოება თანამედროვე დანაშაულებასთან. კრიმინალისტიკა ერთის მხრივ გვიჩვენებს იმ საჭირო თვისებებს, რომლითაც უნდა იქნეს ალტურვილი გამოძიებელი, აგენტი და ექსპერტი, ბრალდებულთა და მოწმეთა ჩვენებების შეფასებას და მათი დაკითხვის ხერხებს ხოლო მეორეს მხრივ — დაწვრილებით გვასწავლის დანაშაულთა ჩადენის ან აღმოჩენის ადგილის, გვამების, კვლების, სადანაშაულო იარაღების და სხვადასხვა ნივთიერ დამტკიცებათა გამოკვლევის საშუალებებს, რომელთა შემწეობით შესაძლებელი იქნება დანაშაულებათა აღმოჩენა და მხილება.

მიუხედავად ამისა, თუ პრაქტიკაში ჩვენ მინიჭებდებით ხანდახან უარყოფითსა და უნაყოფო შედეგებს სამეცნიერო საშუალებათა შეფარდების დროს, ეს გარემოება, ყოველ შემთხვევაში, უნდა მივაწეროთ თვით ამ თუ იმ მოღვაწე პირის მოუმზადებლობას და შეუფერებლობას და არა კრიმინალისტიკის საფუძვლების მერყეობას, სისუსტესა და უფარგისობას.

თანამედროვე კრიმინალისტიკური ლიტერატურა დანაშაულთა გახსნის სამეცნიერო მეთოდების აღწერის დროს იკვლევს მათ სამი ძირითადი თვალსაზრისით: ტაქტიკურის, ტექნიკურისა და ლოგიკურის, პირველი ამთავანი ეხება თანამედროვე დანაშაულებათა დანასიათებას, საიდუმლო მუშაობას, დაპატიმრების და გაჩხრეკის საშუალებებს და დანაშაულებათა გამოკვლევას (მოწმეთა, ექსპერტის ნილთა, ბრალდებულთა და ექსპერტების დაკითხვა და დაკითხვის ოქმების შედგენა); მეორე ეხება დანაშაულებათა

რეგისტრაციას (დაქტილოსკოპია და სხვ.), დანაშაულის კვალების აღმოჩენა-გამოკვლევას და დათვალიერების წარმოებას (ოქმის შედგენა); მესამე ეხება სამს მეტად მნიშვნელოვან საკითხს:

1) როგორ უნდა იაზროვნოს მოკვლევების მწარმოებელმა პირმა, რომ სისხლის სამართლის ტაქტიკის და ტენზიკის სამეცნიერო მეთოდების შეფარდებით საქმეში არსებულ მასალებიდან ამოჭრიდნენ რაც შეიძლება ამოწურული და ზუსტი საბუთები დანაშაულის ჩადენის (საქმის ობიექტური მხარე) და დამნაშავე პირის შესახებ (სუბიექტური მხარე);

2) გამოძიებით მოპოებულ მასალების თანახმად როგორ უნდა დასკვნის გამოტანა და საჭირო ჰიპოთეზის დაშვება, რათა ავიცილინოთ შეცდომები, რომლებსაც თან სდევს მძიმე შედეგები;

3) დასასრულს, როგორ უნდა ჩამოვყალიბოთ გარეგნულად მთელი საქმე, რომ იგი ყოველთვის ნათელი იყოს არა მარტო მოკვლევების მწარმოებლისათვის, არამედ ყველა იმ ორგანოსათვის, რომელსაც შემდეგში დასჭირდება გამოძიების მასალაში გარკვევა (პროკურატურას, დამცველებს, სასამართლოს).

შემდეგ წერილებში ვეცდები გავაცნო მკვთხველებს კრიმინალისტიკის (ალკეული ნაწილები არსებული რუსული და უცხოეთის ლიტერატურის მიხედვით და ის პრაქტიკა, რომლითაც ამ ყამად სარგებლობენ რუსეთის და უცხოეთის სახელმწიფოები.

დ. მირიანაშვილი.

უზღება მიწის შრომითი სარგებლობისა, როგორც სანიჰითო უზღება.

1.

მიწის შრომითი სარგებლობა სოფლის მეურნეობაში შრომის გამოყენების საუკეთესო ფორმაა, რომელიც უზრუნველყოფს საწარმოო ძალთა განვითარებას და მშრომელთა ინტერესებს. ამიტომ ეს სარგებლობა წარმოადგენს იმის გამართლებას, რომ სასოფლო მეურნეობისათვის გამოსადეგი მიწის უდიდესი ნაწილი საბჭოთა სახელმწიფოსაგან გადაეცემა მშრომელთ უმეშვეო (უმუშალო), უვადო და უსასყიდლო სარგებლობაში იმ მიზნით, რომ უკანასკნელებმა მიღებულ მიწაზე აწარმოონ საკუთარი შრომით სოფლის მეურნეობა (მიწ. კოდ. 4, 9, 11). მშრომელზე აღნიშნული მიზნით ასეთი მიწის გადაცემა გამოიქცხავს სახელმწიფოს უფლებას ამ მიწის განკარგულებისას. მეორეს მხრით შრომით სარგებლობისათვის მიწის მიღება ანიჭებს მიწის მოსარგებლეს მიწის მიმართ განკარგულების უფლებას, რაც გამოიხატება მხოლოდ მიწის სასოფლო მეურნეობისათვის უმეშვეოდ გამოყენებაში, მაგრამ ამავე დროს ეს მას ავალებს მიღებულ მიწაზე სოფლის მეურნეობა საკუთარი ძალით აწარმოოს. ასეთ პირობაში სახელმწიფოს სათანადო ორგანოებს რჩება მიწის გამგებლობა, რომელსაც ემატება განკარგულების უფლებაც, ე. ი. მისი გამოყენების უფლება დანიშნულებისამებრ მხოლოდ მაშინ, როცა მიწის შრომითი მოსარგებლისათვის შეიქნება ისეთი პირობები, რომ მიწაზე მიწის მოსარგებლის უფლება გაუქმებულად უნდა ჩაითვალოს (მიწ. კოდ. 7, 14, 16, 23 მუხ. შენ. 25, 35). ასე, რომ ვიდრე შრომითი მიწის მოსარგებლის უფლების განხორციელება მიმდინარეობს იმ პირობათა ფარგლებში, რაც სახელმწიფოს მიერ არის დაწესებული, ის ხელუხლებელია ვარაუდოვრით განსაკუთრებული შემთხვევისა, როცა მიწის ჩამორთმევა ხდება სახელმწიფო ან საზოგადო საჭიროებისათვის (მიწ. კოდ. 18 მუხ.).

ამრიგად მას შემდეგ, რაც მიწა გადაეცემა მშრომელთ შრომითი სარგებლობისათვის, სახელმწიფოს განკარგულების უფლება ასეთი მიწის მიმართ შეზღუდულია შრომითი მიწის მოსარგებლის უფლებით, რომელიც მო-

ქმედობს მხოლოდ მაშინ, თუ მის სუბიექტის მიერ ხორციელდება საქვეყნო ინტერესით გათვალისწინებულ მიზნებს, ე. ი. სოციალური მოვალეობა მიღებულ მიწაზე აწარმოოს სოფლის მეურნეობა პირადი შრომით. აღნიშნული მოვალეობა იძულების გავლენის ქვეშ კი არ ხორციელდება, არამედ იმის შიშით, რომ თუ ის არ იქნება შესრულებული, მიწის მოსარგებელე დაჰკარავს მიწის სარგებლობის უფლებას. ამიტომ მიწის მოსარგებლეს ყოველთვის შეუძლია უარი განაცხადოს მიწაზე დამით დათვისი თაგის უფლოს ამ მოვალეობისაგან. მაგრამ თუ მიწის მოსარგებელე ასრულებს სახელმწიფოს მიერ დაკისრებულ მოვალეობას, მაშინ მოქმედობს როგორც მას უფლება მიწაზე, ისე ყველა ის უფლება, რაც დაკისრებულია მიწის შრომითი სარგებლობის უფლებასთან, უკეთესი რომ ვსთქვათ, ყველა უფლება, რაც გამოიღონარება ამ უკანასკნელი უფლებიდან. რა სახის უფლებებს წარმოადგენს ეს უკანასკნელი?

მიწის შრომით მოსარგებლეს შეუძლია სარგებლობის ის ფორმა აირჩიოს, რასაც ის მიზანშეწონილად მიიჩნევს (მიწ. კოდ. 59 მუხ.). მას შეუძლია აგრეთვე იმ სახის მეურნეობა აწარმოოს, რასაც თვითონ მოისურვებს, ხოლო ამას არ უნდა ჰქონდეს მტაცებლური ხასიათი (მიწ. კოდ. 21 მუხ.). გარდა ამისა მას აქვს საკუთრების უფლება ყველაფერზე, რასაც მისი შრომა შექმნის (მ.კ. 23 მუხ.). ყველა ჩამოთვლილ უფლებას ემატება განსაკუთრებული მნიშვნელობის უფლება—მიწის სარგებლობის დაცვის უფლება (მიწ. კოდ. 24 მუხ.).

2.

თვით სიტყვა „მიწის შრომითი სარგებლობა“ იმას გამოხატავს, რომ უმეშვეო სარგებლობის მიწა, მშრომელისათვის გადაცემულ უნდა იქნეს დამუშავებული მის მიერ პირადი შრომით და იქ, სადაც მიწის დამუშავება შეუძლებელია ბუნებრივი პირობების გამო, შესაფერი სახის სოფლის მეურნეობა (მესაქონლეობა) უნდა იქნეს წარმოებული ისევე პირადი შრომით (მიწ. კოდ. 9 და 113 მუხ.). მეორეს მხრით მიწის უმეშვეო შრომითი სარგებლობა გამოხატავს მიწის მფლობელობას სარგებლობის საფუძველზე, რაც ნიშნავს მიწაზე სანიჰითო უფლებას, რომლის მოქმედება სახელმწიფოს სათანადო ორგანოების მხრივ დაცვით უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს.

სარგებლობის საფუძველზე მიწის მფლობელობის დაცვის უფლება კანონით მინიჭებული აქვს შრომით მიწის მოსარგებლეს, მაგრამ ასეთი მფლობელობის დაცვა განსხვავდება მფლობელობის იმ დაცვისაგან, რომელიც განმტკიცებულია ბურჟუაზიულ სამართალში.

ბურჟუაზიულ სამართალში ფართოდ გატარებულია მფლობელობის დაცვა. აქ მფლობელობის დასაცავად სარჩელით სარგებლობს არა მარტო კანონიერი მფლობელი, არამედ ფაქტიური მფლობელიც, ე. ი. მფლობელი, რომელსაც არა აქვს მფლობელობისათვის კანონიერი ტიტული. მფლობელობის დაცვისადმი ასეთ მიდგომას თავისი დასაბუთება აქვს. ამ მიზნით მოვიყვანთ გერმანელ მეცნიერის ი. კოლერის მოსაზრებებს.

პროფ. კოლერი შორს მიდის ფაქტიური მფლობელობის დაცვის საჭიროების დასაბუთებაში. ის სთვლის ყოველ მფლობელობას უფლებად, რომელიც მისი აზრით, უნდა იქნეს დაცული წესწყობილებისა და მშვიდობიანობის უზრუნველსაყოფად. აი რას სწერს ეს მრცნიერი: „მფლობელობის ინსტიტუტის დიდი მნიშვნელობა მდგომარეობს შემდეგში: არავინ არ არის უფლებამოსილი თვითნებურად დაარღვიოს მფლობელობის მდგომარეობა იმ შემთხვევაშიც, როცა მას აქვს უკეთესი უფლება. თუ ის პირი, რომელსაც უკეთესი უფლება აქვს, სცნობს, რომ მფლობელობის მდგომარეობა არ შეესაბამება სამართალს, მაშინ მისი საქმეა განახორციელოს თავისი უფლება სახელმწიფოს მეშვეობით. ამაში მდგომარეობს მფლობელობის დაცვის მთელი საფუძველი. ამიტომ თავისთავად გასაგებია, რომ მფლობელობა არის უფ-

ლებს, მაგრამ უფლება არა უფლებამოსილი პირის სასარგებლოდ, როგორც ჩვეულებრივი უფლებები, არამედ უფლება, საყოველთაო მშვიდობიანობის განსამტკიცებლად დაწესებული, უფლება. რომელიც აქვს თითოეულს თითქოს როგორც სახელმწიფოს რწმუნებულს, თითქოს როგორც უკანასკნელის მიერ უფლებამოსილ დამცველს მშვიდობიანობისა და წესიერებისა. მოყვანილ დებულებებში გაშუქებულია მფლობელობის დაცვის ის პრინციპი, რომ იმას, ვისაც უკეთესი უფლება აქვს, და სცნობს, რომ მისი ეს უფლება დარღვეულია, შეუძლია მიმართოს სახელმწიფოს სათანადო ორგანოს დაცვისათვის, რადგან საკუთარი უფლების დაცვა სხვა ღონისძიებით იქნებოდა სახელმწიფოებრივი წესწყობილებისა და მშვიდობიანობის დარღვევა. აქედან ის უნდა დავასკვნათ, რომ მფლობელობა დაცულია როგორც ასეთი, როგორც შიშველი მფლობელობა.

მფლობელობის საკითხს ასე ვერ მიუდგება საბჭოთა სამართალი. პირველი მოსაზრება, რომელიც არ იძლევა ასეთ შესაძლებლობას, იმაში მდგომარეობს, რომ საბჭოთა სამართალი მფლობელობა, როგორც ასეთი, არ არის დაცული. მას უნდა ჰქონდეს სათანადო საფუძველი იმისათვის, რომ დაცული იქნეს. მიწის მფლობელობის მიმართ ეს გამოხატულია იმ დებულებაში, სადაც ნათქვამია, რომ მიწის მფლობელობა შეიძლება სარგებლობის საფუძველზე (სამოქ. სამ. კოდ. 21 მუხ.). კანონში იმ დებულების აღიარება, რომ მიწის მფლობელობა არის მხოლოდ სარგებლობის საფუძველზე, იმას ადასტურებს, რომ სარგებლობა უნდა ედოს საფუძველად მფლობელობას, რათა ეს უკანასკნელი უზრუნველყოფილი იქნეს სახელმწიფოს მიერ დაცვის მხრივ.

კანონის დებულება, რომ მიწის მფლობელობა შეიძლება მხოლოდ სარგებლობის საფუძველზე, ისე უნდა გავიგოთ, რომ მფლობელობის საფუძველი-სარგებლობა—უნდა იყოს კანონიერი, უფლებრივი სარგებლობა. მიწის სარგებლობა კი კანონიერია იმ შემთხვევაში, თუ ის სათანადო წესით განსაზღვრულ პირისათვის მინიჭებულია ან, თუ ეს არ არის, ის უნდა ემყარებოდეს კანონით გავალისწინებულ საფუძველს (მიწის საკუთარი შრომით დამუშავებას)*). ამრიგად მიწის მფლობელობის საფუძველი კანონიერ სარგებლობას წარმოადგენს. აქედან ცხადია, რომ მიწის მფლობელობა სახელმწიფოს მიერ დაცვის მხრივ უზრუნველყოფილია არა როგორც ფაქტიური მდგომარეობა, არამედ როგორც მფლობელობა, სარგებლობის საფუძველზე გამოყენებული**). მიწის მფლობელობისადმი საბჭოთა კანონმდებლის მხრივ აღნიშნულ მიდგომას ნათელსკოტის მიწის კოდექსის 24 მუხლი. ამ მუხლის ძალით უნდა იქნეს აღდგენილი დარღვეული სარგებლობა. დარღვეული სარგებლობა აღდგინდება ერთი თვის განმავლობაში დღიდან სარგებლობის დარღვევისა, მაგრამ აქედან იმის დასკვნა არ შეიძლება, რომ მიწაზე უფლება მიწის მოსარგებლისა უნდა იქნეს დაცული დამოუკიდებლად არა მარტო სარგებლობის საფუძველისა, არამედ მისი სოციალური მოვალეობის შესრულებისა. საადგილმამულო სასამართლო კოლეგიაში საქმის გარჩევის დროს არ შეიძლება არ დაისვას საკითხი სადაო მიწასთან მოდავეთა დამოკიდებულებისა და მათი ურთიერთობის შესახებ.

3.

კანონიერი შრომითი მიწის სარგებლობა დაცულია ყველასაგან, ე. ი. არა მარტო იმ პირებისაგან, რომელთაც არა აქვთ სადაო მიწაზე უფლება, არამედ სახელმწიფო-

*) მიწის სარგებლობის უფლების მინიჭება საფონდო წესით არ შეიძლება, თუ კი არ არის გატარებული რეგისტრაცია ან მიწათმომწყობა. ამ შემთხვევაში სარგებლობის დაცვის საფუძველი შრომითი სარგებლობაა.

***) Е. С. Комнанец. К вопросу о проблеме владения в советском праве (об. сборник статей „Кафедры совр. права и правового факультета Харьковского Института народного хозяйства“, 83. 148).

საგანაც, რომელსაც ეკუთვნის მასზე უზენაესი უფლება ასეთი დაცვა ამჟღავნებს მიწის შრომითი სარგებლობის უფლების ბუნებას—სანივთო უფლებას მიწაზე, მაგრამ ეს უფლება მოქმედებს მაშინ, თუ მიწის მოსარგებლე, როგორც უკვე იყო განმარტებული, დაკისრებულ მოვალეობას ასრულებს.

სახელმწიფო თავისი სათანადო ორგანოების სახით მოითხოვს მიწის მოსარგებლეებისაგან იმ მოვალეობის შესრულებას, რაც მათ დაეკისრათ იმის გამო, რომ მათ მიერ მიწა მიღებულია სოფლის მეურნეობის საწარმოებლად. ამ მოვალეობას მიწის სარგებლობის უფლების სუბიექტი ასრულებს მხოლოდ იმის შიშით, რომ თუ არ შეასრულა, მიწა მას ჩამოერთმევა და მით მისი კერძო ინტერესის განხორციელება შეუძლებელი გახდება.

მიწის მოსარგებლის მიერ მიწაზე უფლების განხორციელება ერთის მხრით განისაზღვრება მისი კერძო ინტერესით. ეს იქიდან ჩანს, რომ მას ეკუთვნის ყველა ის რასაც ის თავისი შრომით შექმნის. ხოლო ამ უფლების მოქმედება მეორეს მხრით დამოკიდებულია იმაზე, რაზედაც დამოკიდებულია ყველა სამოქალაქო უფლების მოქმედება. სამოქალაქო უფლებას მომქმედი უფლების ძალა აქვს, თუ ის არ განხორციელდება მის სოციალ-სამეურნეო დანიშნულების საწინააღმდეგოდ (სამოქ. სამ. კოდ. 1 მუხ.). მიწის მოსარგებლის უფლება განხორციელდებულ იქნება მის დანიშნულების საწინააღმდეგოდ, თუ ის შრომითი სარგებლობისათვის გადაცემულ მაწას არ გამოიყენებს ისე, როგორც ამას მოითხოვს მასზედ დაკისრებული სოციალური მოვალეობის შესრულების აუცილებლობა.

მიწის სარგებლობის უფლებას, რომლის გამოყენებაც მიწის მოსარგებლის მიერ ერთის მხრით მის კერძო ინტერესს ემყარება, სამოქალაქო უფლების მნიშვნელობა აქვს. საბოლოო ანგარიშით ეს უფლება, როგორც მოქალაქის თვითი უფლება სამოქალაქო უფლება, სახელმწიფოს, საქვეყნო ინტერესს ემსახურება.

მიუხედავად მიწის შრომითი სარგებლობის უფლების აღნიშნული თვისებებისა, რომლებიც ამჟღავნებენ ამ ინსტიტუტში ცივილისტურ (კერძო სამართლის) ელემენტებს, მასი წარმოშობა, განხორციელების და მოქმედების პირობები საქვეყნო სამართლის ნორმებით არის განსაზღვრული. ასეთი განსაზღვრა გვიჩვენებს სარგებლობის უფლების შეზღუდვას, ე. ი. მის საქვეყნო ინტერესისათვის დამორჩილებას. ეს შეზღუდვა უპირველეს ყოვლისა გამოიხატება იმაში, რომ მიწის სარგებლობის უფლება განსაზღვრულ პირს მიეცემა, ამიტომ მისი სხვისთვის გადაცემა სწარმოებს განსაზღვრულ პირობებში და საფუძველით სახელმწიფოს კონტროლის ქვეშ (მიწ. კოდ. 26, 27, 28, 30, 32, 33, 36 ე. მ.) და რომ მიწის მოსარგებლის მიმართ სახელმწიფო აწარმოებს კონტროლს იმ მიმართულებითაც, რომ ის მიერ შესრულებული იქნეს ის მოვალეობა, რომელიც დაეკისრებულა მიწის სარგებლობის უფლების მიღებასთან (მიწ. კოდ. 7 მუხ.). ეს არის ფარგლები, რომელშიც ხორციელდება მიწის სარგებლობის უფლება. ამ ფარგლებში ხორციელდება მიწის მოსარგებლის სამეურნეო თავისნობა და მოქმედობს მისი უფლება—მიწა იმ სახის სოფლის მეურნეობისათვის გამოიყენოს, რასაც თვითონ მიიჩნევს მიზანშეწონილად.

მეურნეობის წარმოების ნიადაგზედ ის იძენს ყველაფრის კერძო საკუთრების უფლებას რასაც ის შექმნის საკუთარი შრომით და რასაც შეიძენს საკუთარი საშუალებით (23 მუხ.). თუმცა მისი საკუთრების უფლება ზოგიერთ ნივთზე (მიწის კოდ. 23 მუხ. შენ.) შეზღუდულია (მიწ. კოდ. 23 მუხ. შენ.) და ამ შეზღუდვის მიზეზი საქვეყნო ინტერესში მდგომარეობს, მაგრამ ეს არა თუ არ აბათილებს მიწის მოსარგებლის კერძო თავისნობას, არამედ ფრთხილად ვერ უკვეცავს ამ უკანასკნელს.

თუ მიუვლით მიწის შრომითი სარგებლობის უფლებას მის განხორციელებისა და დაცვის თვალსაზრისით, უნდა ითქვას, რომ მიწასთან დამოკიდებულება შრომითი

მიწის მოსარგებლისა მიწაზედ მეუფებას (ГОСПОДСТВО) გამოსატყვისად, რომ ეს მეუფება სანივთო უფლებას წარმოადგენს და რომ ეს სანივთო უფლების მოქმედება ერთის მხრით კერძო სამართლის საფუძვლებს ემყარება. ამავე დროს უნდა ითქვას, რომ თვით ეს მეუფება გამოიხატება მიწის მის დანიშნულებისამებრ გამოყენებაში და ამ ფუნქციის შესასრულებლად სარგებლობის უფლების დაცვის უზრუნველყოფაში სახელმწიფოს სათანადო ორგანოების მხრივ. ამრიგად ამ ინსტიტუტში შერეულია საქვეყნო სამართლის და სამოქალაქო სამართლის ელემენტები. საქვეყნო სამართლის ელემენტები შედგება განსაკუთრებით იქ, სადაც საქმე ეხება მიწის გადაცემას შრომითი სარგებლობისათვის და აგრეთვე მიწის სარგებლობის კონტროლს სახელმწიფოს მხრივ და საქვეყნო ინტერესის დაცვას იმ შემთხვევაში, როცა მიწის სარგებლობის უფლება გამოყენებული იქნება იმ მიზნის საწინააღმდეგოდ, რისთვისაც მისი გადაცემა მოხდა. ხოლო სამოქალაქო სამართლის ელემენტები შედგება იქ, სადაც მიწის მოსარგებლეს საკუთარი სამეურნეო ინტერესის თანახმად დამოუკიდებლად ანხორციელებს მიწაზე მეუფებას, ანხორციელებს სამეურნეო თაოსნობას და თავისი თაოსნობით სარგებლობის უფლების დაცვას ყველა საგან, თუ მისი უფლება დარღვეული იქნება.

შრომითი მიწის სარგებლობის ინსტიტუტის დამახასიათებელი ელემენტები, რომელთა შორის ზოგი, როგორც ზემოთ იყო განმარტებული, საქვეყნო სამართლის რიგისაა, ზოგი კი სამოქალაქო სამართლისა, არ იძლევიან საფუძვლის იმის სათქმელად—როგორც ამას დ. როზენბლიუმში აღნიშნავს,—რომ მიწის შრომითი სარგებლობის უფლება არის ახალი კერძო სანივთო უფლება*).

მიწის შრომითი სარგებლობის კერძო სამართლის ინსტიტუტად აღიარება რომ შეგვეძლოს, ამისათვის საჭიროა მას ყველა ის ნიშანი ჰქონდეს, რაც ამ უკანასკნელს ახასიათებს. უპირველეს ყოვლისა კერძო სამართლის ინსტიტუტისაგან შრომითი მიწის სარგებლობის ინსტიტუტს ასხვავებს მისი წარმოშობის საფუძველი, კერძო სამართლის ინსტიტუტები—სხვის ნივთზე სანივთო უფლების სახით (вещное право на чужую вещь)—დაკავშირებულია უმეფეოდ ნივთის კერძო საკუთრებასთან. ცხადია, რომ ასეთი კავშირი განსაზღვრავს სანივთო უფლების ხასიათსა და ბუნებას. უპირველეს ყოვლისა ამ ინსტიტუტის დამახასიათებელ თვისებას წარმოადგენს ის, რომ ნივთის პატრონს ეკუთვნის ისეთი უფლება განკარგულებისა, რომელიც ახასიათებს ცივილისტურ საკუთრებას. ხოლო სხვის ნივთის სანივთო უფლების სუბიექტს აქვს იმის შესაძლებლობა, რაც გამოიხატება ამ უფლების ცივილისტურ განკარგულებაში. მიწის სახელმწიფო საკუთრების რეჟიმის დროს ყოვლად დაუშვებელია, რომ სახელმწიფოს მხრივ მიწის განკარგულება გამოიხატოს ცივილისტურ განკარგულებაში. რადგან მიწის კერძო საკუთრება საუბრად არის გაუქმებული (მიწ. კოდ. 1 მუხ.) აქ მოქმედებს დებულება—nemo plus juris transferre potest, quam ipse habet (არავის არ შეუძლიან სხვას გადასცეს მეტი უფლება, ვიდრე თვითონ აქვს) სახელმწიფოს აქვს მხოლოდ უფლება მიწის მის დანიშნულებისამებრ გამოყენებისა. ცხადია, რომ სახელმწიფო მოქალაქეთ ვერ გადასცემს იმ უფლებას, რაც მას არ აქვს. გარდა ამისა ვერ გადასცემს მთელ იმ უფლებას, რაც მას აქვს მიწის გამოყენების სფეროში, ვერ გადასცემს მიწის გამოყენების უფლებას იმ სივრცით, რომ მიწის მოსარგებლეს ჰქონდეს სრული თავისუფლება გამოიყენოს მიწაზე უფლება, როგორც თვითონ მოასურებს. ამ უკანასკნელი პირობით მიწის გადაცემა იმ პრინციპის საწინააღმდეგო მოქმედებაა, რომ სახელმწიფოს ეკუთვნის მხოლოდ უფლება მიწის მის დანიშნულებისამებრ გამოყენებისა. ასეთი შესაძლებლობის დაშვება იქნებოდა მიწის სარგებ-

*) Д. С. Розенблум. Земельное право, 1925 წლ. გამოც. 88. 98.

ბლობის უფლების სამოქალაქო ბრუნვაში მოქცევა, რაც ახასიათებს მიწაზე კერძო საკუთრების მეუფებას.

მიწის გაცემა შრომითი სარგებლობისათვის სოფლის მეურნეობის საწარმოებლად ემყარება საქვეყნო სამართლით განსაზღვრულ სახელმწიფოს უფლებამოსილებას. ეს გადაცემა ხდება საქვეყნო სამართლის საფუძველზე, საქვეყნო სამართლის აქტით, იმ პირობისათვის, რომლებსაც უფლება აქვთ მიწა მიიღონ შრომითი სარგებლობისათვის. მიწის მიღების უფლება არის არა სამოქალაქო უფლება, არამედ საქვეყნო (საჯარო) უფლება*), მაგრამ ამ უფლებაზე აშენებული მიწის სარგებლობის განხორციელება ხასიათდება ორი მომენტი. ერთი მომენტი მდგომარეობს ამ უფლების გამოყენებაში პირადი ინტერესის განსახორციელებლად, მეორე მომენტი კი—საქვეყნო ინტერესით ამ უფლების მოქმედების განსაზღვრაში. ეს ორი მომენტი მიწის სარგებლობის უფლების ერთიმეორესთან იმდენად არის დაკავშირებული, რომ ერთის მეორისაგან დაცილება შეუძლებელია, სანამ არ შეიცვლება მიწასთან სახელმწიფოს დამოკიდებულების საფუძველი, ვიდრე ის არ გახდება კერძო ბრუნვის საგანი.

ეს ორი მომენტი არ ახასიათებს კერძო სამართლის სანივთო ინსტიტუტს.

ერთად ერთი მომენტი, რაც აახლოებს შრომითი მიწის სარგებლობის ინსტიტუტს სამოქალაქო სამართლის სანივთო ინსტიტუტთან, რომელს ემფიტევზისთან (საშვილიშვილო იჯარა) ან ევროპულ საშვილიშვილო იჯარასთან (Erbpacht, **) ისაა, რომ სახელმწიფო თავისი სათანადო ორგანოების მეშვეობით უზრუნველყოფს ამ უფლებათა დაცვას. მაგრამ დაცვის საფუძველი ამ სხვადასხვა წყაროებიდან გამომდინარე უფლებებისა რადიკალურად განსხვავდება ერთმანეთისაგან.

დაცვის თვალსაზრისით რომ განვიხილოთ შრომითი სარგებლობის უფლება და კერძო სანივთო უფლება, მათ შორის შემდეგ განსხვავებას აღმოვაჩინოთ. კერძო სანივთო უფლების დაცვა განისაზღვრება განსაკუთრებით მისი სუბიექტის პირადი, კერძო ინტერესით; შრომის სარგებლობის უფლების დაცვაში კი ჩაქსოვილია საბჭოთა სახელმწიფოს მიზნებით განსაზღვრული საქვეყნო ინტერესი რომელსაც სასეებით უნდა ემორჩილებოდეს მიწის მოსარგებლის კერძო ინტერესი.

სახელმწიფო მშრომელს იმ მიზნით გადასცემს მიწას, რომ ამ მიწაზე მან სოფლის მეურნეობა აწარმოოს პირადი შრომით, მაგრამ ამავე დროს ანიჭებს მას ერთის მხრით სოფლის მეურნეობის წარმოების იმ თავისუფლებას, რაც საბჭოთა სახელმწიფოს პოლიტიკის თანახმად უზრუნველყოფს დაკისრებული ფუნქციის განხორციელებას, და მეორე მხრით საკუთრების უფლებას ყველაფრისა, რაც მისი შრომის ნაყოფია. ამრიგად მიწის შრომითი სარგებლობის უფლება მინიჭებული აქვს მიწის მოსარგებლეს იმ პირობით, რომ მისი განხორციელებით მან ხელი შეუწყოს სოფლის მეურნეობაში საწარმოო ძალთა განვითარებას.

შრომითი სარგებლობის უფლების დაცვის საფუძველის დასადგენად უნდა გამოვარკვიოთ—ამ უფლებას განხორციელება მიმდინარეობს თუ არა მის დანიშნულების საწინააღმდეგოდ. თუ მის თანახმად, ე. ი. შესრულებულია თუ არა სოციალური ფუნქცია. ასეთი მდგომარეობა არ არის მაშინ, როდესაც ჩვენ კერძო სამართლის სანივთო ინსტიტუტთან გვაქვს საქმე.

კერძო სანივთო უფლების დაცვას საერთოდ აქვს ადგილი მიუხედავად იმისა, ხორციელდება თუ არა ეს უფლება მის სუბიექტის მიერ. პირუკულმა შრომითი სარ-

*) Д. И. Иваницкий. Земельная правоспособность и ее осуществление по земельному кодексу Р. С. Ф. С. Р. Право и жизнь 1923 წლ., წიგნი 7 და 8, გვ. 6.

**) იხ. Н. Карышев. Вечно-наследственный наем земель на континенте западной Европы. Экономическое исследование 1885 წლ. გამოც.

გებლობის უფლება მაშინ არის დაცული, თუ ის არ ხორციელდება იმ მიზნის საწინააღმდეგოდ, რისთვისაც გადაეცა მიწა მის სუბიექტს. ასე რომ, როცა დარღვეულია მიწის სარგებლობის უფლება იმ მხრივ, რომ სანივთო ობიექტი სხვის სარგებლობად გადავიდა, იქნება ეს სხვა სახელმწიფოს ესა თუ ის ორგანო, საზოგადოებრივი ორგანიზაცია, კერძო პირი, შესაძლებელია დაისვას და ზოგ შემთხვევაში უნდა დაისვას საკითხი, სარგებლობდა თუ არა ამ მიწით ის პირი, რომელსაც ის მიეცა შრომითი სარგებლობისათვის და თუ ის სარგებლობდა, რამდენად შეეფერებოდა ეს სარგებლობა იმ მიზანს, რომლისთვისაც ეს მიწა მას გადაეცა. აქ სარგებლობის დაცვა იმაზედა დამოკიდებულია, რამდენად ასცილდა მიწის მოსარგებლე საქვეყნო სამართლით ვათავალისწინებული სარგებლობის გზას, რამდენად დარღვეულია მუშათა და გლეხთა სახელმწიფოს საარსებო ინტერესები, კერძო სანივთო უფლების დაცვისათვის კი მესაკუთრის ინტერესის დარღვევას შეიძლება იმ შემთხვევაში ჰქონდეს მნიშვნელობა, თუ კერძოდ ამ უფლების მოქმედება დამოკიდებულია მესაკუთრის განსაზღვრულ მოთხოვნათა სისწორით შესრულებაზე, მაგალითს ასეთი დამოკიდებულებისას წარმოადგენს რომაული ინსტიტუტი — ემფიტეუზისი. ემფიტეუტის უფლების მოქმედება კერძოდ დამოკიდებული იყო იმაზედ, სისწორით ასრულებდა თუ არა ის მესაკუთრის მიერ დაკისრებულ მოვალეობას, რომაული სამართლის მიხედვით ემფიტეუტი მოვალეა თავისი სანივთო უფლების ობიექტი სათანადოდ შეინახოს, გარდა ამისა ვადაუხადოს მესაკუთრეს ქირა (срок) და შეიტანოს ხაზინაში გადასახადები. უკეთეს ეს მოვალეობანი არ იქნა შესრულებული, ემფიტეუტის უფლება არ შეიძლება იქნეს დაცული და მესაკუთრეს შეუძლია სასამართლოს წესით ის გააძეოს და მით თავი ვათავისუფლოს საკუთრების იმ შეზღუდვისაგან, რასაც მისთვის ემფიტეუტისი წარმოადგენს*) მაგრამ როცა გარეშე აღნიშნული შემთხვევისა დაერთას მხრით ემფიტეუტისა და მესაკუთრეს და მეორეს მხრით ემფიტეუტისა და მესამე პირს შორის და ეს დავა იწვევს საჭიროებას დაცულ იქნეს სანივთო უფლება ამ უკანასკნელი დავის გადასაწყვეტად, არ შეიძლება დაისვას საკითხი იმის შესახებ, რამდენად სისწორით ასრულებდა ამ უფლებას მისი სუბიექტი.

ამრიგად შრომითი მიწის სარგებლობის ინსტიტუტის დაპირისპირება კერძო სამართლის სანივთო ინსტიტუტთან ააშკარავებს მათ შორის განსხვავებას წარმოშობის საფუძვლებში, რაც განისაზღვრება მიწასთან დამოკიდებულებით, და აგრეთვე ამ საფუძველთან დაკავშირებულ სანივთო უფლების მოქმედებასა და დაცვაში. ეჭვს გარეშეა, რომ მიწის შრომითი სარგებლობის ინსტიტუტს ვერ ვახდის კერძო სამართლის ინსტიტუტად ის გარემოება, რომ მიწის მოსარგებლეს ენიჭება უფლება ისარგებლოს მიღებული მიწით თავისი პირადი ინტერესისათვის, რომ მას ეკუთვნის საკუთრების უფლება ყველაფრისა, რასაც მას მასცემს სოფლის მეურნეობა და რომ მას ამ უფლებების განსახორციელებლად და მათი მოქმედების უზრუნველსაყოფად ეკუთვნის სანივთო სარჩელი ყველას წინააღმდეგ. ვინც კი დაარღვევს მის უფლებას, მხოლოდ ამ გარემოებაზე ყურადღების შეჩერება არ შეიძლება. ამ ინსტიტუტის ყოველი მხრით განხილვის მიზნით უნდა მიექცეს განსაკუთრებული ყურადღება იმ პირობებს, რომლებიც საზღვრავენ მიწის მიღებას სახელმწიფოსაგან, იმ მიზანს რისთვისაც გადაეცემა მიწა შრომითი სარგებლობისათვის და აგრეთვე საქვეყნო სამართლის საფუძველზე მიწის მიღების უფლებაზე აღმოცენებულ შრომითი სარგებლობის უფლების მოქმედებას, საკითხის ამ მხარეებს თუ დავუკავშირებთ იმ საკითხის გადაწყვეტას, რა რიგის ინსტიტუტია მიწის შრომითი სარგებლობა, იმ დასკვნამდე უნდა მივიდეთ, რომ

კერძო სამართლის მომენტები რომლებიც თანსდევნებენ მიწის შრომითი სარგებლობის უფლების განხორციელებას და განუყრელი არიან უკანასკნელთან, შეადგენენ იმის პირობებს, რომ სოფლის მეურნეობის განვითარება შეფარდებულ იქნეს სახელმწიფოს ძირითად ინტერესთან საწარმოო ძალთა განვითარებისათვის დასახულ მიზანთან მოყვანილი დებულებანი და მოსაზრებანი ნათელსკოფენ, რომ მიწის შრომითი სარგებლობის უფლება არ შეიძლება ვიცნოთ კერძო სანივთო უფლებად და რომ ინსტიტუტში საქვეყნო სამართლის და კერძო სამართალმენტების ისეთი შერევა და გადაქცევა, რომელშიც პირველი მეორეს სჭარბობენ და მათ მოქმედებას სახელმწიფო იძლევა შესაძლებლობას ვალიაროთ, რომ ეს ინსტიტუტი შერეული ინსტიტუტია. ასეთი ხასიათისა და ბუნების ინსტიტუტის არსებობა შესაძლებელია მხოლოდ იქ, სადაც მიწასთან ისეთი დამოკიდებულება, — როგორც ესაა განმტკიცებული საბჭოთა სახელმწიფოში, — დაშვებულია გარდამავალი ხანისათვის.

კ. მიქელაძე.

სამოქალაქო სამართლის კოდექსის 67 მუხლის რედაქციული უახლოება.*)

ჩვენი სამოქალაქო სამართლის კოდექსის 67 მუხლი, ჩამოსთვისის რა საქონლის გამწესრიგებელ დოკუმენტებს, ამ უკანასკნელთა რიცხვს აკუთვნებს, სხვათა შორის, აგრეთვე „ტვირთის ბარათს“ ანუ რკინის გზებზე მიღებულ ტერმინით რომ ვსთქვათ — „ხელნაღებს“ (ნაკლანაია). საქონლის გამწესრიგებელ დოკუმენტად სოფლის „ტვირთის ბარათს“ რუსურ სამოქალაქო კოდექსის მე 67 მუხლიც, რომლის ზეგავლენითაც ასეთი შეცდომა, ვფიქრობ, შემოიპარა ჩვენს სამოქალაქო კოდექსში. აქვე უნდა აღვნიშნო, რომ ტერმინს, „ტვირთის ბარათს“ „ხელნაღებს“ მაგიერ, მხოლოდ იმისთვის ვხმარობ, რათა დაცული იქნეს სამოქალაქო სამართლის კოდექსის 67 მუხლის ტერმინოლოგია.

„ტვირთის ბარათის“ საქონლის გამწესრიგებელ დოკუმენტთა აღიარება აშკარა შეუსაბამოა არის და მოქმედ კანონმდებლობაში ვერ პოულობს გამართლებას, რასაც ნათელს ყოფს თუნდაც ზერეფე განხილვა საკავშირო რესპუბლიკათა რკინის გზების წესდების სათანადო მუხლებსა.

1927 წლის 1 ოქტომბრამდე მოქმედ რკინის გზების წესდების 97 მუხლის თანახმად, სარჩელის აღძვრა ან პრეტენზიის წარდგენა რკინის გზების მიმართ გადახიდვის ხელშეკრულებით შეეძლო მხოლოდ მას, ვასაც ქონდა უფლება საქონლის, ანუ ტვირთის განწესრიგებისა. საქონლის გამწესრიგების უფლებაზე ლაპარაკობს აგრეთვე ახალი, ე. ი. 1927 წლის 1 ოქტომბრიდან მოქმედი წესდების 117 მუხლი თუ ვის გულისხმობს კანონი საქონლის განწესრიგებლად, ამაზე პასუხს იძლევა ძველი წესდების 61 მუხლი, ხოლო ახალის — 78 მუხლი. დასახელებულ კანონთა ორივე მუხლის თანახმად, უფლება საქონლის გამწესრიგებისა „ტვირთის ბარათის“ დუბლიკატის გაცემის შემდეგ ეკუთვნის: 1) სახელობითი „ტვირთის ბარათით“ — საქონლის გამგზავნის ან მიმღებს იმის მიხედვით, თუ ვინ წარადგენს „ტვირთის ბარათის“ დუბლიკატს, ხოლო 2) უსახელო „ტვირთის ბარათით“ — „ტვირთის ბარათის“ დუბლიკატის ხელში მქონეს. აქედან სრულიად აშკარად ჩანს, რომ საქონლის გამწესრიგების უფლება ეკუთვნის მას, ვისაც ხელთ აქვს დუბლიკატი და არა „ტვირთის ბარათი“. ეს უკანასკნელი დოკუმენტი, სანამ საქონელი გადახიდვის პროცესშია და გადახიდვის ხელშეკრულება არ შესრულებულია, არც შეიძლება ხელში ქონდეს გამგზავნის საქონლი-

*) Гер. Дернбург. Пандекты. Том II. Вещное право. 1905 წლ. გამოც., 266 გგ.

*) დისკუსიის წესით.

სას ან მის მიმღებს, ვინაიდან გადაზიდვის ხელშეკრულებით საქონელთან ერთად, „ტვირთის ბარათიც“ უნდა გადაეცეს სადგურს, რომელიც სამაგიეროდ გამგზავნს აძლევს დუბლიკატს დასაბუთებლად იმისა, რომ გადასაზიდდათ მიღებულია საქონელი და მასთან ერთად „ტვირთის ბარათი“. ასე რომ, გამგზავნს ხელთ აქვს დუბლიკატი, „ტვირთის ბარათი“ კი თან მისდევს რკინის გზების მეურ გადასაზიდდათ მიღებულ საქონელს და რჩება რკინის გზების ხელში დანიშნულების სადგურზე საქონლის გაკეცამდე. აღნიშნულიდან ცხადია, რომ საქონლის გამწვსრიგებელი საბუთი „ტვირთის ბარათის“ დუბლიკატია და არა „ტვირთის ბარათი“, რომელიც გადაზიდვის ხელშეკრულების დადებიდან მის შესრულებამდე არის რკინის გზების და არა საქონლის მეპატრონის ხელში. სრულიად სამართლიანად აღნიშნავს პროფ. ავარკოვი თავის ფრიად საგულისხმო წერილში „ზედნადების დუბლიკატი“, რომ „ტვირთის ბარათი“, არამც თუ საქონლის გამწვსრიგებელთ საბუთიაო, არამედ, „საქონლის“ დოკუმენტაა, კი არ შეიძლება მისი ჩათვლაო. ამ მოსაზრებათა მიხედვით საქიროა სამოქალაქო სამართლის კოდექსის მე 67 მუხლში შეპარული რედაქციული შეცდომა შესწორებული იქნეს იმ მხრივ, რომ საქონლის გამწვსრიგებელ დოკუმენტად აღნიშნოს არა „ტვირთის ბარათი“, არამედ „ტვირთის ბარათის“ დუბლიკატი.

პეტრე ბარათაშვილი.

პ რ ა კ ტ ი კ ო ს ი ს უ ნ ი უ ვ ნ ე ზ ი .*)

განმარტება უზენაესი სასამართლოს 15 აპრილის 1927 წლის თარკით სამსახურკიდან შპანონოტ დატოხონილ პირთა თანამდებობრივ უფლებებში აღდგენის შესახებ.

რესპუბლიკის უზენაესი სასამართლოს 1927 წლის 15 აპრილის და 19 ნოემბრის განმარტებანი, რომელიც გამოტანილი არიან რუსეთის უზენაესი სასამართლოს 7/2 და 16/5—27 წ. დადგენილებათა საფუძველზე, შეიცავენ დიდი ხნის მომწიფებულ საკითხთა გადაჭრას. აღნიშნულ დადგენილებებში განმარტებულია მთელი რიგი მატერიული და საპროცესო ნორმებისა მოქმედი შრომითი კანონმდებლობის დარგებიდან. საკითხის მოწვსრიგებამ შეავსო კანონის ნაკლი და დაწესებულ იქნა ერთგვარი პრაქტიკა სასამართლოს მუშაობაში: საქმე შეეხება სამეურნეო, კოოპერატიულ, პროფესიულ და სხვა კატეგორიის პოლიტიკურ და პასუხისმგებელ მოშაკთა და განსაკუთრებული ნდობით აღჭურვილ თანამშრომელთა უკანონოდ დათხოვნას და უკანასკნელთა საჩივრების განხილვას ადმინისტრაციული წესით. საკითხის მთლიანობისათვის მოიყვანოთ დადგენილების 3 პუნქტი, სადაც ნათქვამია: „მისაღებია რა მხედველობაში განსაკუთრებული ხასიათი სახელმწიფო დაწესებულებათა და საწარმოთა თანამშრომლების მუშაობისა, რომელიც მოითხოვს არა მარტო სათანადო კვალიფიკაციას, არამედ განსაკუთრებულ ნდობასაც ამა თუ იმ პირის მიმართ და აგრეთვე იმ პირებისა, რომლებიც იღებენ პასუხისმგებელ პოლიტიკურ მუშაკების განაკვეთებს—ცნობილ იქმნეს, რომ აღნიშნულ პირთა საჩივრები უკანონო დათხოვნის შესახებ უნდა განხილულ იქნეს მხოლოდ ადმინისტრაციული წესით“.

ნულ მოშაკებს ადგილი უკავიათ არა დაქირავების, არამედ არჩევის ან დანიშვნის საფუძველით.**) სასამართლოს პრაქტიკაში ძალიან ბევრია ისეთ მუშაკთა საქმეები, რომელთაც საპასუხისმგებლო თანამდებობა უკავიათ და შრომის კომისარიატის სიაში არ შედიან. შრომის სასამართლომ ასეთ თანამშრომელთა საქმეები უნდა განახილოს და „შრომის ხელშეკრულების მოქმედება მოსპოს მხოლოდ იმ შემთხვევებში, რომლებიც მოხსენებულია შრომის კანონთა კოდექსში“. ამ განმარტების ლოლიკური თანამიმდევრობა შეიცავს იმ დებულებას, რომ დაცულ უნდა იქნეს შრომის კანონმდებლობის პრინციპიალოდ მთელი თავისი შინაარსით. შრომის კომისარიატის სია კი, როგორც აღნიშნეთ, არ ამოსწურავს პასუხისმგებელ მუშაკების მთელ ნომენკლატურას. ავილოთ მაგალითი: ამ სიაში არ შედიან ხელმძღვანელები სახელმწიფო დაწესებულებათა და საწარმოთა ან ცალკე ნაწილის ხელმძღვანელები, რომლებსაც მუშაობის მოცულობით არა ნაკლები მნიშვნელობა აქვთ სახელმწიფოებრივი მშენებლის პირობებში.

უზენაესი სასამართლოს 27 წლის 19 ნოემბრის დადგენილებაში ნათქვამია: „თანამდებობათა სიის სათანადო გამოქვეყნებამდე“ მიღებულ იქნეს სახელმძღვანელოდ შრომის კომისარიატის თანამდებობათა სია. მაშასადამე, უკანასკნელი შეესებოდა იქნება, ხოლო საქიროა მისი სასწრაფოდ გამოქვეყნება. საკითხს მეტი განსაზღვრულობა და სიფართოვე ესაჭიროება.

თუ განმარტების 3 პუნქტის 2 ნაწილი გაუგებრობას არ იწვევს სასამართლოს მოღვაწეობის სინამდვილეში იმ გარემოების გამო, რომ მასში ჩამოთვლილი პრინციპია ვატარებული და ამას სასამართლო ორგანოები უკლებლივ ვატარებენ, ბევრია სადავო და გაურკვეველი იმ თანამდებობათა პირებში, რომელიც აღნუსხილია 3 პუნქტის პირველ ნაწილში, სადაც ნათქვამია: „განსაკუთრებული ხასიათი დაწესებულებათა და საწარმოთა თანამშრომლების მუშაობისა, რომელიც მოითხოვს არა მარტო სათანადო კვალიფიკაციას, არამედ განსაკუთრებულ ნდობასაც ამა თუ იმ პირის მიმართ“. ვინ არ მოხვდება ამ რუბრიკაში? რასაკვირველია, თუ გამოვრიცხავთ მხოლოდ დაბალ პერსონალს, აქ მოხვდებიან: ტეხნიკოსები, აგენტები, იურისკონსულტები და სხვ., რომლებიც დებულობენ სამუშაო ხელფასს უმეტეს შემთხვევებში ჩვეულებრივ პროფკავშირის განაკვეთით. ასეთები, როგორც ვხედავთ, მოკლებულნი არიან სასამართლოს დაცვის უფლებას.

თვით გამოთქმა „რომელიც მოითხოვს განსაკუთრებულ ნდობას“ როგორც ზოგადი და განუსაზღვრელი შინაარსით მოცემული, აუცილებლივ გამოიწვევს პრაქტიკულად ვატარების დროს ბევრ დავასა და განმარტებას**) აღნიშნულ მოსაზრებების მიხედვით უზენაეს სა-

უფრო გვიან 19 ნოემბრის 1927 წელს უზენაესი სასამართლოს პლენუმმა მიიღო თანამდებობათა ნომენკლატურა იმ თანრიგით, რომელიც ვათვალისწინებულა ისრკ შრომის კომისარიატის 1925 წლის 31 მარტის № 94/509 დადგენილებაში და მის დამატებაში, საბჭოთა კოოპერატიულ და სხვა პასუხისმგებელ მუშაკებისათვის ხელფასის გაკეცის შესახებ. მიუხედავად აღნიშნული ხელფასის შრომისა და რაოდენობის. 15 აპრილის დადგენის ლეზა გავრცელებულ იქნა აგრეთვე უმაღლეს ადმინისტრაციულ და ტეხნიკურ პერსონალზე. უზენაესი სასამართლოს დადგენილება სპობს იმ ფორმალ ზოღდებს, რომელიც არსებობდა წინეთ სასამართლოს მუშაობაში.

უკანასკნელს შეჟოძლია აღნიშნულ კატეგორიის საქმეები მოსპოს არა ქვემდებარეობის მიხეზით და წარმართის ადმინისტრაციული წესით განსახილველად.

ისრკ შრომის კომისარიატის 1925 წლის 31/III-ის დადგენილებაში ვპოლობთ იმაზე მითითებას, რომ ზემოთ აღნიშნული მუშაკნი დავას სასამართლოში არასდროს არ იწყებდნენ და თავიანთ დათხოვნის შესახებ სარჩელი არ შექპონდათ სასამართლოში, რადგან აღნიშ-

*) ECIO 1927 № 32.
**) В. В. Водопьянов, Труда № 8—9, 14—1927 წ.

სამართლოს დადგენილების პუნქტის 1 ნაწილი უსათუოდ ჩამოუყალიბებელ ხასიათს ატარებს. ვინ უნდა ჩავთვალოთ „განსაკუთრებული ნდობით აღჭურვილად“. ამ სიაში შეიძლება მოვთავსოთ ბევრი კატეგორიის მუშაკნი, მაგ., ფინანსპექტორები, სასამართლოს აღმასრულებლები, სისხლის სამართლის მილიციის აგენტები და სხვ.—ეს განმარტება ძალიან ფართოდ გაიგეს ჩვენმა დადგენილებას იმდენად განვრცობითი ხასიათი მისცეს, რომ აქ მოქცეულია თითქმის უბრალო მუშაკებიც კი. საკითხის ამ ხაზით დაყენება ერთხელ და სამუდამოთ უნდა უარვყოთ, რადგან ხარისხიანობა მუშაობისა, მუშაკების სწორი შერჩევა, რაციონალიზაცია სახელმწიფო აპარატისა, გაუმჯობესება წარმოებისა და სხვა შესაძლებელი და უზრუნველყოფილი იქნება მხოლოდ მაშინ, როცა აღნიშნული მუშაკები დაქირავებულია რგოლში მოქცევიან, ჩაყენებული იქნებიან ნორმალურ დაცვის პირობებში და მათზედ გვეყვებულნი იქნება შრომის პირობები, რაც აუცილებელი პირობაა სახელმწიფოებრივ მშენებლობის განვითარებისათვის. ეს საკითხი როგორც ჩვენში, ისე რუსეთის ოურიდიულ ლიტერატურაში დიდ გაუგებრობას იწვევს; საჭიროა მისი სწორად განსაზღვრა და სასამართლოებისათვის გარკვეულ სახელმძღვანელო დირექტივების მიცემა.

დადგენილების 2 პუნქტი ითვალისწინებს ისეთ მდგომარეობას, როცა მშრომელის დათხოვნა მოხდა უკანონოდ, მის თანამდებობაზედ მიღებული იქნა სხვა და როცა არჩევენ საქმეს, ისმება საკითხი, თუ რამდენად შეეფერება ესა თუ ის მეორე პირი თანამდებობას ან სამუშაოს და თუ სასამართლო მიდის იმ დასკვნამდე, რომ შემდეგ მიღებული თანამშრომელი უფრო შეესაბამება სამუშაოს, ამ უკანასკნელს სტოვეებს სამუშაოზე, როცა შემდეგ მიღებული თანამშრომელი სამუშაოზე უკვე დიდი ხნის განმავლობაში—ექვს თვეზე მეტი—იმყოფება, და მაძიებელს სარჩელზედ უარი უნდა ეთქვას. გაუგებარია, რატომ უნდა დარჩეს მშრომელი უმუშევრად? ნუ თუ იმიტომ, რომ აღმინისტრაციამ დაარღვია მშრომელის უფლება, არ დაიცვა შრომის კანონმდებლობის ნორმები და სხვა? აქ განსამართლებელ მოტივად მოაქვთ კვალიფიკაციის დონე, მაგრამ საკითხის ამ დამოკიდებით დაყენება ხომ არ შეიძლება? ჯერ ერთი, რომ დიდ სიძნელეს გამოიწვევს მუშაკების კვალიფიკაციის შემოწმება. მაშინ ხომ შრომის საქმეთა სასამართლოს მუდმივი შტატი დასჭირდება ექსპერტებისა. მეორეც ის რომ მაშინ ასეთი განწყობილება უნდა მოვახდინოთ ჩვენს სახელმწიფო საწარმო ერთეულებში: იმ მუშა-მოსამსახურეებს, რომელთაც უფრო დაბალი კვალიფიკაცია აქვთ, სამუშაო არ მიეცემათ და მათ უფლებრივ საკითხისათვის ნაკლებ იზრუნავენ. აღმინისტრაციის სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემა, როგორც ეს ნათქვამია დადგენილებაში, იმდენად კი არ აინტერესებს მშრომელს რამდენადაც თავისი მატერიალური უფლების აღდგენა.

უკანასკნელი საკითხი, რომელსაც ითვალისწინებს პლენუმის დადგენილება, შეეხება ხანდაზმულობა.

გაბატონებული აზრით შრომის სამართლის ლიტერატურაში და ეს აზრი მიღებული აქვს უზ. სასამართლოს, სამოქ. კოდ. ნორმები ვერ შეეფარდება შრომის საქმიებს. რუსეთში ცაკისა და სახკომსაბკოს დადგენილებით შრომის კან. კოდექსში შეტანილია ახალი მოხ.ლი 931, სადაც ნათქვამია: „სარჩელის ხანდაზმულობა სამსახურებრივ უფლებებში აღდგენის საქმიებზე და ზედმეტი მუშაობის ჯილდოს გაცემაზე განისაზღვრება 6 თვის ვადით იმ მომენტიდან, როცა წარმოიშვება სარჩელის უფლება“. ჩვენის აზრით დაჩქარებით გატარება საკანონმდებლო ინსტანციებში წამოყენებული საკითხისა ხელს შეუწყობს დაწესებულებათა და საწარმოთა ხარჯების ეკონომიას, პროცესის რაციონალიზაციას შრომითი საქმიებზე, მშრომელთა სარჩელების თავის დროზე

გადაჭრას და სამართლიანობის პრინციპის გატარებას მშრომელთა უფლებრივ სფეროში.

6. ჯინჯარაძე.

რა გამოსავალი იმ შემთხვევაში, როდესაც ამხანაგობის სახმელეთო დააკმაშულ ლიკვიდაციას არ შეაქვს სარჩელი ამხანაგობის წინააღმდეგ კრედიტორების პატიმრობის დასაქმავო ფილავალა?

ჩვენ უნდა შევხვით იმ შემთხვევას, როდესაც კრედიტორული ამხანაგობის მოვლის ლიკვიდაცია და დაარსებული ლიკვიდაცია არ იღებს ღონისძიებას, რათა ყოველ ამხანაგობის წევრებს გადაახდევინოს დაუფარავი დავალიანება.

სალიკვიდაცია კომისია, რა თქმა უნდა, ამხანაგობის უფლების მონაცვლეა და ამიტომ ის მოვალეა პასუხი აგოს ამხანაგობის კრედიტორების წინაშე და სარჩელი აღძრას ამხანაგობის მოვალეთა წინააღმდეგ.

სალიკვიდაცია კომისია მოვალე არის იმაზე იზრუნოს, რომ კრედიტორების მთელი პრეტენზია იქნეს განიღებული. მაგრამ თვით ამხანაგობის წევრებსაც აწევს მოვალეობა კრედიტორების პრეტენზიის დაკმაყოფილებაში იმ შემთხვევაში, როცა გარეშე მოვალეთაგან ამოგვებული ან ამოსავები ფულები არ იქნება საკმარისი კრედიტორების პრეტენზიების საგნებით დასაკმაყოფილებლად ამ შემთხვევაში ამხანაგობის წევრები მოვალე არიან პასუხი აგონ იმ ვალისათვის, რაც აწევს ამხანაგობას, ხოლო იმ რაოდენობით, რაც წესდებით არის გათვალისწინებული. მაგრამ იმ შემთხვევაში, როდესაც ამხანაგები თავის მოვალეობას არ ასრულებენ, ისმება საკითხი, რა ღონისძიება და ვის მიერ უნდა იქნეს ასეთი მიღებული, რომ ისინი იძულებულ იქნენ ზარალი დაფარონ. პირველი საკითხი, რა თქმა უნდა, გადაწყდება იმ სახით, რომ აქ უნდა იქნეს აღძრული სარჩელი მათ წინააღმდეგ. ამ საკითხთან დაკავშირებულია მეორე საკითხი, ვინ უნდა აღძრას ასეთი სარჩელი. ამ უკანასკნელზე ექვს ვარაუდს, ის პასუხი უნდა იყოს, რომ ასეთი სარჩელის აღძვრა ევალეობა ლიკვიდაციაში, მაგრამ შესაძლებელია, რომ ლიკვიდაციაში სხვადასხვა მოსაზრებით, რომელსაც არ აქვს კავშირი საპატიო მიზეზებთან, თავს არიდებს სარჩელის აღძვრას რა გამოსავალი უნდა იყოს კრედიტორებისათვის? ამ შემთხვევაში კრედიტორებმა უნდა მიმართონ იმ ღონისძიებას, რაც გათვალისწინებულია სამოქ. სამ. კოდექსის 307 მუხლში, თუ მათ უნდა აღძრან ლიკვიდაციაში წინააღმდეგ სარჩელი, რომლითაც მოითხოვონ, რომ უკანასკნელს სასამართლოს დაავალოს სარჩელის აღძვრა ამხანაგების წინააღმდეგ? ეს საკითხი საჭიროებს სათანადო გაშუქებას რადგან კანონმდებლობაში არ მოიპოვება პირდაპირი პასუხი.

პავლე გრიჭურაშვილი.

როგორია გამოსავალი ან თუ საჭიროა მისი ქმნა?

ერთმა მოქალაქემ მეორის წინააღმდეგ ასი მანეთის აღმასრულებელი ფურცელი აიღო; ამ ფურცლის სასამართლოს აღმასრულებელმა აღწერა მოვალის ქონებები და მოვალეობით გადახდისათვის დაუნიშნა ვადა, ნივთები კი ხელმოწერის ქვეშ გაფლანგვისათვის პასუხისმგებლობით ჩააბარა მოვალეს და მასთან ერთად ოთახში მომხილარე პირს, თუმცა სამოქალაქო საპრ. კოდ. 281 მუხ. ნივთი შესანახად მოვალეს გადაეცემა და თუ ის არ მიიღებს, შემდეგ სხვას. რადგანაც ნებაყოფლობით არ მოხდა ფულის გადახდა, აღმასრულებელი დანიშნულ დროს მივიდა საჯარო გაჭრობის მოსახდინად, მაგრამ ბინაში არც ნივთები აღმოჩნდა და არც მათი პატიმრობა; უკანასკნელმა ისარგებლა ნებაყოფლობით გადახდის ვადის დანიშნული ვადით და წავიდა საქართველოდან. მაგრამ წასვლა ვერ მოასწრო იმ პირობა, რომელმაც ხელწერილით მოვალესთან ერთად იკისრა ნივთების მო

თხოვნისთანავე ჩაბარება, ამ რიგად აღიძრა სისხლის სამ. საქმე უკანასკნელის (მიმართ სისხ. სამ. კოდ. 192 მუხ. მიხედვით, განსაზღვრული მიზნით მიბარებულ ნივთების გაფლანგვაში მონაწილეობის გამო. იგი დააპატიმრეს და შემდეგ გაანთავისუფლეს თავდებობით საქმის გარჩევამდე.

მაშინ ბრალდებულმა შეიტანა ხაზინაში დებოზიტად ასი (100) მანეთი კრედიტორის მომავალი სარჩელის უზრუნველსაყოფად, სისხლის სამ. საქმის განხილვას არ დაუშვალა და გაიპარა.

ამის გამო სასამართლომ თანახმად სისხ. სამ. საპრ. კოდ. 265 მუხ. 2 ნაწ. განიხილა საქმე, ბრალდებული სკნო დამნაშავედ მიბარებულ ნივთების გაფლანგვაში მონაწილეობისათვის და პირობით შეუფარდა სოცდაცვის ღონისძიება (სამოქ. სარჩელი არ ყოფილა გაცხადებული). კრედიტორს ხელში შერჩა აღმასრულებელი ფურცელი, რომლითაც ფული უნდა გადაეხადა ადრე გაპარულ მოვალეს, მას ეჩქარება დაკმაყოფილების მიღება, იგი ღარიბი მშრომელია, ფული მის სახელზედ ხაზინაშია შეტანილი, მაგრამ არა იმის მიერ, ვინც ფურცელშია მოხსენებული, ამიტომ ამ ფულის მიღება კრედიტორს არ შეუძლია.

მაშასადამე უნდა აღიძრას სამოქალაქო სარჩელი დებოზიტში ფულის შეტანის წინააღმდეგ ხარალის მიყენების გამო სამოქ. კოდ. 403 მუხ. თანახმად უწყება გაეგზავნება მოპასუხეს უკანასკნელი ბინადრობის მისამართით (სამოქ. სამ. საპრ. კოდ. 73 მუხ.) სარჩელს საფუძვლათ გამამტყუნებელი განაჩენი დაეძება. სარჩელის დაკმაყოფილების შემთხვევაში დეფოზიტიდან ფულის გაცემისათვის იქნება საფუძველი და კრედიტორი თავისას მიიღებს, მაგრამ მის შეუძლია იმისგანაც მიიღოს ფული, ვის წინააღმდეგ უკვე აღებული აქვს ფურცელი, თუნდ მას ეს ფურცელი ჩამოეღო, რადგან, თუ ხანდაზმულობის გასვლიდან დაბრუნდა პირველი მოვალე, კრედიტორს შეუძლია აიღოს თანახმად სამოქ. საპრ. კოდ. 190 მუხ. ფურცლის დუბლიკატი. თუმცა დუბლიკატის გაცემა მხარეთა გამოწვევით უნდა მოხდეს, მაგრამ ვერც ეს უშველის საქმეს, თუ მოვალეს არ ეცოდინება, რომ მის მაგიერ ფული სხვამ გადაეხადა, და ანაირად მოხდება ვალის ორჯერ გადახდევნა.

ქ. ტფილისის მე-4-უბნის სახალხო მოსამართლე **ბ. მოისრაფეშვილი.**

სასამართლო აპარატის გამარტივებისათვის.

საბჭოთა ხელისუფლების დღეიდანვე ერთ-ერთ ამოცანას შეადგენს ბრძოლა ბიუროკრატისმთან და საერთოდ კანცელარიის ყოველგვარ სიმახინჯესთან. ეს მუშაობა თითქმის ყველა დაწესებულებაში ჰპოულობს თავის გამოხატულებას.

სასამართლოს ორგანოები, რომელნიც მოწოდებულნი არიან ბიუროკრატისმთან ბრძოლისათვის, კანცელარიის მუშაობის ახალ სისტემაზე ჯერ თვით ვერ გადასულან. რუსეთში საქმე მოგვარებულია. იქ უკვე მიღებულია ღონისძიებათა მთელი რიგი და სასამართლოს აპარატში შემოღებულია ახალი საბარათო სისტემა.

ამ წერილში მე არ შევეხები იმას, თუ რამდენად მისაღებია საბარათო სისტემა ჩვენს სინამდვილეში და რამდენად ნაყოფიერი იქნება ის სასამართლოს კანცელარიის გამარტივებისათვის, ვინაიდან ვინც ამ სისტემას იცნობს, იმისათვის ნათელია, რომ უფრო მეტს გართულებასთან ქვეყნება საქმე, ვიდრე დღეს. მაგრამ თუ საბარათო სისტემას არ მივიღებთ, არც ისაა დასაშვები, რომ სასამართლოს აპარატმა იმ გზით განავრძოს მუშაობა, რომლითაც ის დღემდე მუშაობს. ასეთი სისტემა ართულებს საქმეთა მოძრაობას და იწვევს დაუსრულებელ საქმის გაჭიანურებას, კანცელარიის დატვირთვას, უზნო ფორმალისმს, რასაც ჩვენი შეხედულებით ბიუროკრატისმი ეწოდება.

კანცელარიის ზოგიერთ ძველ მოხელეს ისე აქვს ძვალ-რბილში გამჯდარი ეს სისტემა მუშაობისა, რომ მისთვის წარმოუდგენელია, თუ როგორ შეიძლება ახალი წესის შემოღება. მათი სისტემა ჩვენ არ გვარგებს და უნდა გადავიდეთ ახალ სისტემაზე, რომელიც სასამართლოს კანცელარიის მუშაობას უფრო გამარტივებს და მით გახდის სასამართლოს მშრომელი მასისათვის მისაწვდომ ორგანოდ.

საჭიროა არსებული წესი კანცელარიის მუშაობისა შეიცვალოს შემდეგი სახით: უნდა მოისპოს ყოველგვარი გასული მიმოწერის დასავალ რეესტრში ვატარება და იგი უნდა გავიდეს საქმის ნომრით და პირდაპირ ჩაიწეროს დასატარებელ წიგნში. რომ მიმოწერა სისხლის სამართლის საქმეების შესახებ განიჩივოდეს მიმოწერისაგან სამოქალაქო საქმეების შესახებ, უნდა აღინიშნოს წილადით სისხლის სამართლის საქმეზე № 450/1, სამოქალაქოზე კი № 355/2. შემოსული სისხლის სამართლის საქმე შედგენილ უნდა იქნეს იმ დღესვე რედაქციისა და დაუყოვნებლივ მოხსენდეს თავმჯდომარეს; საქმის დანიშვნის შემდეგ დაუყოვნებლივ უნდა ჩაბარდეს ბრალდებულს საბრალმდებლო დასკვნის ასლი და მასთან ერთად ეცნობოს მას საქმის განხილვის დღე.

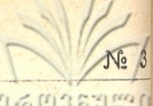
ამ წესით ჩვენ მოვსპობთ იმ აუარებელ მიმოწერას, რომელსაც ადგილი აქვს პატიმრებისაგან შუამდგომლობათა გამო აღმკვეთი ზომის შეცვლის ან საქმის დაჩქარებით დანიშვნის შესახებ. ყოველგვარი ცნობების გაცემა უნდა სწარმოებდეს სიტყვიერი განცხადებებით. თვით ცნობის მიმღებმა ხელი უნდა მოაწეროს მიღებულ ცნობის შესახებ საქმის ყდაზე ან იმ ფურცელზე, საიდგანაზე მიიღო ესა თუ ის ცნობა. შემოსული სამოქალაქო სარჩელი შემოსვლის დღესვე უნდა იქნეს შედგენილი იმ წესითვე, როგორც სისხლის სამართლის საქმეები. მოსარჩელეს უნდა გამოეცხადოს საქმის განხილვის დღე და მისივე მეშვეობით, რამდენად ეს შესაძლებელი იქნება, გაეგზავნოს უწყებები იმ პირებს, რომელთაც ის მოწმეებათ ასახელებს ამა თუ იმ გარემოების დასამტკიცებლათ.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 243 მუხლის რედაქცია შეცვლილ უნდა იქნეს იმ მხრივ, რომ სასამართლოს სასამართლოს თავმჯდომარეს და სახალხო მოსამართლეს უფლება უნდა ჰქონდეს ერთპიროვნულად გადასჭრას საკითხი ამა თუ იმ მოწმის ან ექსპერტის გამოწვევის შესახებ. ასეთი წესი მოსპობს არსებულ გამსდომების საჭიროებას, რომლებიც ერთ დღეს გვაკარგვინებენ ყოველ კვირაში. საკითხი მოწმეებისა და ექსპერტების დაჯარიმების შესახებ. მათი სასამართლოს სხდომაზე გამოუცხადებლობის გამო უნდა სწყდებოდეს სასამართლოს მიერვე და არავითარ შემთხვევაში არ უნდა ისმებოდეს განმკარგულებელ სხდომაზე, ვინაიდან ასეთი სისტემა დაკანონებულია პრაქტიკით და არა კანონით, და ეს პრაქტიკა უნდა უარვყოთ იმ მოსაზრების გამო, რომ სასამართლოს შედგენილობას და კანცელარიას სჭირდება ხელმეორედ შრომა და ზედმეტი ღრობის დაკარგვა.

იმ შემთხვევაში კი, როდესაც არ არის დაბრუნებული მეორე ცალი ჩაბარებულ უწყებისა, მსჯელობა მოწმის და ექსპერტის დაჯარიმების შესახებ უნდა მიენდოს ერთპიროვნულად სასამართლოს თავმჯდომარეს და სახ. მოსამართლეს.

საჭიროა გაუქმებულ იქნეს ე.წ. სხდომის ყურნალი, რომელიც მხოლოდ უბრალო ცნობარია დანიშნულ საქმეებისა და ნამეტნავია მისი წარმოება და ღრობის დაკარგვა. ამასთან დაკავშირებით გაუქმებულ უნდა იქნეს გასული ქალაქდების დავთარი და შეცვლილი უნდა იქნეს შემოსვლის დავთარით. ახალი მარტივი უფრო საქმიანი სვეტებით. რომელიც ამასთანავე ერთად იქნება მაჩვენებელი მთელი კანცელარიის დღიური საქმიანობისა და აგრეთვე ამა თუ იმ თანამშრომლის მუშაობის შემოწმებელი საშუალება. ამ რიგად მივიღებთ სასამართლოს ახალ კანცელარიას, რომელიც უფრო გამარტივებული სახით სწრაფ-მომქმედი იქნება, ვიდრე დღეს არის.

3. გაწაძე

ქ რ ო ნ ი კ ა.

საქართველოს ცაკის სესიამ აპარისტანში.

საქართველოს ცაკის სესიამ, რომელიც მოწვეული იყო აპარისტანში, უკვე დაასრულა თავისი მუშაობა. სესიის შედეგების შესახებ—ცნობების გვიან მიღების გამო—დაწვრილებით ანგარიშს მოვათავსებთ შემდეგ ნომერში.

მუდმივი საორგანიზაციო თათბირი სასამართლოს მომწყობ და ზედამხედველობის განყოფილებასთან.

იუსტიციის სახალხო კომისარის ამხ. ი. ვარძიელის ა. წ. 19 იანვრის ბრძანებით—იუსტიციის სახალხო კომისარიატის სასამართლოს მომწყობ და ზედამხედველობის განყოფილებასთან დაარსდა მუდმივი საორგანიზაციო თათბირი შემდეგი შემადგენლობით: თავმჯდომარე—ამხ. სიჭინავა (მომწყ. განყ.). წევრები: ამხ ამხ. ვალუსტიანი (უზ. სასამართლო), როინაშვილი (საკანონმდებლო განყ.) პავლიაშვილი (მომწყ. განყ.), კაპანაძე (პროკურატურა), ხარაბაძე (სამაზრო სასამართლო) და ფანცხავა (საკანონმდებლო განყ.).

მუდმივი საორგანიზაციო თათბირს დასახული აქვს მრავალი საყურადღებო მიზნები: იუსტიციის სახალხო კომისარიატის ცენტრალურ და ადგილობრივ ორგანოებისათვის ინსტრუქციის მეთოდების გამომუშავება, საორგანიზაციო საკითხების მომზადება და განხილვა, მის ცალკე აპარატების საქმის გაჭინაურებისა და ბიუროკრატულ მიდრეკილების გამოაშკარავება და მასთან ბრძოლა, სასამართლო საქმეების წარმოების, პროცესუალურ ნორმების, კანცელარიის მუშაობის და სხვა საკითხების გამარტივება, იუსტიციის თანამშრომლებთან პოლიტიკური და იურიდიული განვითარების ამაღლება და სხვ.

სასამართლოს მომწყობ და ზედამხედველობის განყოფილებას დაევალა ამ საკითხის შესახებ სათანადო დებულების გამომუშავება.

საქართველოს ს. მ. უ. ს.-თან არსებულ სახელმწიფო მრეწველობის იურისკონსულტთა ბიუროს მოღვაწეობის შესახებ.

როგორც „საბჭოთა სამართალი“-ს პირველ ნომერში იყო აღნიშნული, საქ. ს. მ. უ. ს.-თან 1927 წ. 7 იანვრიდან არსებობს სახელმწიფო მრეწველობის იურისკონსულტთა ბიურო, რომელსაც დებულების თანახმად, მიზნად აქვს უმთავრესად სამრეწველო სამართლის დარგიდან საკითხების განხილვა—გაშუქება. ამრიგად, ბიუროს მიერ დასახული მიზანი თითქოს წინასწარ სწყვეტდა საკითხს ბიუროს შედგენილების შესახებ: აქ უნდა შესულიყვნენ მართოდენ სამრეწველო დაწესებულებათა და საწარმოთა იურისკონსულტები. მაგრამ ვინაიდან ბიურო ამ შედგენილობით ვერ იქნებოდა მძლავრი, ამიტომ ამ ბიუროში მიწვეულ იქნენ სხვა დაწესებულებათა და ორგანიზაციათა იურისკონსულტებიც. ბიუროში ამჟამად შედიან, ს. მ. უ. ს. და მის სისტემაში შემავალ ორგანიზაციათა იურისკონსულტების გარდა, შემდეგ დაწესებულებათა იურისკონსულტები: საქართ. სახალხო კომისართა საბჭოსი, იუსტიციის სახალხო კომისარიატის, სამრეწველო ბანკის, ამიერ-კავკასიის რკინის გზათა გამგეობის, ა-კ. კოოპერატიულ კავშირის, ა-კ. რკინის გზის მომხმარებელ საზოგადოების, თბილისის მუშათა მთლიან კოოპერაციის, თბილისის აღმასკომის, საქარ. პროფ. კავშირთა საბჭოსი, საქ. სახელმწიფო სავაჭრო ამხანაგობის და სხვა; სულ ბიუროში შედის 21 დაწესებულების იურისკონსულტი.

ამ ერთი წლის განმავლობაში შესდგა სულ 15 საზოგადო კრება; მოხსენებებით გამოვიდნენ:

ბ. ქავთარაძე: ა) „საკომისიო ხელშეკრულების შესახებ“ (მოხსენებასა და მის გარშემო გამართულ კამათს მოუხდა სამი საზოგადო კრება).

ბ) „იმ დაბრკოლებათა შესახებ, რომელნიც თანს-

დევს ადგილობრივ მნიშვნელობის სამრეწველო საწარმოთათვის კრედიტის გახსნას და ამ დაბრკოლებათა აღწერა“.

2) ბ. პედროვსკი: „ახალ სახელმწიფო საღებავების წესდებისა და ფასეულობათა ტრიალის გადასახადის დებულების შესახებ“.

3) ა. კუსიკოვი: „პასუხისმგებელია თუ არა მწვეთი იმ დავალიანებისათვის, რომელიც აღმოცენდა სტრუქტურის ნარდათ ამღების მხრით მშრომელთა მიმართ (მოხსენებისა და მის გარშემო გამართულ კამათს მოხსენიებული და ორი საზოგადო კრება).“

4) ა. მალხაზიანი: „პრინციპი სოციალისტური გემიანობის სახელმწიფო დაწესებულებათა და საწარმოთა შორის აღმოცენებულ დავათა განხილვის და გადაწყვეტის დროს“.

5) გრ. რცხილაძე: „მორალურ ზიანის ანაზღაურების შესახებ“ (მოხსენება დაბეჭდილ იქნება „საბჭოთა სამართლის“ უახლოეს ნომერში).

6) ს. ჩხეიძე: ა) „ადგილობრივ ორგანოთა განკარგულებაში მყოფ სამრეწველო საწარმოთა ცალკე იურიდიულ ერთეულებათ ჩამოკალიბების საჭიროების შესახებ“.

ბ) „აქვთ თუ არა უფლება საქ. ს. მ. უ. ს. ტრესტების სავაჭრო კონტორებს, რომელნიც ჩამოყალიბებული არიან, როგორც ამხანაგობა შეზღუდული პასუხისმგებლობით და აქვთ საქ. ეკონომიურ საიტოს მიერ დამტკიცებული წესდება, აწარმოონ სავაჭრო ოპერაციებს სხვა საკავშირო რესპუბლიკის ფარგლებში?“ (მოხსენებასა და მის გარშემო გამართულ კამათს მოუხდა ორი საზოგადო კრება).

7) მ. ქორქაშვილი: „უფლებრივი მდგომარეობა მწვეთებისათვის განხილვის ადგილას მყოფ მემკვიდრისა სამოქ. სამ. კოდექსის თანახმად“.

8) შ. დალიანი: „შეუძლია თუ არა სახელმწიფო დაწესებულებას და საწარმოს აღძრას ძიება ნასყიდობის ხელშეკრულების დარღვევის შესახებ, სამ.სამ. კოდ. მე-1 მუხ. საფუძველზე, მხოლოდ იმიტომ, რომ ის ფასი, რომელითაც შესყიდულია საქონელი დაწესებულების მიერ, ცილებით აღემატება ამ საქონელზე არსებულ საბაზო ფასებს.“

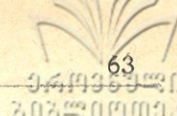
9) ზ. ნარიშკინი: „მშრომელი დათხოვნილია სასახურიდან შრომის კანონთა კოდექსის მე-47 მუხ. პ. 1, 2 და 3 თანახმად. შემფასებელ საკონფლ. კომისიის გარეშე. შეუძლია თუ არა დამქარაველებს იმ შემთხვევაში, თუ მშრომელი მიმართავს შრომის სასამართლოს ძიებით გასამარჯვლოს მისჯისა და სამსახურში აღდგენის შესახებ იშუამდგომლოს საქმის არსებითად განხილვის სახებ დაამტკიცოს მშრომელის სამსახურისადმი შეფერებლობა?“.

ბიურომ თავისი მოღვაწეობით დაიმსახურა სასაგებლო საზოგადოებრივი ორგანიზაციის მნიშვნელო უახლოეს თვეებში წაკითხული იქნება სხვადასხვა სატერესო მოხსენებები; მათ შესახებ ვრცელ ანგარიშს მოვათავსებთ ჩვენი ჟურნალის ფურცლებზე.

დამც. კოლ. წევრთა საერთო კრება

მოწვეულია ა. წ. 5 თებერვალს დღის წესრიგი:

- 1) პრეზიდენტი საანგარიშო მოხსენება და სარეზიო კომისიის.
- 2) იგივე მოხსენება დასავ. საქართველოს დამც. კოლ. პრეზიდენტი და სარეზიო კომისიის.
- 3) ხარჯთ-აღრიცხვის პროექტის დამტკიცება.
- 4) იურიდიულ ლიტერატურის და ბროშიურების გლეხებისათვის მისაწვდომ ენაზე გამოცემის შესახებ.
- 5) საურთიერთო დამხმარე სალაროს გამგეობის მოხსენება და სალაროს რეორგანიზაციის საკითხი.
- 6) მიმდინარე საკითხები.

სახელმწიფო დაწესებულებათა და საწარმოთა, აგრეთვე კოოპერატიულ ორგანიზაციათა იურისკონსულტების საქმიანობის მოსაწესრიგებლად ინსტრუქციის დამუშავება.

„სახელმწიფო დაწესებულებათა და საწარმოთა, აგრეთვე კოოპერატიულ ორგანიზაციათა იურისკონსულტებისა და მათი მოქმედებისათვის ზედამხედველობის გაწევის შესახებ“, საქართველოს ს. ს. რ. სახალხო კომისართა საბ. 1927 წ. აგვისტოს 22-ის, № 114 დადგენილების ცხოვრებაში გასატარებლად ინსტრუქციისა და პრაქტიკულ ღონისძიებათა პროექტის შესამუშავებლად იუსტსახკომის მიერ დანიშნულმა კომისიამ დაამთავრა თავისი მუშაობა. შეუშავებული ინსტრუქცია და ღონისძიებათა პროექტი იქნა მოხსენებული იუსტსახკომისათვის. მოკლე ხანში გამოცემული იქნება ინსტრუქცია პროკურატურისა და იურისკონსულტების სახელმძღვანელოდ.

იურიდიული ტერმინოლოგიის დამუშავების საკითხი

შემდეგი ნომრიდან ჩვენ ჟურნალში იხსნება ახალი განყოფილება-იურიდიული ტერმინოლოგია-სადაც მოთავსებული იქნება მთელი რიგი წერილებისა და წინადადებებისა ამ საკითხის გარშემო.

იურიდიული დახმარება.

(კითხვა-პასუხი).

კ რ თ ხ ვ ა :

როგორ უნდა მოიქცეს სასამართლო საქმის საწარმო ხარჯების განაწილებაში იმ შემთხვევაში, როდესაც მოსარჩელეს მიერ სარჩელი, მაგ., 5000 მანეთის რაოდენობით იყო განცხადებული, ხოლო სარჩელის ეს

თანხა პროცესში შემცირებულ იქნა 2 ათას მანეთით გადაწყვეტილების გამოტანამდე. რა თანხიდან ერგება მოსარჩელეს საწარმოო ხარჯი, ერგება თუ არა იმ თანხიდან, რომლითაც სარჩელის ჯამი მან შეამცირა?

გერ. ქილიფთარი.

პ ა ს უ ხ ი :

ამ საკითხის გადაწყვეტის დროს მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ის, რომ ძოპასუხე უკვე იყო ჩაბმული საქმეში და იძულებული გახდა პასუხი აეცა სასამართლოში განცხადებულ სარჩელზე. სარჩელის ჯამის შემცირება პროცესში დამოკიდებულია მოსარჩელის პრეტენზიის საფუძვლიანობაზე; ამის მიხედვით მოპასუხე აგებს პასუხს სარჩელზე და მას უფლება აქვს იშუამდგომლოს სასამართლოს წინაშე დაეკისროს მოსარჩელეს ნიხრით გათვალისწინებული ხარჯი მის წარმომადგენელის გასამრჯელოდ, როდესაც სარჩელი უარყოფილია ან ნაწილობრივ არის დაკმაყოფილებული სასამართლოს მიერ. მოპასუხეს ვერ დააწევება ის ხარჯი, რაც მოსარჩელემ გასწია, თუ კი ასეთი ხარჯის გაწევა არ იყო გამოწვეული მოპასუხე მხარის მიზებით. ასე უნდა მივუდგეთ საქმეს შემდეგ შემთხვევაშიც. თუ მოსარჩელემ სარჩელი აღძრა 5 ათას მან. რაოდენობით და შემდეგ პროცესში ის შეამცირა 2 ათასი მანეთით, ამ შემთხვევაში სასამართლო მიუსჯის მას საქმის წარმოების ხარჯს იმ თანხის მიხედვით, რაც იქნა მის მიერ დამტკიცებული, სარჩელის დარჩენილი თანხის გადახდისაგან მოპასუხე განთავისუფლებული ხდება, ამიტომ სასამართლო შეუფარდებს სამოქ. სამ. საპრ. კოდ. 47 მუხლის შენიშვნას, რომლის მიხედვით მოპასუხეს აქვს უფლება აინაზღაუროს თავისი ხარჯი სარჩელის იმ ნაწილის პროპორციულად, რომელზედაც სასამართლომ უარი უთხრა მოსარჩელეს.

სასამართლო და სხოპრება.

რატომ ზინაწრდება საქმეები?

წინა წერილში იყო აღნიშნული მანებლობა ბიუროკრატიზმისა და საქმეთა განხილვის დაყოფნებისა იმ მხრივ, რომ ასეთი მოვლენა დიდ ეკონომიურ მარცხს აყენებს ჩვენს სახელმწიფოს და მშრომელთა ინტერესებს. ეს გარემოება უფრო ცხადი იქნება ჩვენთვის, თუ მივიღებთ მხედველობაში, რომ აღძრულ საქმეების მთელ რაოდენობიდან თითქმის 80 პროც. ეხება მშრომელე-მენტს, რომელიც ასე თუ ისე დაკავშირებულია, საბჭოთა და საზოგადოებრივ წარმოებებთან და დაწესებულებებთან.

სასამართლოები ვალდებული არიან გასცენ მხარეებს და მოწმეებს მოწმობები იმ დროის შესახებ, რომელიც მათ მოახლოვებს სასამართლოში გამოცხადებას. ამ ცნობების მიხედვით ფაბრიკა-ქარხნები და დაწესებულებები ვალდებული არიან აუხაზღაურონ მუშა-მოსამსახურეთ ვანაცდენი დროის ხელფასი. აქედან წარმოსადგენია ის, თუ რა უჯდება სახელმწიფოს სასამართლოს პროცედურა.

ამას წინეთ მოსკოვის საჯუბერნო სასამართლომ გამოიანგარიშა, რომ ორ ქარხანას, რომელშიც მუშაობს 1000 მუშაზე მეტი, გაუცია ერთი წლის განმავლობაში 10.000 მანეთზე მეტი, განაცდენი დროის საზღაური სასამართლოში გაწვეულ მუშებისათვის-მხარეების და მოწმეების სახით.

სასამართლოებში არსებულ ბიუროკრატიზმის და პროცესის გაჭინურების მიზეზები მრავალგვარია და ეს მიზეზები ისეთ ნაირად არის გადახლართული ერთი მეო-

რესთან, რომ ამა თუ იმ მოსამართლეს, სურვილიც რომ ჰქონდეს, ხშირად არ ძალუძს შეებრძოლოს ამ მიზეზებს და თავიდან აიცილოს იგინი.

თვით სტრუქტურა ჩვენი აპარატისა, არსებული საპროცესო ნორმები, სასამართლოს მოქმედების შეზღუდვა გადაჭარბებული ფორმალზმით, კანცელარიის საქმის წარმოების სისტემა და სხვა—ყველა ეს ქმნის ისეთ მდგომარეობას, რომ სასამართლო პირდაპირ იხრჩვევა ფორმალზმისა და ბიუროკრატიზმის მორევეში, და ვინაიდან ყოველივე ჭირს ადვილათ ეჩვევა ადამიანი, აქაც ვხედავთ, რომ სასამართლოს მუშაკი ადვილათ ეჩვევა წლობით არსებულ წესებს და მუშაობის მეთოდებს და იგი თავის მუშაობაში უფრო კარგ ავტომატს მოგვაგონებს, ვიდრე ცოცხალ ადამიანს.

ამით ახსნება ის გარემოება, რომ საქმეების დაგროვებას და ზრდას თვიდან თვემდე რალაც ფატალური ხასიათი აქვს და თვით სასამართლოც ვერ იჩენს, თავის შესაძლებლობის ფარგლებში, სათანადო ინიციატივას და უნარს ამა თუ იმ საქმის განხილვის დროს ბოლო მოულოს გაჭინურებას.

მე აქ მინდა როგორც მაგალითი მოვიყვანო ისტორია ერთი სისხლის სამართლის საქმისა, რომელიც 1925 წლიდან სწარმოებს დაუსრულებლათ დღემდე ქ. თბილისის ერთ-ერთ უბნის სახალხო სასამართლოში.

ერთ საზოგადოებრივ დაწესებულების ორმა თანამშრომელმა გაფლანგეს—800 მანეთამდე სახაზინო ფული. იყო მოხდენილი დაწვრილებითი გამოძიება. არც თანხის რაოდენობას, არც გაფლანგვას არ უარპყოფდნენ ბრალდებულნი.

საბრალმდებლო დასკვნით გამოწვეული იყო მხოლოდ ორი მოწმე. სასამართლოში დამცველის შუამდგომ-

კანონმდებლობის მიმოხილვა.

ს. ს. ს. რ. კავშირის კანონმდებლობა.

1928 წ. იანვრის 1-დან იანვრის 14-მდე.

ინვალიდების უზრუნველყოფა.

Об увеличении ассигнований на выдачу пенсий инвалидам войны, их семьям и семьям лиц, погибших на войне (სსრკ ც.ა.კ-ის და ს.კ.ს-ის 1928 წ. იანვრის 4 დადგ.— „იზვესტია“ 1928 წ. იანვ. 6 № 5). დადგენილება გამოცემულია 1927 წ. ოქტომბრის 15 მანიფესტის მე-8 მუხ. განსაზღვრავდა.

მოკავშირე რესპუბლიკათა მთავრობებს წინადადება ეძლევათ გაადიდონ ომის ინვალიდთა, მათ ოჯახთა და ომში დაღუპულ პირთა ოჯახების კონტინგენტი, ვინც დახმარებას იღებს სოციალური უზრუნველყოფის წესით, ისე კი, რომ ეს ღონისძიება პირველ რიგად შეეხოს ისეთ ინვალიდებს, რომელთაც მეტი შრომის უნარი დაუკარგავთ. ამ მიზნით სხვა და სხვა ადმინისტრაციულ—ტერიტორიალურ ერთეულებისათვის სავალდებულოდ გადიდებულ უნდა იქნეს ადგილობრივი ბიუჯეტით გათვალისწინებული ასიგნებები ზემოაღნიშნულ პირობების პენსიების მისაცემად, ისე რომ 1928 წ. იანვრის 1-დან თვითმყოფელ მოკავშირე რესპუბლიკაში ყოველთვიურად ხარჯი ამ საჭიროებისათვის ერთი ორად მაინცა აღემატებოდეს 1926-1927 წ. ხარჯს. ადგილობრივ საბჭოებისათვის ამ საქმის გასაადვილებლად სსრკ 1927-1928 წ. ერთიან სახელმწიფო ბიუჯეტში გათვალისწინებული უნდა იქნეს: ა) მოკავშირე რესპუბლიკების ბიუჯეტზე—ზემოაღნიშნულ პირობების პენსიის მიცემის საქმეში მონაწილეობით გამოწვეული ხარჯებისათვის—თანხა, ერთი-ორად გადიდებული 1926—27 წ. ბიუჯეტთან შედარებით, და ბ) საერთო საკავშირო ბიუჯეტით განსაკუთრებული თანხა—5.000.000 მან.

სოციალური დაზღვევა.

О социальном страховании лиц, занятых в строительстве (სსრ ც.ა.კ-ის და ს.კ.ს-ის 1928 წ. იანვრის 3 დადგ.— „იზვესტია“ 1928 წ. იანვ. 4 № 3). იმ პირთა სოციალური დაზღვევისათვის, ვინც ახალ საამშენებლო სამუშაოზე ან ძირითად შეკეთებაზე მუშაობს, შესატანი ფული უნდა უდრიდეს სამუშაო ხელფასის 7 პროც-ს; მუშაობა საბინაო-სამშენებლო საკოაპერაციო ამხანაგობათა გამგეობის და კონტორის მოსახსნებრეთა დაზღვევისათვის 10 პროც.; იმ პირთა დაზღვევისათვის, ვინც მუშაობს მიმდინარე შეკეთებაზე, შესატანი ფული განისაზღვრება ნორმალური ტარიფით

საფრთხისა და მანეგლობის კატეგორიის მხედვით, ან და დროებითი საშუალებით ტარიფით. საამშენებლო საჭარბოთა გამგეობა—კონტორების მოსახსნებრების სოცდაზღვევის შესატანი განისაზღვრება ნორმალური ტარიფით. გამონაკლისს აწესებს სოცდაზღვევის საკავშირო საბჭო. ძველი დადგენილებანი სათანადოდ შეცვლილია.

ნარდად მუშაობა და გაყიდვა მიწოდება.

О приеме в залог по договорам государственных подрядов и поставок сертификатов и вкладных документов государственных трудовых сберегательных касс (სსრკ ც.ა. კ-ის და ს.კ.ს-ის 1927 წ. დეკემბრის 28 დადგ.— „იზვესტია“ 1928 წ. იანვ. 13 № 11). ამ დადგენილებით შეცვლილია და დამატებული სახელმწიფოს შეკვეთით ნარდად მუშაობის და გაყიდვა-მიწოდების ეტაპების მე-2 დანართი (სსრკ კან. კრ. 1927 წ. № 28, მუხ. 292). საწინდრად შეიძლება შეტანილი იქნეს აგრეთვე სახელმწიფო შემნახველი ს.ლაროს სერტიფიკატი და საანაბარო დოკუმენტი როგორც ფულადი ანაბარისა, ისე ისეთი ანაბარისა, როდესაც შესანახად მიბარებულია სსრკ სახელმწიფო სესხის ოლიგაციები. თუ ოლიგაციებია ანაბარებული, საანაბარო დოკუმენტი მიიღება საწინდრად ოლიგაციის იმ ზეფასების მიხედვით, რაც აღნიშნულია დოკუმენტში. ფულადი ანაბარის დოკუმენტი მიიღება ანაბარის მთელი თანხით, ხოლო სერტიფიკატი—გასაყიდად ფასით, რაც მას ჰქონდა იმ თვის წინა თვის პირველ რიცხვს, როდესაც სერტიფიკატი შეტანილია საწინდრად.

კოოპერაცია.

Об изменении ст. 7 постановления ЦИК и СНК Союза ССР от 20 мая 1924 года о потребительской Кооперации (სსრკ ც.ა.კ-ის და ს.კ.ს-ის 1927 წ. დეკემბრის 31 დადგ.— „იზვესტია“ 1928 წ. იანვრის 1 № 1). სამომხმარებლო საზოგადოებათა წევრობის უდიდეს შესატანად დაწესებულია: შესასვლელი—50 კაპ., ხოლო საპაიო—ქალაქად და საქარბნო—საფაბრიკო რაიონად—15 მან. სოფლად—10 მან. მუხლის დანარჩენი ნაწილი შეცვლილი არ არის.

სახელმწიფო სესხი.

О выпуске государственного внутреннего выигрышного займа укрепления крестьянского хозяйства (სრ კავშირის ც.ა.კ-ის და ს.კ.ს-ის 1927 წ. დეკემბრის 30

ლობით გამოწვეული იყო კიდევ ერთი მოწმე, ერთ-ერთ ბრალდებულის პიროვნების დასახსნათებლად.

სასამართლოს პირველ სხდომაზე მოწმეები არ გამოცხადდნენ. ბრალდებულებმა, როგორც აღნიშნულია ოქმში, სცნეს თავი დამნაშავედ, რის გამოც პროკურორი მოითხოვდა საქმის განხილვას მოწმეთა დაუსწრებლად, მაგრამ დამცველმა აღძრა შუამდგომლობა საქმის გადადების შესახებ, ვინაიდან მოწმეთა ჩვენებას „დიდი მნიშვნელობა აქვს საქმისათვის“. საქმეში არსებულ ცნობებით მოწმეები გასული ყოფილან თბილისიდან.

მეორე სხდომაზე გამოირკვა, რომ მოწმეთაგან ორი ცხოვრობს ქ. მოსკოვში და მესამე ქ. ვარშავაში. პროკურორს კვლავ მოუთხოვია საქმის განხილვა, ვინაიდან შეუძლებელია მოწმეების გამოწვევა დამორბეულ პუნქტებიდან, მაგრამ დამცველის შუამდგომლობით საქმე კვლავ გადაიდო.

ასეთივე პირობებში საქმე გადადებული არის ოთხჯერ, მეხუთეჯერ სასამართლოში ხდება უცნაური რამ. დამცველი აცხადებს: „ვინაიდან გამოწვეულ მოწმეების ჩვენებას არა აქვს მნიშვნელობა საქმისათვის, საქმე საკმაოდ გაქიანურდა და მოწმეების გამოწვევა შეუძლებელია მოვითხოვ საქმის განხილვას“. მაგრამ პროკურატურის წარმომადგენლის თავში რაღაც გამოურკვეველი გარდატეხა ხდება: ახლა იგი მოითხოვს საქმის გადადებას, ვინაიდან მოწმეების ჩვენებას დიდი მნიშვნელობა აქვს საქმისათვის. სასამართლო ახლა აძლევს დასტურს პროკურორის შუამდგომლობას და საქმე კვლავ გადადებულია.

კვლავ გამოწვეული არიან მოწმეები, კვლავ არ ცხადდენიან და ასეთ პირობებში კიდევ რამდენჯერმე გადადებულია საქმე.

ამასობაში თვით დაწესებულებას, რომლის ფულიც იყო გაფლანგული, ექმნა ლიკვიდაცია და დაწესებულების რწმუნებულის—სამოქალაქო მაძიებლის გამოუცხადებლობის გამო საქმე კიდევ რამდენჯერმე არის გადადებული. საქმე სულ არის გადადებული 13-ჯერ.

ეს მაგალითი გვიჩვენებს, რომ ამ საქმის გაქიანურებაში დანაშაული მიუძღვის როგორც მხარეებს, ისე სასამართლოსაც, რომელიც ავტომატიურად აკმაყოფილებდა მხარეების ახირებულ მოთხოვნებს და არ უწევდა ანგარიშს საქმის გარემოებებს და მოწმეების გამოწვევის შეუძლებლობას.

შედეგი არის ის, რომ საქმემ, რომელზედაც ბრალდებულნი უკვე სამ წელიწადზე მეტი იმყოფებიან სასამართლოს ქვეშ, სრულიად დაჰკარგა თავის მნიშვნელობა და თვით სასამართლომ მოანდომა ამ საქმეს აუაოებელი დრო და შრომა.

ი. პ-ლი

ინფორმაციები.

საქმე № 936 ირჩეოდა ტფილისის სამაზრო-საქალაქო სასამართლოში 8—10/XII-27 წ.

მაძიებელი ვ. ლ. უჩივის მოპასუხეებს ი. გ—ს და მის ცოლს ე. გ—ტს ბინის ქირას. მოპასუხე ი. გ. არის დამცველთა კოლეგიის წევრი. მოპასუხე გ—ტს მხრიდან გამოდის მისი რწმუნებული სხვა დამც. კოლეგიის წევრი. ხოლო მიუხედავად იმისა, რომ გ. (მეორე მოპასუხე) თვითონ დამცველთა კოლეგიის წევრია,—უთხოვია დამცველთა კოლეგიის პრეზიდიუმისათვის უფასო დამცველის დანიშვნა და პრეზიდიუმსაც დაუნიშნავს მისთვის რწმუნებულად მეორე დამცველი.

დადგ.—„იზვესტია“ 1928 წ. იანვრის 1 № 1). ამ სესხზე ბევრი უკვე დაწერილია და ამიტომ დადგენილების შინაარსის გადმოცემას არ გამოუდგები.

გადასახადი.

Об изменении некоторых статей положения о взимании налогов (სსრკ ც.ა.კ.-ის და ს.კ.ს.-ის 1927 წ. დეკემბრის 21 დადგ.—„იზვესტია“ 1928 წ. იანვრ. 7 № 8. შეცვლილია მე-17, 18, 26, 40 და 42 მუხ. მე-17 მუხლში შეცვლილია „И“, „К“ და „Л“ პუნქტები; აღნიშნავთ მხოლოდ ცვლილებას გადახდებიანების მიქცევა არ შეიძლება სამი თვის სათბობზე, სასოფლო-სამეურნეო გადასახადის გადახდისათვის—ახალ მოსავლამდე საჭირო სურსათ-სანოვაგებზე, საჭონლის საძოვრად გარეკამდე საჭირო საკვებზე, გვალვიან რაიონებში—ორ ცხენზე (სასოფლო-სამეურნეო ინვენტარს შორის). მოკავშირე რესპუბლიკათა მთავრობებს შეუძლიანთ მე-17 მუხლი გათვალისწინებულ ნუსხაში შეიტანონ ცვლილებანი და დამატებანი ამა თუ იმ რაიონისათვის.

მე-15 მუხლში აღნიშნულ იძულებით ღონისძიებას, გარდა შენობის გაყიდვისა და „ბ“ პუნქტით გათვალისწინებული ღონისძიებისა, ყველა გადასახადის ნარჩენის გადასახდევინებლად, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ერთიანი სასოფლო-სამეურნეო გადასახადის ნარჩენი გადასახდევინებელი, კერძო პირთა და საწარმოთა მიმართ მიიღებენ პირდაპირ და არა პირდაპირ გადასახადთა ინსპექტორები და მინდობილობით, მათი თანაშემწენი და აგენტები. სასოფლო-სამეურნეო გადასახადის ნარჩენის გადასახდევინებლად ქონებას აღწერენ და შეკერიან საეკონომიკო და სარაიონო აღმასკომების მიერ უფლებამოსილი პირნი. ქაჯება, შენობის გარდა, გაიყიდება ამ კომიტეტების დადგენილებით.

ყველა იძულებითი ღონისძიება სახელმწიფო, კოლპერატორული და პროფკავშირის საწარმოს მიმართ და ისეთი სააქციო საზოგადოების მიმართ, რომელშიაც სახელმწიფო ან კოლპერატორული კაპიტალი 50 პროც.-ზე არა ნაკლებია, აგრეთვე მე-15 მუხ. „ბ“ პუნქტში აღნიშნული ღონისძიება მიღებულ უნდა იქნეს საგუბერნიო ან საოკრუგო ფინორგანოს დადგენილებით. ამავე ორგანოს დადგენილებით გაიყიდება შენობა.

ნარჩენის მოხსნა, გარდა სასოფლო-სამეურნეო გადასახადის და საღებო გამოსაღების ნარჩენისა, შეუძლიან: სამაზრო საფინანსო ორგანოს 100 მანეთამდე, საგუბერნიო ან საოკრუგო საფინანსო ორგანოს—2000 მანეთამდე, ამა თუ იმ მხარის (საბლასტო) საფინანსო ორგანოს—4000 მანეთამდე და მოკავშირე რესპუბლიკის ფინსახკომს—სხვა შემთხვევაში.

დასასრულ განსაზღვრულია აქციის ნარჩენის მოხსნის წესები.

Об акцизном обложении столового хлебного вина (водки высшей очистки) (სსრკ ც.ა.კ.-ის და ს.კ.ს.-ის

როდესაც ვკითხულობთ სასამართლოს გადაწყვეტილებას, რომელიც გადახრილა მოპასუხე გ-ძეების სასარგებლოდ სხვათაშორის ერთ ერთ მოტივად იქ მოყვანილია შემდეგი მოსაზრება: „დამცველი ი. გ. იმდენად ღარიბი ყოფილა, რომ დამცველთა კოლეგიას მისთვის უფასო დამცველი დაუნიშნავს“.

ბევრი რამეა გაუგებარი და კურიოზული ამ პატარა ფაქტში. ჯერ ერთი: განა სისწორით აღნიშნა სასამართლოს შემადგენლობამ-საქმეში არსებული მასალების მიხედვით-რომ მოქ. გ-ს დაუნიშნეს უფასო დამცველი სიღარიბის გამო?

შემდეგ: რისთვის დასჭირდა დამცველთა კოლეგიის წევრს მეორე დამცველი, როცა ბეორე მოპასუხეს, მის ცოლს, ჰყავდა თავის საკუთარი დამცველი და იმავე დროს თვითონაც დამცველთა კოლეგიის წევრია?

და დასასრულ: დამცველთა კოლეგიის პრეზიდენტმა რისთვის დაუნიშნა დამცველს—მეორე დამცველი? „სიღარიბის“, „მოხუცობის“ თუ კიდევ... „სხვა რამ“ მიზეზების გამო?!

* * *

„სასამართლოს მომწყობ და ზედამხედველობის განყოფილებას.

1928 წლის 23 იანვარს დილის 10 საათზე სანოტარო ქვეგანყოფილების შენობაში (სასამართლოს ქ. № 32) მოწვეულია ნოტარიუსების თათბირი, სადაც განსახილველად დასმულია შემდეგი საკითხები: 1) მოხსენება იუსტსახკომატის სანოტარო ქვეგანყოფილების. 2) მოხსენებები ადგილებიდან.

1928 წ. იანვრის 4 დადგ.—„იზვესტია“ 1928 წ. იანვრის 6 № 5). დადგენილება გამოცემულია 1926 წ. ივლისის 9 დადგენილების და 1927 წ. ივლისის 6 დებულების დასამატებლად (სსრკ კან. კრ. 1926 წ. № 46, მუხ. 331; 1927 წ. № 43, მუხ. 429). აღნიშნული, 40^ე სიმპარის არასისათვის დაწესებული, ძირითადი აქციის გარდა—30 კაპ. წმინდა სპირტზე ან 2 მან. 44 კაპ. წმინდა სპირტის ლიტრაზე,—აგრეთვე დამატებითი აქციის 9 მან. 40 კაპ. ვედრაზე ან 76 მან. 42 კაპ. ჰექტოლიტრზე. ამ არაყის გამოხდის უფლებაც აქვს მართლედენ სახელმწიფოს და ანორცელებს მას სახელმწიფო სპირტის მონაპოლის ცენტრალური გამეობა.

О порядке взыскания таможенных пошлин и сборов, а также штрафов за контрабанду и другие нарушения таможенных постановлений (სსრკ ც.ა.კ.-ის და ს.კ.ს.-ის 1927 წ. დეკემბრის 14 დადგ.—„იზვესტია“ 1928 წ. იანვრ. 4 № 3). საბაჟოდან გამოშვებული ტვირთისა და საჭონლის ბაჟი და გამოსაღები, თუ იგი განსაზღვრულ ვადაში გადახდილ არ იქნება, აგრეთვე საბაჟოს მიერ დადებული ჯარიმა, თუ იგი გადახდილ არ იქნება ორი კვირის ვადაში დღიდან მოთხოვნისა, გადახდევინებულ უნდა იქნეს გადასახადთა აკრეფის დებულების 15—21, 23—25, 27 და 29—31 მუხლის წესით. მე-15 მუხლში აღნიშნულ იძულებით ღონისძიებას, გარდა შენობის გაყიდვისა და „ბ“ პუნქტში გათვალისწინებული ღონისძიებისა, კერძო პირთა და საწარმოთა მიმართ მიიღებენ საბაჟოს თანამდებობის პირნი, ხოლო იქ სადაც ეს თანამდებობის პირნი არ არიან—საგადასახადო ინსპექტორები და მათი მინდობილობით—თანაშემწენი, ხოლო სადაც საგადასახადო ინსპექციაც მრ არის—ადგილობრივი აღმასკომის ორგანობი. სხვა შემთხვევაში იძულებითი ღონისძიების მიღება შეიძლება საფინანსო ორგანოთა დადგენილებით. საჩივარი თანამდებობის პირთა მოქმედებაზე შეიტანება ს.ბაჟოში, ან ფინგანში, ანდა აღმასკომში კუთვნილებისამებრ. შეიძლება ამ დაწესებულებათა დადგენილებების განსაჩივრებაც.

О дополнении и изменении постановления ЦИК и СНК Союза ССР от 23 октября 1925 г. о порядке наложения взысканий за нарушение постановлений об акцизах и особом патентном сборе за право торговли спиртными напитками и табачными изделиями (სსრკ ც.ა.კ.-ის და ს.კ.ს.-ის 1927 წ. დეკემბრის 14 დადგ.—„იზვესტია“ 1928 წ. იანვრ. 8 № 7). სააქციო წესების დარღვევისათვის, თუ იგი ჩადენილია პირველად და გაუხდელი აქციის თანხა 100 მანეთს არ აღემატება, აგრეთვე ისეთი დარღვევისათვის, რომლითაც ხაზინას პირდაპირი ზარალი არ მიჰყენება, იმისდამოუხედავად, თუ მერამდენა ეს დარღვევა, დამნა-

3) მიმდინარე საკითხები. ვაცნობებთ რა ამას, **გთხოვთ ხსნებულ თათბირზე მონაწილეობის მისაღებად გამოგზავნოთ თქვენი წარმომადგენელი სათანადო მანდატით.**

ქვეგანყოფილების გამგე: (ხელის მოწერა). მდივანი: (ხელის მოწერა“).

ქ. ტფილისი 18 იანვარი 1928 წ. № 124. ასეთია ეს დოკუმენტი, რომელიც რედაქციის სამართარხო განყოფილებაში ინახება. ჩვეულებრივი მკითხველი ამ დოკუმენტში ვერაფერ ნაკლს ვერ შეამჩნევს, მაგრამ რომ ეს არ მოხდეს, საჭიროა ცოტა ახსნა-განმარტება.

ამ დოკუმენტის ავტორია იუსტიციის სახალხო კომისარიატის სანოტარო განყოფილება. ეს განყოფილება წარმოადგენს სასამართლოს მომწყობ და ზედამხედველობის განყოფილების ქვეგანყოფილებას. როგორც განყოფილება აგრეთვე მისი ქვეგანყოფილება მოთავსებული არიან ერთ შენობაში (სასამართლის ქ. № 32) იმ განსხვავებით, რომ პირველი მოთავსებულია მესამე სართულში, ხოლო მეორე—პირველ სართულში.

ამ განმარტების შემდეგ განა შეიძლება ეჭვი შეგვეპაროს იმაში, რომ ეს ფაქტი საუკეთესო ილიუსტრაციაა ბიუროკრატისმისა, კანცელარული „ვოლოკიტისა“ და უკომენტარიო კურიოზისა?!

ქვეგანყოფილება მიმართავს ოფიციალურად თავის განყოფილებას ერთსა და იმავე სართულში, ხუთი დღით ადრე, რომ განყოფილებამ გაუგზავნოს ქვეგანყოფილებას „წარმომადგენელი“ და ისიც სათანადო მანდატით!!!

სადამდე მისულა სანოტარო განყოფილების „ავტონომია“!

შავს ადმინისტრაციულ წესით დაედება ჯარიმა არა უმეტეს 300 მანეთისა, რასაც თანა სდევს აქციზ-გაღებული ან ნაკლებად გადახდილი საგნების და პროდუქტების, აგრეთვე იმ ნედლი მასალის და წარმოების იარაღის კონფისკაცია, რაც გამოყენებულია აქციზ-დასაღები საგნების ფარულად მოზადებისათვის.

ამას გარდა, ამ დადგენილებაში განსაზღვრულია, საქციზო და განსაკუთრებული პატენტის წესების დარღვევის აღმოჩენისათვის შემოღებული გასამრჯელოს მიცემა არაპირდაპირ გადასახადთა ინსპექციის აგენტებისა და მათ უფროსებისათვის.

მოსახლეობის თვითდაზღვევა.

О дополнении и изменении постановления ЦИК и СНК Союза ССР от 24 августа 1927 года о самообложении населения (სსრკ ც.ა.კ-ის და ს.კ.ს-ის 1928 წ. იანვრის 10 დადგ.—„იზვესტია“ 1928 წ. იანვრის 11 № 9). იმ კულტურულ და სამეურნეო საჭიროებათა ნუსხა, რომელთათვის შეიძლება სოფლის მოსახლეობის თვითდაზღვევა, დაწესდება მოკავშირე რესპუბლიკების კანონმდებლობით. საადმინისტრაციო ხარჯების დასაფარავად თვითდაზღვევა არ შეიძლება. თვითდაზღვევით ასაღები საერთო თანხა არ შეიძლება აღემატებოდეს იმ თანხის 35 პროც.-ს, რაც ერთიანი სასოფლო-სამეურნეო გადასახადით საერთოდ უნდა შემოვიდეს საგანაკვეთო წელს ყველა მეურნეობიდან. თუ თვით-დაზღვევის საკითხის გადასაწყვეტად მოწვეულ საერთო კრებაზე საარჩევნო უფლების მქონე მოქალაქეთა ნახევარზე ნაკლები გამოცხადდება, კრება მოწვეულ უნდა იქნეს ხელმოკრედ. თვითდაზღვევის საკითხის გადასაწყვეტად ახალ კრებას უნდა დაესწროს საარჩევნო უფლების მქონე მოქალაქეთა რიცხვის ერთი მესამედი მაინც.

არასახადსახადო შემოსავალი.

Об изменении ст. 4-й постановления ЦИК и СНК Союза ССР от 17 сентября 1926 г. о распространении правил положения о взимании налогов и взыскание не внесенных в срок платежей по некоторым категориям государственных неналоговых доходов (სსრკ ც.ა.კ-ის და ს.კ.ს-ის 1927 წ. დეკემბრის 14 დადგ.—„იზვესტია“ 1928 წ. იანვრ. 8 № 7) სათაურში აღნიშნული დებულების 1 მუხ. „2“, „4“, „5“ და „8“ პუნქტში ჩამოთვლილი გადასახადების შესატანად ფინანსკომის ორგანოებს უფლება აქვთ გაუნაწილონ ან გადაუდონ გადასახადებს ვადა 2 თვემდე, ხოლო „4“, „5“ და „8“ პუნქტში გათვალისწინებული გადასახადების შესატანად იმ ორგანოთ, რომელთა გამგებლობაში არის ეს შემოსავალი, უფლება აქვთ, ფინანსკომის ორგანოებთან შეთანხმებით, გაანაწილონ ან გადასდონ ვადა 6 თვემდე, საბიუჯეტო წლის ფარგალში.

აიმერ-კავკასიის ს. ფ. ს. რ. კანონმდებლობა.

1927 წ. დეკემბრის 16-დან 1928 წ. იანვრის 20-მდე. საზმთა არჩევნები.

Инструкция Закавказского Центрального Исполнительного Комитета о пере выборах в Советы в 1928 г. (ა.კ. ც. ა. კ-ის 1927 წ. დეკემბრის 5 დადგ.—ა.კ. კან. კრ. 1927 წ. № 22, მუხ. 244). ინსტრუქცია გამოცემულია ა.კ. ც. ა. კ-ის იმავე თარიღის დადგენილების მე-3 მუხ. თანახმად ა.კ. დადგენილება ო პროვინციაზე ტერიტორია ზსფსრ პერევიბნი. როვ в Советы и созыве Съездов Советов в 1928 году (ა.კ. კან. კრ. 1927 წ. № 22, მუხ. 249, „ზარია ვოსტოკა“ 1927 წ. № 1646).

О формах учета первичной компании в Советы и порядке информирования ЗакЦИК'а (ა.კ. ც. ა. კ-ის 1927 წ. დეკემბრის 5 დადგ.—ა.კ. კან. კრ. 1927 წ. № 22, მუხ. 242). გამოცემულია ა.კ. ც. ა. კ-ის 1926 წ. დეკემბრის 31 დადგენილების შესაყებად და შესაცვლელად (ა.კ. კან. კრ. 1926 წ. № 17, მუხ. 807).

ტრანსპორტი.

Об образовании комиссии по борьбе с крушениями и происшествиями на Закавказских железных дорогах (ა.კ. ს.კ. ს-ის 1928 წ. იანვრის 16 დადგ. № 2—„ზარია ვოსტოკა“ 1928 წ. იანვრ. 17 № 13). კომისია დანიშნულია აზერბაიჯანის მხარის რკინის გზაზე შექმნილი მდგომარეობის გამოსწორებისად.

გადასახადი.

О распространении льгот, предусмотренных постановлением ЦИК и СНК Союза ССР от 2 ноября 1927 г., на рабочих, служащих и госуд. пенсионеров, имеющих посторонние доходы (ა.კ. ს. კ. ს-ის 1927 წ. დეკემბრის 15 დადგ. № 58—„ზარია ვოსტოკა“ დეკ.

23 № 1659). დადგენილება გამოცემულია თანახმად სსრკ ც.ა.კ-ის და ს.კ. ს-ის 1927 წ. ნოემბრის 2-ის დადგენილების არა შემდეგ მოსახლეობისათვის სხვადასხვა გადასახადის და რენტის ნარჩენის. ჯარიმის და საურავის მოხსნის შესახებ. ამ დადგენილების 1 მუხ. „ა“ პუნქტში გათვალისწინებული შედეგით გაეროებულია იმ მუშა-მოსამსახურეებზე და სახელმწიფო პენსიონერებზე, რომელთაც ამ პუნქტში გათვალისწინებული შემოსავლის გარდა, აქვთ სხვა შემოსავალიც, თუ 1927/1928 წელს საშემოსავლო გადასახადით დასაბეგვრი შემოსავალი არადასაბეგვრი მიწისუმის ერთ ნახევარზე მეტს არ შეადგენს.

О дополнении примечанием 4 ст. 1 правил производства ареста и продажи с публичных торгов имущества недоимщиков по государственным и местным налогам, сборам и пошлинам (ა.კ. ს.კ.ს-ის 1928 წ. იანვრის 5 დადგ. № 1—„ზარია ვოსტოკა“ 1928 წ. იანვრ. 17 № 13). იმ პირის ქონებიდან, ვისზედაც ნარჩენი ირიცხება, გარდა სასოფლო-სამეურნეო გადასახადის ნარჩენისა, აიწერება იმდენი რამდენიც საჭირო იქნება ნარჩენის და მასზე დარიცხული საურავის გასასტუმრებლად და გადახდევინებასთან დაკავშირებული ხარჯის დასაფარავად; ეს ხარჯი იანგარიშება გადასახადები თანხის 8 პროც. რაოდენობით. სასოფლო-სამეურნეო გადასახადის ხარჯებისათვის ქონება აიწერება ამ გადასახადის დებულების თანახმად გამოცემული ინსტრუქციების მიხედვით.

საზომ-საწონი.

Об утверждении таксы сборов за поверку и клеймище электрических счетчиков поверочными палатами мер и весов в ЗСФСР (ა.კ. ს.კ.ს-ის 1928 წ. იანვრის 5 დადგ.—„ზარია ვოსტოკა“ 1928 წ. იანვრ. 20 № 16). ნიხრი გამოცემულია ა.კ. ს.კ.ს-ის 1927 წ. იანვრის 27 თარიღის და მე-4 №-ის დადგენილების თანახმად (ა.კ. კან. კრ. 1927 წ. № 3 მუხ. 34).

საპარტიველო სსრ კანონმდებლობა 1928 წ. იანვრის 8-დან 20-მდე.

ინვალიდების უკრწველყოფა.

დებულება სამხედრო სამსახურის ინვალიდთა და მათი ოჯახებისა, გარდაცვალებულ ან უგზო უკვლოდ დაკარგულ სამხედრო ოჯახებისა, მუშათა და გლეხთა წითელ არმიასში გაწვეულ პირთა ოჯახებისა და აგრეთვე კონტრ რევოლიუციასთან ბრძოლაში აქტიური მონაწილეობის გამო შრომის უნარ დამკარგველ პირთა ან მათვე პირობებში მარჩენალის დამკარგველ პირთა სახელმწიფო უზრუნველყოფის შესახებ. (სრ. საქ. ც. ა. კ-ის და ს. კ. ს-ის 1927 წ. სექტემბრის 30 დადგ. № 85—კან. კრ. 1927 წ. № 9, მუხ. 133). ამ დებულების წესით უზრუნველყოფის უფლება აქვთ: ა) ომის ინვალიდებს, აგრეთვე იმ პირთ, ვინც სამხედრო სამსახურში ყოფნის დროს დაშვების ან ავადმყოფობის გამო დაპარგა შრომის უნარი; ბ) გარდაცვლილ ან უგზო-უკვლოდ დაკარგულ სამხედრო მოსამსახურეთა ოჯახებს; გ) იმ გარდაცვლილ ან უგზო-უკვლოდ დაკარგულ პირთა ოჯახებს, რომელნიც აღნიშნული არიან „ა“ პუნქტში და რომელნიც უკვე იმყოფებოდნენ ან უფლება ჰქონდათ ყოფილიყვნენ სახელმწიფო მზრუნველობაზე; დ) სამხედრო ვადიანი სამსახურის სამერიცხო და უმცროსი სამეთაურო შემადგენლობის იმ პირთა ოჯახებს, რომელნიც განუწყვეტლევ მსახურობენ მუშათა და გლეხთა წითელი არმიის ძირითად (საკადრო) შემადგენლობაში; ე) იმ პირთ, რომელთაც დაპარგეს შრომის უნარის კონტრ-რევოლიუციასთან ბრძოლაში აქტიური მონაწილეობის გამო, და აგრეთვე იმ ოჯახის შრომის უნარ მოკლებულ წევრთ, რომელსაც მარჩენალი დაეღუპა კონტრრევოლიუციასთან ბრძოლაში აქტიური მონაწილეობის გამო. ოჯახის წევრებს შორის უზრუნველყოფის მიღების უფლება აქვთ: შვილებს, ძმებს და დებს 16 წლამდე ან სრულწლოვანებსაც, თუ შრომის უნარ მოკლებულნი არიან და ეს უნარი დაპარგეს 16 წლამდე; მშობლებს, მათ მონაცვლე პირებს და მკვლელს, თუ იგინი შრომის უნარმოკლებულნი არიან ან და ზრდიან თავისთან შვილებს 8 წლამდე. ოჯახის წევრები უზრუნველყოფაზე მიიღებიან მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ არსებობის სახსარი არ გააჩნიათ.

დებულებით გათვალისწინებული უზრუნველყოფის მიღების უფლება არა აქვს იმ პირს, ვინც უზრუნველყოფილ უნდა იქნეს სოციალური დაზღვევის წესით ან სპეციალური კანონის მიხედვით. არა აქვს ეს უფლება საარჩევნო უფლება-ჩამორთმეულ პირსაც, იმ პირის გარდა, ვისაც საარჩევნო უფლება მოკლებულია სულით ავადმყოფობის გამო. უზრუნველყოფაზე მიღების საკითხს სწვევს: საუწყებო-შრომის კომისია. უზრუნველყოფის ძირითადი სახეა: ა) პენსია ან დახმარება, 2) სოციალური უზრუნველყოფის და სახალხო განათლების ორგანოთა გამგებლობაში მყოფ დაწესებულებებში მოთავსება და გ) საშრომოდ მოწყობა. პენსიების ნორმებს და პენსიონერთა რიცხვს ყოველწლიურად განსაზღვრავს ც. ა. კ-ის პრეზიდიუმი, ხოლო ინვალიდობის ხარისხს, რა პენსიის მიღების უფლებას იძლევა (დაწესე-

ბულია ინვალიდობის 6 ჯგუფი), უზრუნველყოფის პირობებს და სახეს განსაზღვრავს ც. ა. კ-თან არსებული სოციალური უზრუნველყოფის განყოფილება.

პენსიის დანიშვნის დროს მხედველობაში მიღებულ უნდა იქნეს ინვალიდის შემოსავალი. იმ პირს, ვისაც უზრუნველყოფის უფლება აქვს და ოჯახის ყველა იმ წევრს, ვისაც იგი ინახავს, ეძლევა უპირატესობა, სხვა მოქალაქეებთან შედარებით, სოც. უზრუნველყოფისა, ჯანმრთელობისა და სახალხო განათლების ორგანოთა გამგებლობაში მყოფ დაწესებულებებში უფასოდ მოთავსებისათვის.

ომში დაღუპული პირის შვილს უპირატესობა ეძლევა სახალხო განათლების და ჯანსაზღვრის ორგანოთა გამგებლობაში მყოფ დაწესებულებებში მოთავსებისათვის. ინვალიდების საშრომოდ მოწყობა და მათთვის დახმარების აღმოჩენა გამოიხატება შემდეგში: ა) სწავლება და ხელახლა სწავლება სოც. უზრუნველყოფის განყოფილების პროფესიონალურ-ტექნიკურ სკოლებში; ბ) ინვალიდთა საშრომოდ შენაერთების მოწყობა; გ) ინვალიდთა სხვადასხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციები, რომლებიც უწყვეტ მათ დახმარებას; დ) ინვალიდებისათვის პატენტის უფასოდ აღების უფლების მინიჭება პირადი სარეწავის ან პატივის საწარმოებლად და სხვ.

სამოქალაქო სამართალი.

სახელმწიფოს შეკვეთით ნარდად მუშაობისა და გაყიდვა-მიწოდების დებულების გაუქმების შესახებ (სრ. საქ. ც.ა.კ-ის და ს.კ.ს-ის 1927 წ. ნოემბრის 30 დადგ. № 103—კან. კრ. 1927 წ. № 11, მუხ. 162). ამ დებულებას, რომელიც სამოქალაქო სამართლის კოდექსში 235 მუხლის დანართად შედიოდა, ახლა დაეკარგა სსრ კავშირის ც.ა.კ-ის და ს.კ.ს-ის მიერ 1927 წ. აისის 11 გამოცემული დებულების გამო სსრ. კან. კრ. 1927 წ. № 28, მუხ. 291).

სისხლის სამართალი.

სსრკ და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლების შეცვლასთან დაკავშირებით საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილებათა და დამატებათა შეტანის შესახებ. (სრ. საქ. ც. ა. კ-ის და ს. კ. ს-ის 1927 წ. ოქტომბრის 26 დადგ. № 89—კან. კრ. 1927 წ. № 10, მუხ. 144). სისხლის სამართლის კოდექსის ცვლილება და დამატება გამოწვეულია სსრ კავშირის ც. ა. კ-ის ორი კანონით: პირველი არის 1927 წ. თებერვლის 25 დადგენილება სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძვლების შეცვლის შესახებ, ხოლო მეორე—იმვე 25 თებერვლის დებულება სახელმწიფო დანაშაულის შესახებ (სრკ კან. კრ. 1927 წ. № 12, მუხ. 122 და 123). პირველი დადგენილებით შეცვლილია სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საფუძველთა მე-3, 9, 10, 20, 22, 31, 32 და 38 მუხ. და ჩაბნატილი 10¹ მუხ. ამ ცვლილებასთან დაკავშირებით ახალი კანონით შეცვლილია სისხლის სამართლის კოდექსის მე-9, 14, 14¹, 15, 31, 34, 45, 46, 55 და 56 მუხ., ჩამატებულია 15¹ და ამოშლილია 17 და 31¹ მუხლები. თვით ცვლილებების შინაარსს აქ არ გამოუდგებოდა, რადგანაც ყველა ეს ცვლილება სხვა ცვლილებასთან ერთად, რაც ბოლო დროს მოხდა, შეტანილია სისხლის სამართლის კოდექსის ახალ პროექტში, რომელიც წარდგენილ იქნება დასამტკიცებლად ც. ა. კ-ის მომავალი სესიისათვის. ამ პროექტზე ერთი წერილი უკვე დაიბეჭდა ჟურნალში და უეჭველია კიდევ დაიბეჭდება.

სახელმწიფო დანაშაულის დებულებაში, როგორც ის სსრ კავშირის ც. ა. კ-მა დაამტკიცა, მოქცეულია ორ კარად. ყველა კონტრ რევოლუციონური დანაშაული და ის დანაშაული მმართველობის წესის წინააღმდეგ, რაც განსაკუთრებულ საფრთხეს წარმოადგენს. ეს დებულება, სსრკ და მოკავშირე რესპ. სისხ. სამ. კანონმდ. საფუძველთა მე-3 მუხლის თანახმად, კოდექსში შეტანილია ტექსტუალურად (ტექსტის შეუცვლელად), ამასთანავე მისი 1 კარი—კონტრ-რევოლუციონური დანაშაულის შესახებ—შეტანილია 58₁—58₁₄ მუხლების სახით (ძველი 58—73 მუხლები გაუქმდა), ხოლო მეორე კარი—ს დანაშაული მმართველობის წინააღმდეგ, რაც განსაკუთრებულ საფრთხეს წარმოადგენს—დაქსასულია კოდექსის 59₁—59₄, 82₁—82₄, 86, 91 მუხ., მე-100 მუხ. მე-3 ნაწ., 101 მუხ. მე-2 ნაწ., 140 და 142 მუხლებს შორის (კოდექსის ახალ პროექტში ყველა ეს დანაშაული მოქცეულია ერთად).

სისხლის სამართლის კოდექსის 38 მუხლის რედაქციის შეცვლისა და ამ კოდექსისათვის 38¹ მუხლის დამატების შესახებ (სრ. საქ. ც.ა. ს-ის და ს.კ. ს-ის 1927 წ. ნოემბრის 20 დადგ. № 100—კან. კრ. 1927 წ. № 11, მუხ. 159). კანონი ეხება კონფისკაციის და გამოწვეულია სსრ კავშირის ც.ა.კ-ის ს.კ.ს-ის 1927 წ. ივნისის 15-ის დადგენილებით (სრ კან. კრ. 1927 წ. № 25, მუხ. 365). კონფისკაცია შეიძლება მხოლოდ სახელმწიფოებრივი, სამხედრო, უშიშროების დანაშაულებრივი და სამეურნეო დანაშაულისათვის, ისიც მხოლოდ მაშინ, როდესაც გათვალისწინებულია კანონით, და აგრეთვე სსრკ კანონმდებლობის წესით განსაზღვრულ შემთხვევაში. ამის გამო ქონების კონფისკაცია ამოშლილია მომქმედი სისხლ. სამ. კოდექსის 176 მუხ., 188 მუხ. მე-2 ნაწ., 197 და 199 მუხლების საწკიცებლად.

სასამართლო.

საქართველოს სოც. საბჭ. რესპუბლიკაში საოლქო სასამართლოებისა და საოლქო პროკურატურის გაუქმებისა და სამაზრო სასამართლოებისა და სამაზრო პროკურატურის დაარსების შესახებ. (სრ. საქ. ც. ა. კ-ის და ს. კ. ს-ის 1927 წ. ოქტომბრის 31 დადგ. № 90—კან. კრ. 1927 წ. № 10, მუხ. 145). საოლქო სასამართლოები გაუქმებულია, ხოლო სამაზრო ცენტრებში დაარსებულია სამაზრო სასამართლოები. სამაზრო სასამართლო მოქმედობს მაზრის ფარგლებში, როგორც პირველი ინსტანციის სასამართლო. მას ექვემდებარება ის საქმეები, რაც სისხლის სამართლის და სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსებით საოლქო სასამართლოს ექვემდებარებოდა. სამაზრო სასამართლო მოქმედობს სამაზრო მოსამართლისა და ორი სახალხო მსაჯულის შემადგენლობით.

სამაზრო მოსამართლე უნდა შეესაბამებოდეს სასამართლოს წყობილების დებულებით გათვალისწინებულ მოთხოვნას და ამას გარდა უნდა ჰქონდეს არა ნაკლებ, ვიდრე სამი წლის სტაჟი პრაქტიკული სასამართლო მუშაობისა სახალხო მოსამართლის არა უმცირეს თანამდებობაზე.

სამაზრო მოსამართლეს და ტფილისის და ქუთაისის სასამართლოთა თავმჯდომარეებს და მოსამართლეებს აირჩევს თანამდებობაზე და უკან გაიწვევს ც. ა. კ-ის პრეზიდიუმი, იუსტსახკომის წარდგენით. მათზე გავრცელდება ყველა ის უფლება—მოვალეობა, რაც საოლქო სასამართლოს თავმჯდომარეთა და წევრთათვის გათვალისწინებულია სასამართლოს წყობილების დებულებით.

სახალხო მსაჯულნი მოიწვევიან განსაკუთრებული სიით არა ნაკლებ 100 კაცისა იმ მოქალაქეთაგან, რომელთაც აქვთ ერთი წლისაზე არა ნაკლები სტაჟი სახელმწიფო, პროფესიონალურ და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებში მუშაობისა; მათ შორის სპეციალური სამოქალაქო საქმეების განსაზღვრულად არჩეულ უნდა იქნეს არა ნაკლებ 25 კაცისა იმ პირთაგან, რომელნიც მუშაობენ სამეურნეო (სახელმწიფო და კოოპერატიული) საწარმოში. ეს განსაკუთრებული სია შედგენილი უნდა იქნეს სახალხო მსაჯულთა საერთო სიიდან. შეადგენს მას იგივე კომისია, რომელიც ადგენს სახალხო მსაჯულთა სიის სახალხო სასამართლოებისათვის, ხოლო პროფკავშირთა ორგანოების წარმომადგენელთა მონაწილეობით და დამტკიცებს მაზრადმსკომი.

სამაზრო სასამართლოთა განწესებულთა მიდევანი და კანცელარია. საქმის განხილვის დროს სამაზრო სასამართლომ უნდა იხელმძღვანელოს სისხლის სამართლის და სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსებით, სახელდობრ იმ ნაწილში, სადაც განსაზღვრულია ოლქის სასამართლოს ფუნქციები, როგორც პირველი ინსტანციის სასამართლო. სასამართლოს წყობილებით გათვალისწინებულია ორგანოთა მოქმედებისათვის ზედამხედველობა და სახალხო სასამართლოების განაჩენებზე და გადაწყვეტილებებზე შეტანილი საკაციაო საჩივრების და პროტესტების და იმვე სასამართლოების დადგენილებებზე შეტანილი კერძო საჩივრების განხილვა ეკისრება უზენაეს სასამართლოს, რომლის შტაბი გადიდებულია და რომელსაც უფლება ეძლევა დანიშნოს სესიები საქმეების ადგილობრივ განსაზღვრულად.

ტფილისის და ქუთაისის სამაზრო სასამართლოთა თავმჯდომარეებს, ხოლო სხვა მაზრებში სამაზრო მოსამართლეებს, როგორც უზენაეს სასამართლოს რწმუნებულებს, ეკისრება აგრეთვე: საადგილ-მამულო სასამართლო კოლეგიების მუშაობის მიმოკვლევა, დამცველთა სამაზრო ბიუროს მოქმედებისათვის თვალყურის დევნება და მოსახლეობისათვის იურიდიული დახმარების ორგანიზაცია, იუსტიციის მუშაკთა სამაზრო თათბირების მოწვევა, უზენაეს სასამართლოს დავალებით და იუსტსახკომის დამტკიცებით სახალხო სასამართლოების რევიზია და საქმის წარმოების რაციონალიზაციის განხორციელებისათვის თვალყურის დევნება, არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიებში თავმჯდომარეობა, საზოგადოებრივ ბრალმდებელთა ინსტიტუტის ორგანიზაცია, სასამართლოს აღმასრულებელთა და სანორტის კონტროლების მოქმედებისათვის თვალყურის დევნება, ხოლო სადაც ეს კონტროლები არ არსებობს, ნორტარუსის მოვალეობის ასრულება, სახალხო მსაჯულთა სიების შემადგენელ და განმარტებულ კომისიებში მონაწილეობა, საინფორმაცია ცნობების მოთხოვნა სახალხო მოსამართლეთაგან. გაუქმებულია საოლქო პროკურატურები და მათ ნაცვლად დაწესებული არიან სამაზრო პროკურორები, ხოლო იქ, სადაც საჭიროა, მათი თანამშემწენიც. ყველა იმ საკითხის განხილვა, რაც ოლქის პროკურატურის კომპეტენციას შეადგენდა, დაეკისრა იუსტსახკომის საპროკურატურო განყოფილებას, ხოლო მაზრის ფარგლებში—სამაზრო პროკურორს. სამაზრო სასამართლოების და სამაზრო პროკურატურის შესანახი ხარჯი და აგრეთვე ის ხარჯები, რაც საჭიროა სახალხო მსაჯულთათვის, მოწვევითათვის და ექსპერტთათვის გასამრჯელოს მისაცემად, მიეკუთვნა სახელმწიფო ბიუჯეტს იუსტსახკომის ხარჯთაღრიცხვით. იუსტსახკომს დაეკისრა შეიმუშავოს და წარადგინოს დასამტკიცებლად სასამართლოს წყობილების დებულების და საპროცესო კოდექსების საჭირო ცვლილების პროექტები.

შინაპარსი: იუსტიციის სახალხო კომისარის სადირექტივო წერილი. — უზენაეს სასამართლოს პლენუმის განმარტებანი. უზენაეს სასამართლოს პლენუმის განმარტებანი მიწის კოდექსის შუზღებისა. — უზენაეს სასამართლოს საკასაციო საკრებულოს სისხლის სამართლის განყოფილების სადირექტივო წერილი.

იუსტიციის სახალხო კომისარის სადირექტივო წერილი.

ტივო წერილი.

სამაზრო და სახალხო მოსამართლეებს, პროკურორებს და გამოძიებლებს.

ძვირფასო ამხანაგებო!

სასამართლოს რეორგანიზაციამ სამაზრო სასამართლოების ინსტიტუტის შემოღებით და სახალხო გამოძიებლების ცენტრიდან ადგილებზე გადაგზავნით მჭიდროდ დაუახლოვა სასამართლო მოსახლეობას. ამ რეფორმის მეშვეობით სამაზრო ცენტრებში შეიქმნა ფრიად მნიშვნელოვანი სასამართლო უჯრედი, რომელშიაც შედიან სამაზრო მოსამართლე, პროკურორი, სახალხო მოსამართლე, გამოძიებელი, ნოტარიუსი და სასამართლოს აღმასრულებელი. ის ამოცანა, რაც იუსტიციის სახ. კომისარიატის ინსტრუქციით დაეკისრა ადგილობრივ სასამართლო მუშაკებს წარსული წლის ზაფხულში, სახელდობრ, მოსახლეობისათვის უფლებრივი დახმარების აღმოჩენა, ამ უბანი წარმატებით შეუძლიან შესარულოს სასამართლოს მუშაკთა იმ ახალმა კადრმა, რომელიც შეიქმნა სამაზრო ცენტრებში 1927 წ. ოქტომბრის 31-ის სასამართლო რეფორმის შედეგად ამ მიზნით და უმთავრესად წმინდა სასამართლო ნაყოფიერი მუშაობის გაჩაღების მიზნით, სამაზრო სასამართლოს უჯრედმა უნდა გააბაძოს მჭიდროდ დაუკავშიროს საკითხების საერთო ძალებით განსახილველად, სასამართლო განოცილების აღსაწესებლად და მუშაობის დეფექტების შესასწავლად, ამ დეფექტების თავიდან ასაცილებლად მომავალში. გარდა ამისა ეს კავშირი საჭიროა სასამართლო მუშაკების თეორიული მომზადებისათვის, რომელიც შესაძლებელია მოიკეთებეს. და ბოლოს, ესეთი კავშირი შექმნის სასამართლო ძალების მთლიანობას და ურთიერთ შორის ამხანაგურ დამოკიდებულებას, რითაც განმტკიცდება სასამართლოს ავტორიტეტი მოსახლეობის თვალში. ასეთ გაერთიანების საუკეთესო გამოხატულებად მაზრაში უნდა ჩაითვალოს იურიდიული თვითგანვითარების წრე. ეს წრე, გარდა ამისა, უნდა იყოს სასამართლოს იდეის პროაგანდისა და მოქალაქეთა შორის კანონიერების შეგნების გამტკიცების კერა. ამიტომ მოუწოდებთ სამაზრო ცენტრების სასამართლო მუშაკებს ამ წრეების ორგანიზაციისა, განვითარებისა და განმტკიცებისაკენ. ამ წრეებში უპირველეს ყოვლისა ზედმიწევნით უნდა იქნეს შესწავლილი სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის მატერიალური და საპროცესო კოდექსები, შრომათა კანონთა კოდექსი, მიწის კოდექსი, სათამაშოებო დებულება, საღებობის გამოსაღების წესდება და საზოგადო სადირექტივის ყველა ის დარგი, რომელიც ყველაზე უფრო სჭირდება სასამართლო-სამომომიძიებლო ორგანოებს თავის ყოველი იურიდიული მუშაობაში. გარდა ამისა ასეთი წრის მეცადინეობის პროგრამა უნდა შეიცავდეს იმ საგნებსაც, რაც შეტანილია სასამართლო მუშაკთა გაზრდებისათვის დამუშავებულ და უკვე ადგილებზე დაგზავნილ პროგრამაში. კვირაში ერთი საღამო უნდა მოხმარდეს სისხლის სამართლის კოდექსის შესწავლას, მეორე სამოქალაქო სამართლისა და შემდეგ თანდათანობით სხვა კოდექსებსაც, სანამ სავსებით არ ამოიწურება სამეცადინო პროგრამა. გარდა ამისა უნდა იმართებოდეს სპეციალური მოხსენებები სხვა და სხვა გვარი იურიდიული საკითხის გასაშუქებლად საბჭოთა სამართლის თეორიისა და პრაქტიკის მიხედვით, რითაც საშუალება მიეცემა სასამართლოს მუშაკთ სწორი გაგებით და მუშათა და გლეხთა სახელმწიფოს ინტერესების დაცვით გაატარონ კანონები ცხოვრებაში. აღნიშნულ წრეებში მეცადინეობას არ უნდა ჰქონდეს ოქციური, თეორიული მუშაობის ხასიათი; იგი უნდა ეთანხმებოდეს უმთავრესად პრაქტიკის მოთხოვნას, თანაც მხედველობაში უნდა იქნეს რილბულის ის გარემოება, თუ წრის წევრები რამდენად არიან მომზადებული საბჭოთა კანონების მეცნიერული საფუძვლების შესათვისებლად. საგნის მართლმართლ, მკაფიო გადმოცემა და მისი გაგების გასაადვილებლად მასობრივი მოყვანა პრაქტიკიდან — საუკეთესო მეთოდი და პირობებია განზრახული მიზნის მისაღწევად. ახრთა ცხოველი გაცვლა-გამოცვლა მოხსენების საკითხების გარშემო განავითარებს წრის წევრთა შორის დიდ ინტერესს მეცნიერული-პრაქტიკულ მეცადინეობისადმი და შექმნის სასამართლო ძალთა იმ კავშირს, რაც უტყუარი თავადებია მართლმსაჯულების საქმის წარმატებისა. საბჭოთა სამართლის ასეთი სკოლა მოგვცემს სავსებით მომზადებულ, ცოდნითა და გამოცდილებით შეიარაღებულ მოსამართლეთა კადრს. საჭიროა ისეთი მდგომარეობის შექმნა, რომ სახალხო მოსამართლე ამ გამოძიებელი თავისუფლად ერკვეოდეს თავის პრაქტიკის ყოველგვარ საკითხში და არც ერთმა პროცესმა, არც ერთმა კაზუსმა არ ჩააყენოს იგი ისეთ უხერხულ მდგომარეობაში, რაც არ შეეფერება მოსამართლის ღირსებას.

მისი ცოდნა უნდა იმდენად სრული და საფუძვლიანი იყოს, მასში უნდა იმდენად განვითარებული იყოს ალღო სასამართლო ტექნიკის გამოკვლევისა, რომ არავითარი ხრიკით არ შეიძლოს ბოლეს სიმართლის დარღვივა, საქმის გაქიანება და სასამართლო შეცდომა, თვითგანათობების წრე საჭიროა აგრეთვე იმ მხრივაც, რომ მის წევრთა კრებებზე გზა-და-გზა შეიძლება ისეთი პრაქტიკული საკითხების განხილვა, რომელიც მოითხოვენ მოსამართლის განსწავლად გადაწყვეტას, და აგრეთვე შეიძლება მუშაობის საუკეთესო მეთოდების გამომუშავება. ყველა აღნიშნული საკითხი წრე უნდა შეისწავლოს ისეთი ყურადღებით და სისრულით, რასაც მოითხოვს კანონი და თვითეული სასამართლო მუშაკის პროლეტარული მოვალეობა. გარდა ამისა წრე ბოლოს მოუღებს სასამართლოს მუშაკთა დაქაჩულობას; დღევანდელ დღეს სასამართლოს მუშაობა ისეთ პირობებში მიმდინარეობს, რომ თვითეული მოსამართლე და გამოძიებელი მიმაგრებულია თავის სამუშაო კამერასთან და მიტოვებულია საუკეთესო ცოდნისა და გამოცდილების ანაბარად. ხოლო მართლმსაჯულების დიად სახელმწიფო საქმეში ინდივიდუალური უკონტაქტო მუშაობა ვერ მოიტანს სასურველ ნაყოფს.

ღრმად მრწამს, რომ ყველა სასამართლო მუშაკი განიმტკიცებდეს იმ ამოცანების მნიშვნელობის შეგნებით, რაც დაკისრებული აქვს თვითგანათობის სამაზრო წრეს, გამოიჩინოს სრულ ინტერესს მის მეცადინეობის პროგრამისადმი და მთელი თავისი მუსხებით ჩაებნის ამ წრის მეცადინეობაში; ამით იგი შესძლებს სათანადო შეგნებით შეასრულოს თავისი პასუხსაგები სასამართლო მუშაობა და მტკიცედ გაუძღვდეს მართლმსაჯულების საქმეს მშრომელთა საკეთილდღეოდ. დაიცვას პროლეტარული რევოლუციის მონაპოვარი და განდევნოს ყოველივე ის, რაც ხელს უშლის საბჭოთა მშენებლობას. გარდა ამისა მოსამართლესა და გამოძიებლის მიერ თვითგანათობის წრეებში, ამხანაგურ კავშირის ატმოსფეროში მიღებული გამოცდილება გაუადვილებს ზედამხედველობის წესით მალამდგომ სასამართლოს მუშაობას იმ მხრივ, რომ მას აღარ დასჭირდება ყოველ საქმის სარევიზო გადასინჯვა და დიდძალი გადაწყვეტილების განაჩენის გაუქმება, რასაც ხშირად აქვს ადგილი სასამართლო მუშაკთა გამოუცდეობის და აგრეთვე იმის გამო, რომ მათთვის სასამართლო მუშაობა ახალი, უჩვეული საქმეა. ყოველივე ეს დააგნებს სასამართლო აპარატს სათანადო ღონეზე, მისი მუშაობა ჩაღებება კალაპოტში, გაძლიერდება მისდამი მოსახლეობის ნდობა, მისი ავტორიტეტი და ბოლო მოეღება ყოველგვარ საყვედურს და უკმაყოფილებას, რაც დღემდე ხვდებოდა სასამართლოს საქმის გაქიანებაში და შეცდომისათვის.

იუსტიციის სახალხო კომისარი და რესპუბლიკის პროკურორი **ი. ვარძიელი.**
20 იანვარი 1923 წ.

ს.ს.ს.რ. უზენაეს სასამართლოს კლენუმი 1927 წ. დეკ. სხდომის ოქმიდან № 16

(დასასრული).

4. სისხ. სამ. საპრ. კოდ. 41 მუხლის განმარტება თუ რა საქმეები შეიძლება მოიხმოს აღნიშნულ მუხლების თანახმად და დასაშვებია თუ არა ასეთი საქმეების საჯარო სხდომაზე მოხმობა მოხმხ. მ. ორჯონიკიძე.

სისხ. სამ. საპრ. კოდ. 41 მუხ. გულისხმობს საქმის მოხმობა იმ შემთხვევაში, როდესაც ჩადენილი მოქმედება თუმცა შეიცავს დანაშაულის ნიშნებს, რომელიც გათვალისწინებულია სისხ. სამ. კოდექსით, მაგრამ იგი მცირეა, თავის შედეგებით უმნიშვნელო და ამასთანავე მისი დევნა და მის შესახებ საქმის წარმოება არ არის მიზანშეწონილი.

ამ მუხლის შესაფარდებლად აუცილებელი საჭიროა ორი მნიშვნელო (1) რომ თვით დანაშაული თავის შედეგებით იყოს უმნიშვნელო და 2) მისი წარმოება იყოს მიზანშეუფლებელი. — ამის გარდა შეიძლება, რომ საქმე იყოს თავის ხასიათით მძიმე, მაგრამ მისი წარმოება შეადგინდეს მიზანშეუფლებლობას; მაგალითად, ვინმეს შეფარდებული აქვს მკვლელობისათვის 10 წელი თავისუფლების აღკვეთა და განაჩენი უკვე შესულია ძალაში; მას აგრეთვე ბრალდება ქურდობა ან სხეულის დაზიანების მიყენება. რა თქმა უნდა, ასეთი საქმე წარმოება არა აქვს არავითარი აზრი, რადგან იმაზე მეტი სოციალური დაცვის ღონისძიებების გამოტანა, რაც უკვე შეფარდებული აქვს, შეუძლებელია, 41 მუხ. არ შეეფარდება. როგორც ეს მასობრივად მუშაობაში არის აღნიშნული, ისეთ საქმეებს, რომლებიც კერძო წესით იწყება, ეს ადვილი გასაგებია, რადგან საბჭოთა კანონმდებლობის აზრით, საერთო კერძო ხასიათის საქმეები იმდენად უმნიშვნელოა, რომ მათი აღძვრის უფლება მინიჭებული აქვს მხოლოდ სასამართლოს.

ეგრძე მოქალაქეებს, და ამიტომ ასეთი საქმეები თითქმის ყველა მოისპობოდა სასამართლოს მიერ, უკეთეს საქმეში პროკურორი არ არის ჩანებული. — 4 მუხ. შემოდებულია დროის გეომორფიის, საქმეების განტიერების და უსაფუძვლო წარმოების თავიდან ასაცილებლად და არ თქმა უნდა ასეთი საქმეები უნდა მოისპოს უმთავრესად გამწეს-რიგებულ სწდომაზე. რათა შემდგომ მსჯელობით შედგეტი მუშაობა არ დასჭირდეს სასამართლოს მაგრამ თუ რაიმე მიზეზის გამო ეს შე-ნარჩუნებული გარემოებები გამოირკვა სასამართლოს ძიების დროს და სასამართლო ვერ გამოთნახავს რაიმე შესაფერ სოც. დაცვის ღო-ნისძიებას, შეუძლია განაჩენი გამოიტანოს ბრალდებულის დამნაშა-ვეთ ცნობა, მაგრამ საქმე მოსპოს მისი უმნიშვნელობის გამო.

5. სისხ. სამ. საპრ. კოდ. 4 მუხ 3. 5. განმარტება, რა საქმეები შეიძლება მოისპოს აღნიშნული მუხლის თანახმად და დასაშვებია თუ არა საჯარო სხდომაზე ასე-თი საქმეების მოსპობა. მომხს. მ. ორჯონიკიძე.

სისხ. სამ. საპრ. კოდ. მე-4 მუხ. პუნ. 5 ითვალისწინებს სა-ქმის მოსპობას ბრალდებულის მოქმედებაში საზოგადოებრივად სა-შიშ ქმედობის ნიშნების უქონლობის გამო, აზრი ამ პუნქტისა ცხა-დად გამოარკვეულია, უკეთეს საქმის დამთავრებამდე გამოირკვა, რომ ბრალდებულის მოქმედებაში არ არის სისხ. სამ. დანაშაულის ნიშნები, საქმე უნდა მოისპოს პროცესის ყოველ სტადიაში; მაგალით-თად, გამოირკვა, რომ ბრალდებულის მოქმედება შეიცავს სამოქალა-ქო ურთიერთობის დარღვევას, ან მისი მოქმედება წარმოადგენს მხო-ლოდ დისციპლინარულ ან ადმინისტრატიულ დანაშაულს, თუ საქმე ჯერ არ არის გადასული სასამართლოს ძიების სტადიაში, იგი ისპობა გამ წესრიგებულ სწდომაზე და წარემართება სათანადო ორჯანოს—უკე-თუს შეიცავს ადმინისტრატიულ ან დისციპლინარულ დანაშაულის ნიშნებს, მაგრამ თუ ეს გარემოება გამოირკვა სასამართლის ძიების პროცესში თანახმად ს. ს. კ. 326 მ. 1 პუნ., ბრალდებული უნდა იქ-ნეს გამართლებული და საქმეს მიეცემა სათანადო მსჯელობა თა-ნახმად შემოსენებული განმარტებისა. ამ პუნქტის ძველი რედაქცია გულისხმობდა დანაშაულის ნიშნების უქონლობას.

ხელანდელი რედაქცია ეთხოვას აყენებს უფრო ფართო, ის გუ-ლისხმობს სოციალურ-სამომ მოქმედებას; მას მხედველობაში აქვს არა მარტო დანაშაულის ფორმალური ნიშნები, არამედ დანაშაულის არსებითი მხარე, მისი ბუნება უკეთეს ბრალდებულის მოქმედება მხო-ლოდ გარეგნულად წარმოადგენს დანაშაულის ნიშნებს, მაგრამ არ-სებითად იგი არ არის სოციალურად საშიში მოქმედება, საქმე წარ-მოებით უნდა მოისპოს, მაგალით., ერთმა გამოკლიჯა მეორეს ხელის დაწვაში, გარეგნულად ეს არის ცაძარცვა, მაგრამ არსებითად ეს არ წარმოადგენს იმ სოციალურ-სამომ მოქმედებას, რომელიც კა-ნონს სახეში აქვს. წინადადება ეძლევათ ქვემდებარე სასამართლოს იხელმძღვანელონ აღნიშნულ ახსნა-განმარტებით.

6. რესპუბლიკის პროკურორის პროტესტი უზენაეს სასამართლოს საკასაციო საკრებულოს 1927 წ. 22 სექ-ტემბრის და აღმოსავლეთ საქართველოს ოლქის სასა-მართლოს სისხ. სამართლის საკასაციო განყოფილების 1927 წ. 23 ივლისის დადგენილებით დამტკიცებულ ქ-ტვილისის შრომის საქმეთა სახალხო სასამართლოს 1927 წ. 13 ივლისის განაჩენზე ბრალდებისა გამო არცრუნ აკოფოვისა შრომის კოდექსის დარღვევაში. მომ. ხ. ორ-ჯონიკიძე.

ტვილისის შრომის საქმეთა სახალხო სასამართლომ 1927 წ. 18 ივლისის განაჩენით სცნა დამნაშავედ მოქ. არცრუნ გრიგოლისად აკოფოვი და სხვები მასში, რომ ის 1927 წ. 11 თებერვლიდან 3 მარ-ტამდე ამუშავებდა თავის საეკონომი ავეტის მინასიანცს და ამ ხნის განმავლობაში არ დაახლევა ის, არ მისცა წიგნაკი, გასასვლელი დღეები და სხვა, ე. ი. ბრალდებაში. რაიც გათვალისწინებულია სისხ. სამ. კოდ. 136 მუხ., და შეუფარდა მას სოციალური დაცვის ღონის-ძიების სახით თავისუფლების აღკვეთა ორი თვით და თანახმად სისხ. ს. კოდ. 52 მუხლისა 300 მანეთის გადახდევისება. როგორც დამატე-ბითი სოც. დაცვის ღონისძიება აღნიშნული განაჩენი დამტკიცა აღ-მოსავლეთ საქართველოს ოლქის სასამართლოს საკასაციო საკრებუ-ლომ, ხოლო პროკურორის პროტესტი და არცრუნ აკოფოვის საკა-საციო საჩივარი დატოვა უშედეგოთ, რაც დადასტურებულ იქნა უზენაეს სასამართლოს საკასაციო საკრებულოს სისხ. სამ. განყოფი-ლების პლენუმის 1927 წ. 22 სექტემბრის დადგენილებით. აღნიშნულ დადგენილებაზე რესპუბლიკის პროკურორმა შემოიტანა პროტესტი და მოითხოვა მისი გაუქმება.

როგორც საქმიდან სიანს, ავეტის მინასიანცს და არცრუნ აკო-ფოვის 1927 წ. 11 თებერვლამდე ქქონებით სამიშნავო საეკონომი და 11 თებერვალს კი გამოკრებიან ერთმანეთს. სასამართლოს განაჩენის მითითება ვითომდა აკოფოვს მინასიანცი აყევანოს თავის წარმოება-ში მოსამსახურედ და ემუშავებინ ის 1927 წ. 11 თებერვლიდან 3 მარტამდე დამტკიცებული არ არის და სრულიად არ გამოიძინა-რებოს საქმეში დაგროვილ მასალიდან. სრულიად მოკლებულია აგ-როფოვე საფუძველს სასამართლოს მითითება, ვითომდა „თვით ბრალ-დებულებებიც არ უარყოფდენ“ წაყენებულ ბრალდებას, ვინაიდან სა-ქმეში ასეთი არ მოიპოვება, პირიქით ბრალდებულს მუდამ ამტკი-ცებს, რომ მინასიანიცი იყო მისი ამხანაგი ვაჭრობაში და გაწორდენ ერთმანეთს 1927 წ. 11 თებერვალს. ასეც რომ არ ყოფილიყო, საქმე-ში მაინც არ არის გამოარკვეული, რომ თუ მინასიანიცი მოსამსახუ-

რედ დარჩა 1927 წ. 11 მარტიდან, რა პირობებში მსახურობდა და რა თანამდებობა ეჭირა მას, ასეთი მოსაზრებები მოჰყავს პროკუ-რორის თავის პროტესტში უზენაეს სასამართლოს საკასაციო საკრე-ბულოს 1927 წლის 22 სექტემბრის დადგენილების გასაუქმებლად, რის გამო უზენაეს სასამართლოს პლენუმმა დაადგინა: რესპუბლიკის პროკურორის პროტესტი დაემუყოფილებულ იქნეს ქ. ტვილისის შრო-მის საქმეთა სახალხო სასამართლოს 1927 წ. 18 ივლისის განაჩენი ბრალდებისა გამო არცრუნი აკოფოვისა სისხ. სამ. კოდ. 136 მუხლის ძალით დამტკიცებული აღმოსავლეთ საქართველოს ყოფილ ოლქის სასამართლოს საკასაციო საკრებულოს 1927 წ. 18 ივლისის უზენაეს სასამართლოს საკასაციო საკრებულოს 1927 წ. 22 სექტემბრის და-დგენილებებით იმ ნაწილში, რომელიც ენება ავეტის მინასიანცის მო-სამსახურედ ცნობას 1927 წ. 11 თებერვლიდან 3 მარტამდე და კი-თომდა სამსახურიდან დათხოვნას—გაუქმდეს და გადაეცეს იმავე შრო-მის სასამართლოს სხვა შემადგენლობას ხელახლა განსახილველად.

უზენაეს სასამართლოს კლენუმის ახსნა განმარტება

მიწის კოდექსის 13, 14, 15, 17, 19, 23, 25, 26 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 57 და 58 მუხლებისა.

ზრომითი მიწათსარგებლობა. კარი. მიწათსარგებლობის უფლება.

მუხ. 13. სამხედრო სამსახურში მობილიზაციით ან ჩვეულებრივი წესით გაწვეული, ან საბჭოთა და საზოგადოებრივ თანამდებობაზე არჩეულ მიწის მუშა არ ჰქარგავს უფლებას სამსახურში ყოფნის დროს თავის სხედრ მიწაზე; გარეთ სამუშაოზე წასვლის დროს კის ასეთი უფლება ენახება მიწის მუშას მხოლოდ სამი წლის განმავლობაში, რის შემდეგაც მისი სხედრი მიწა, თუ ამ მიწას მისი ოჯახის დანარჩენი წევრები არ ამუ-შავებენ საკუთარის შრომით, გადადის საადგილ-მამუ-ლო კოლეგიის დადგენილებით სახელმწიფო საადგილ-მამულო ფონდში.

1) მიწის კოდექსის მე-13 მუხლის თანახმად კომლის წევრი არ დაჰქარგავს მიწის სარგებლობის უფლებას თავის სხედრ მიწაზე იმ შემთხვევაში, როდესაც ის სამხედრო სამსახურში მობილიზაციით ან ჩვეულებრივი წესით იქნება გაწვეული ან არჩეული იქნება საზო-გადოებრივ თანამდებობაზე; გარდა ამისა მიწის მუშას სარგებლობის უფლება ენახება გარეთ სამუშაოზე წასვლის დროს. მაგრამ სამხედ-რო სამსახურში გაწვევის ან საბჭოთა და საზოგადოებრივ თანამდე-ბობაზე არჩევის გამო მიწის მუშას უფლება თავის სხედრ მიწაზე ენახება სამსახურის დროს, რამდენ ნანსაც არ უნდა გრძელდებო-დეს ეს სამსახური; გარეთ სამუშაოზე წასვლ მიწის მუშას კი თუ უფლება ენახება მხოლოდ სამი წლის განმავლობაში, ასე რომ, ეს უფლება ენახება მხოლოდ სამი წლის განმავლობაში ამ ვადის გასვლამდე და უკანასკნელი არ დაუბრუნდა მეურნეობას ამ ვადის გასვლამდე და მისი ოჯახის დანარჩენი წევრებს არ შეუძლიათ დაამუშაონ მიწა სა-კუთარი შრომით, ეს მიწა საადგილ-მამულო კოლეგიის დადგენილე-ბით უნდა გადავიდეს სახელმწიფო საადგილ-მამულო ფონდში.

2) თუმცა 13 მუხლში იმის საპატიო მიზეზათ, რომ მიწა არ იქნა გამოყენებული მეურნეობის საჭიროებისათვის ზედხედ სამი წლის განმავლობაში, არ არის ნანსენები მიწის მოსარგებლის სა-წინაღობებში ყოფნა, მაგრამ თუ მივიღებთ მხედველობაში 49 მუხლის შენიშვნას, რომელიც სასწავლებელში მოსწავლეთ ყოფ-ნას უთანასწორობს სამხედრო სამსახურში გაწვევისა და საბჭოთა სამსახურში არჩევს, აუცილებელია ის დასკვნა, რომ სასწავლებელში ყოფნა უნდა ჩაითვალოს საპატიო მიზეზათ მიწის არ დამუშავები-და ამიტომ მოსწავლეს—მიწის მოსარგებლეს—უნდა შეენახოს უფ-ლება სხედრ მიწაზე და სასწავლებელში ყოფნის დროს.

მუხ. 14. მიწათსარგებლობის უფლება მოისპობა:
 ა) უკეთეს მიწის მუშის კომლის ყველა წევრი ნება-ყოფლობით თავს განენებეს მიწას, ბ) უკეთეს კომლი სრულიად მოსპოს მიწაზე თავის დამოუკიდებელ მეურ-ნეობას, გ) უკეთეს კომლი გადაშენდება, დ) უკეთეს კომლი სამუდამოთ ახალ ადგილზე გადასახლდება და წინანდელ ადგილზე დამოუკიდებელ მეურნეობას მოს-პობს; ე) უკეთეს მიწა ჩამორთმეული იქნება თანახმად კანონიერ წესებისა სახელმწიფო ან საზოგადოებრივ საჭიროებისათვის (გზებისა და არხების გასაყვანათ და სხვ.); ვ) უკეთეს ნორმალზე მეტი მიწა ჩამორთმეული იქნება—და აგრეთვე ამა კოდექსით გათვალისწინებულ ყველა სხვა შემთხვევაში.

მიწის კოდექსის მე-14 მუხლში ჩამოთვლილი ყველა შემთხვევა გარდა „ა“ და „ვ“ პუნქტებში აღნიშნულებისა მიუთითებენ იმას, თუ რა პირობებში მოისპობა კომლის მიწათსარგებლობის უფლება. მაგრამ არის სხვა შემთხვევები, როდესაც კომლის მიწათსარგებლობის უფლება შეიძლება ჩაითვალოს მოსპობილად, მაგ., კომლისაგან მიწის ჩამორთმევა მიწის კოდექსის 25 მუხლის დარღვევის გამო, რაც შეეხება „ე“ და „ვ“ პუნქტებში აღნიშნულ შემთხვევებს, პირველი მხოლოდ მაშინ გამოხატავს კომლის მიწათსარგებლობის მოსპობას, თუ მას ჩამოერთვა მთელი მიწა თანახმად კანონიერი წესის სახელმწიფო ან საზოგადოებრივ საჭიროებისათვის, მეორე შემთხვევა კი გამოხატავს არა მიწის სარგებლობის უფლების მოსპობას, არამედ მიწის მუშის სარგებლობის ჩაყენებას იმ კანონიერ ფარგლებში, რაც უნდა იყოს განსაზღვრული მე-60 მუხლის საფუძველზე.

მუხ. 15. ნებაყოფლობით მიწის უფლებაზე უარის თქმა მოხდება ოჯახის ყველა წევრის თანხმობით, რაც უნდა ეცნობოს თემის აღმასრულებელ კომიტეტს.

რადგანაც მე-41 მუხლის ძალით უფლება იმ მიწაზე, რომელიც კომლის აქვს შრომით სარგებლობაში, ეკუთვნის კომლის ყველა წევრს ერთად, სქესისა და წლოვანების განურჩევლად, ამიტომ უარის თქმა ასეთ უფლებაზე უნდა ხდებოდეს კომლის ყველა წევრებისავე თანხმობით და არა მხოლოდ ზოგიერთი მათგანის განცხადებით, და თუ კომლის შედგენილობაში არა-ქმედობაუნარიანი წევრებია, მათ მაგიერ უფლებაზე უარს აცხადებენ მათი კანონიერი წარმომადგენელი (მეურვე). ასე რომ საჭიროა კომლის ყველა წევრის ნებაყოფლობით უარის თქმა მიწის უფლებაზე, და არა ამ საკითხის გადაწყვეტა კომლის წევრთა ხმის უმრავლესობით, განცხადება მიწაზე უარის თქმის შესახებ უნდა იყოს შეტანილი თემის აღმასრულებელ კომიტეტში. ასეთი განცხადება აუცილებლათ უნდა ჩამოყალიბებულ იქნეს წერილობით ფორმაში.

მუხ. 17. გადასახლება ჩაითვლება მიწის მოსარგებლის მიერ საცხოვრებელი ადგილის შეცვლა, როდესაც იგი უკვე არსებული წესით მიწას ახალ ადგილზე მიიღებს, ხოლო ძველ ადგილზე მეურნეობას მოსპობს.

მე-14 მუხლის „დ“ პუნქტის მიხედვით, მიწათსარგებლობის უფლება მოისპობა, უკეთეს კომლი სამუდამოდ გადასახლება ახალ ადგილზე და წინააღმდეგ დამოუკიდებელ მეურნეობას მოსპობს. მე-17 მუხლით განსაზღვრულია ის, თუ როდის უნდა ჩაეთვალოს კომლი გადასახლებულათ; სახელდობრ ამისათვის საჭიროა, რომ კომლმა ბინადრობის ადგილი შეიცვალოს, მან ახალ ადგილზე მიწა მიიღოს და ბოლოს, რომ მან მოსპოს ძველ ადგილზე მეურნეობა. პირველი ორი პირობა შეიძლება საცხებით იყოს შესრულებული, მესამე კი იმ სახით, რომ კომლმა თავი მიანება მეურნეობას ძველ ადგილზე, მაგრამ მაინც კომლი გადასახლებულად არ შეიძლება ჩაითვალოს, რადგანაც მესამე პირობა გამოიხატება არა მარტო მეურნეობისათვის თავის მიწებზეა, არამედ ძველ ადგილზე საკუთარი ქონების (შენობის, ნაშენის და მიწაში შეტანილ გაუმჯობესების) სრულ ლიკვიდაციაში. ამ უკანასკნელი მიზნით გადასახლებულთა დაეცემა სარგებლობაში მიწა ძველ ადგილზე და თანახმად 170 მუხლისა ქონების ლიკვიდაციისათვის მიეცემა მას სამი წლის ვადა დღიდან გადასახლებისა.

მუხ. 19. ამა კოდექსით დაკანონებულ ნორმაზე მეტი მიწა მიწის მოსარგებლეს უნდა ჩამოერთვას და გადავიდეს სახელმწიფო საადგილ-მამულო ფონდში; ამასთანავე თვით მიწის მოსარგებლეს უფლება აქვს აარჩიოს მისი ყოფილი საკუთრებიდან ნორმის ფარგლებში მიწის მთლიანი ნაკვეთები, ხოლო ნაკვეთების დაქუცმაცება-კი არ შეუძლიან; მიწის მოსარგებლეს ერთი ნორმის ფარგლებში შეიძლება ჰქონდეს მიწა სხვადასხვა სოფელში, უკეთეს ყველა მიწას თავისი ან თავის ოჯახის წევრთა შრომით ამუშავებს.

1) 19 მუხლში ის აზრია გატარებული, რომ ყველა მიწის მოსარგებლეს შრომით სარგებლობაში დაეტოვება მიწა იმ ნორმის ფარგლებში, რაც თანახმად 60 მუხლისა დაწესებულია მეურნეობისა და მიწის აკვარგანობის მიხედვით; ამიტომაც ეს მუხლი შეიცავს დადგენილებას, რომ მიწის მოსარგებლეს ზედმეტი მიწა უნდა ჩამოერთვას, თუ ასეთი მას აქვს. მაგრამ როდესაც მიწადმოწყობის პროცესში საქმე ზედმეტი მიწის ჩამორთმევამდე, 144 მუხლის თანახმად, ანგარიში უნდა გაეწიოს ყოველ ცალკე მეურნეობის (კომლის) არსებით ინტერესს და უსათუოდ უნდა დისიგვას საკითხი მიწის სახებ იმისა, რა ღირებულება წარმოადგენს ეს ზედმეტი მიწა მეურნეობისათვის და შესაძლებელია თუ არა მის ჩამორთმევით დაიარსდეს მეურნეობის მთლიანობა. იმ შემთხვევაში, თუ დასმული საკითხი გადაჭრილი იქნა იმ სახით, რომ ეს ზედმეტი მიწა მიწათმოწყობის თვალსაზრისით რაიმე ღირებულებას არ წარმოადგენს, ხოლო მისი ჩამოჭრა მეურნეობის მთლიანობას დაარღვევს, ეს ზედმეტი მიწა მიწის მოსარგებლეს შეიძლება დაეტოვოს ან დაუბრუნდეს, თუ იგი იყოს ჩამოჭრილი.

2) 19 მუხლის მეორე ნაწილში ცნობილია მიწის მოსარგებლის ის უფლება, რომლის ძალითაც მას შეუძლიან მის ყოფილ სა-

კუთრებიდან ამოირჩიოს მთლიანი ნაკვეთები და, თუ მიწა სხვა სხვა სოფელში აქვს, ასეთი დაიტოვოს სარგებლობაში, ხოლო უფლების განხორციელება შესაძლებელია შემდეგი პირობებით: თუ საქმე ეხება მიწის ნაკვეთების ამორჩევას, უნდა იქნეს დატოვებული ნაკვეთები, რომ ამორჩეულ იქნეს მთლიანი ნაკვეთები და ის რომ ნაკვეთების დაქუცმაცება არ მოხდეს.

მუხ. 23. ყველა ნაგებობა, შენობა, ნათესი, მცენარე და საერთოდ ყველაფერი, რაც დაკავშირებულია მიწის ნაკვეთთან და რაც მიწის მუშის სარგებლობაშია, ეკუთვნის მას, გარდა მემამულის სამოსახლო ადგილისა და ინვენტარისა, რაც ჩამორთმეული იყო ნაციონალიზაციით და ითვლება სახელმწიფო საკუთრებათ.

შენიშვნა. სასოფლო-სამეურნეო შენობისა და ნაგებობის არა იმ პირობით გაყიდვა და გაჩუქება, რომ ეს შენობა თუ ნაგებობა ადგილიდან იქნეს აღებული და სხვაგან გადატანილი, შეიძლება მხოლოდ იმ პირობებზე, ვისაც საადგილ-მამულო ორგანოთა მიერ არსებული წესისამებრ გადაეცემა ის მიწა, რაზედაც აღნიშნული ნაგებობა და შენობაა ამ პირობებში ნასყიდობისა და გაჩუქების გარეგნობისათვის საჭირო არ არის სანოტარო დამოწმება, ხოლო ბათილობის რიგით სავალდებულოა რეგისტრაცია ადგილობრივი თემის აღმასკომში. ისეთი სასოფლო-სამეურნეო შენობისა და ნაგებობის დაგირავება ან ანდერძით გადაცემა, რაც მიწას არ აეცლება აკრძალულია და გამოიწვევს მიწის კოდ. 25 მუხლით გათვალისწინებულ შედეგებს.

ხოლო უკეთეს შენობა ან ნაგებობა იმ პირობით იყიდება, რომ იგი ადგილიდან იქნეს აღებული და სხვაგან გადატანილი, ან შემთხვევაში ნასყიდობის გარიგებისათვის არავითარი რეგისტრაცია საჭირო არ არის.

1) 23 მუხლით ცნობილია იმის შესაძლებლობა, რომ გაყიდულ ან გაჩუქებულ იქნეს სასოფლო-სამეურნეო შენობა და ნაგებობა, ე.ი. ისეთი შენობა და ნაგებობა, რომელიც სოფლის მეურნეობას ემსახურება, და იმ პირობით, რომ შენობა ან ნაგებობა ადგილიდან იქნება აღებული და სხვაგან გადატანილი. იმ შემთხვევაში კი, როდესაც შენობის ან ნაგებობის გაყიდვა არა იმ პირობით მოხდება, რომ შენობა ან ნაგებობა ადგილიდან იქნეს აღებული და სხვაგან გადატანილი, საჭიროა, რომ ასეთი შენობის თუ ნაგებობის შემენი იყოს იმ პირი, რომელსაც მიწა, რომელზედაც სდგას შენობა თუ ნაგებობა, საადგილ-მამულო ორგანოების მიერ არსებული წესისამებრ გადაეცემა შრომით სარგებლობაში.

2) 23 მუხლის პირველი ნაწილის დადგენილების აზრიდან გამომდინარეობს იმის აკრძალვა, რომ დაგირავების ან ანდერძის სახით იყოს სასოფლო-სამეურნეო შენობა თუ ნაგებობა, რომელიც მიწას არ აეცლება, ვინაიდან ასეთ შემთხვევაში შენობის თუ ნაგებობის დაგირავება ან ანდერძით გადაცემა ფაქტობრივად იქნებოდა მიწის ანდერძით გადაცემა ან დაგირავება, რომელზედაც შენობა ან ნაგებობა სდგას; მიწის დაგირავება ან ანდერძით გადაცემა კი მიწის კოდ. 25 მუხლის თანახმად, აკრძალულია.

მუხ. 25. მიწის ყიდვად გაყიდვა, ანდერძით გადაცემა, გაჩუქება, დაგირავება და საერთოდ მიწის გასხვისება (მიწის სარგებლობის უფლება) აკრძალულია იმ პირს, რომელიც სახამარალოს მიერ ცნობილ იქნება დამნაშავეთ შემოსხენებული გარიგების დადებაში გარდა იმისა, რომ მის წინააღმდეგ მიღებულ იქნება სოციალურ დაცვის სათანადო ღონისძიება (სისხლის სამართლის კოდექსის 192 მუხ.), ჩამორთმევა მიწა (გარიგების ობიექტი); ჩამორთმეული მიწა გადაირიცხება სახელმწიფო საადგილ-მამულო ფონდში, ხოლო მიწაში აღებული საფასური გადახვევინებულ უნდა იქნეს სათანადო თემალმასკომის სასარგებლოდ.

შენიშვნა. უკეთეს აკრძალული გარიგების ობიექტი ისეთი მიწაა, რაც ხელშეკრულების დამდებს სარგებლობის უფლებით არ ეკუთვნის (მეურნეობაში მიცემულ პირთა მიწა და სხვა), ასეთი მიწა კანონიერ მოსარგებლეს უნდა დაებრუნოს.

25 მუხლში დადასტურებულია ის პრინციპი, რომ მიწის განკარგულება ეკუთვნის მხოლოდ მუშათა და გლეხთა სახელმწიფოს; აქედან ცხადია, რომ მიწის მოსარგებლეს არ შეიძლება ეკუთვნოდეს მიწის ისეთი განკარგულება, რომელიც ეწინააღმდეგება იმ მიზანს, რისთვისაც მიწა მას დაეტოვება ან მიეცა შრომით სარგებლობაში, ე. ი. სასოფლო მეურნეობის საწარმოებლად. იმ სახის განკარგულება, რომელიც ჩამოთვლილია 25 მუხლში, ე. ი. მიწის სარგებლობის უფლების ყიდვა-გაყიდვა, ანდერძით გადაცემა, გაჩუქება, დაგირავება და საერთოდ განსხვავება, კერძო საკუთრების დამახასიათებელ განკარგულებას წარმოადგენს. ასე რომ იმ პირობაში, როდესაც მიწაზე კერძო საკუთრება სამუდამოდ არის გაუქმებული, მხოლოდ სახელმწიფოს ეკუთვნის იმ სახით მისი განკარგულება, რომ მიწა იქნეს გადაცემული დანიშნულებების გამოსაყენებლად. ამიტომ 25 მუხლით აკრძალულია მიწის სარგებლობის უფლების ყიდვა-გაყიდვა, ანდერძით გადაცემა, გაჩუქება, დაგირავება და საერთოდ განსხვავება და დაწესებულია სისხლის სამართლის 192 მუხლის მიხედვით იმ პირის პასუხისმგებლობა, რომელიც დასდებს აღნიშნული სახის გარეგნულ, და მას ჩამოერთმევა აგრეთვე გარეგნების ობიექტიც (მიწა, სახლი, ვენახი, ბაღი და სხვა) და გადაეცემა სახელმწიფო საადგილო მამულად ფონდს. გარდა ამისა აღებული ფული გადაეწვინებულ უნდა იქნეს სათანადო თემადმსკომის სასარგებლოდ.

კ ა რ ი II.

მიწის შრომითი იჯარა.

მუხ. 26. იმ მეურნეობას, რომელიც დროებით, დაუძღურდება სტიქიურ უბედურებისა (ჰოუსავლობა ხანძარი, საქონლის გაწყდომა და სხვ.) ან ინვენტარისა და მუშა ძალის ნაკლებობის გამო ან იმის გამო, რომ ეს მუშა ძალა შემცირდება სიკვდილისა, სამხედრო სამსახურში მობილიზაციით ან ბეგარით გაწვევისა, ან და საბჭოთა ან საზოგადოებრივ სამსახურში არჩევის მიზეზით, — შეუძლიან მიწა იჯარით გასცენ ქვემო მუხლებში აღნიშნული პირობების მიხედვით; იჯარის გადახდა შეიძლება ფულით, ჭირნახულით ან სხვა სახით. მიწის იჯარით გაცემის უფლება ყოფილ მემამულეზე არ ვრცელდება.

1. მიწის კოდექსი მიწის სარგებლობის უფლებას სასოფლო მეურნეობის წარმოებისათვის აძლევს მხოლოდ იმ პირებს, რომლებსაც სურთ საკუთარი შრომით აწარმოონ მიწის დამუშავება (მუხ. 9). აქედან თავის და თავად გამოემდინარეოს ის დასკვნა, რომ, საერთო წესით, მიწის მოსარგებლემ თვითონვე უნდა დამუშაოს მასზედ სარგებლობის უფლებით გადაცემული ადგილ-მამული და მხოლოდ განიარაკოს შემთხვევებში მას უფლება ეძლევა, დროებით იჯარით გასცეს მიწა სხვა პირზე. ეს შესაძლებელია, სახელდობო, მხოლოდ მაშინ, როდესაც მეურნეობა დაუძღურებული იქნება იმ მიზეზებით, რომელნიც მიწ. კოდ. 26 მუხლში არიან ჩამოთვლილი.

2. აღნიშნულ მუხლში ყველა ის შემთხვევებში, როდესაც კანონით ნებადართულია მიწის იჯარით გაცემა, დასახელებული არ არის; ამიტომ ამ მუხლში ჩამოთვლილ მიზეზებს მხოლოდ მაგალითობის ხასიათი აქვს, და მათ გვერდით შესაძლებელია სხვა მიზეზებიც, რომლებიც გამოიყენება დასაქმდეს. და ამის გამო კი მას უფლება მიეცეს იჯარით გასცეს მიწა, მაგალითად, მუშა-ძალის შემცირება შეიძლება მოხდეს არა მარტო სიკვდილის, სამხედრო სამსახურში მობილიზაციით და ბეგარით გაწვევის, ან და საბჭოთა ან საზოგადოებრივ სამსახურში არჩევის გამო, ე. ი. არა მარტო იმ მიზეზებით, რომელნიც მიწის კოდექსის 26 მუხლში არიან აღნიშნულნი, არამედ იმ შემთხვევებშიც, როდესაც კომლის ერთი ან რამდენიმე წევრი ავად გახდება და ავადმყოფობა ისეთი ხასიათისაა, რომ მათ ხელს უშლის კომლის მეურნეობაში თავისი შრომით მიიღონ მონაწილეობა, ან და როდესაც კომლის წევრთა ნაწილი დროებით სტრავებს მეურნეობას და ქალაქში მიდის სწავლისათვის. ყველა ასეთ შემთხვევაში მაზრის საადგილო-მამული განყოფილება საიჯარო ხელშეკრულების დამტკიცების დროს (მუხ. 30) შეაფასებს იმას, თუ რამდენად პატივსაცემია მიზეზი, რომლის გამო მიწის მოსარგებლეთ თხოვლობს მიწის იჯარით გაცემის უფლებას, და თუ დანიანა, რომ იჯარა კომლის მეურნეობის საჭიროებით გამოწვეული არ არის, მას შეუძლია უარი უთხრას მთხოვნელს იჯარის ხელშეკრულების დამტკიცებაზე.

3. საიჯარო ფასი შეიძლება საიჯარო ხელშეკრულებით განსაზღვრულ იქნეს სხვადასხვა ფორმით: ფულით, ადგილის მოსავლის ნაწილით და სხვ. საიჯარო ფასის რაოდენობის განსაზღვრა ხდება მხარეების, ე. ი. მიწის იჯარით გამცემის და მოიჯარადრის ერთი მხარესთან შეთანხმებით; მაგრამ მაზრის საადგილო-მამული განყოფილებას შეუძლია საიჯარო ხელშეკრულება არ დაამტკიცოს, თუ დანიანავს, რომ საიჯარო ფასი ძალიან მცირეა და მიწის იჯარით გამცემი ასეთ მცირე ჭირას დათანხმებულია უკიდურესი გაჭირვების ზეგავლენით, ამას გარდა, მას შეეძლება, რაც საიჯარო ხელშეკრულება უკვე დამტკიცებული იქნება, როგორც მაზრის საადგილო-მამული განყოფილების, ისე თვით მიწის იჯარით გამცემს უფლება აქვს მოითხოვოს სასამართლოს წესით საიჯარო ხელშეკრულების გაბათილება სამოქალაქო სამართლის კოდექსის 33 მუხლის მიხედ-

ვით, ე. ი. თუ დამტკიცებენ სასამართლოში, რომ ხელშეკრულება მიწის იჯარით გამცემისაგან დადებული იყო უკიდურესი გაჭირვების ზეგავლენით და რომ ხელშეკრულება მისთვის აშკარად საზიანოა.

მუხ. 27. საშრომო იჯარის ვადა არ უნდა აღემატებოდეს:

ა) სახნავ-სათესად გაცემული მიწისათვის სამ წელს განსაკუთრებულ შემთხვევაში (როცა, მაგალითად, მიწას იჯარით გასცემს ქვრივი დედაკაცი, უშვილო ან წვრილ ობლებიანი) მაზრის საადგილო მამული ორგანოს შეუძლიან განუგრძოს იჯარის ვადა ექვს წლამდე.

ბ) ნარინჯოვანი (ციტრუსოვანი) და დაბალ ტანოვანი ნარგავის გასაშენებლად — ათ წელს;

გ) ვენახისა და ხილის ბაღის მალალტანოვანი ნარგავის გასაშენებლად — თორმეტ წელს.

შენიშვნა. იჯარის ვადა ისეთი მიწის გაცემისათვის, რომელიც უკვე გაშენებულია ამა მუხლის „ბ“ და „გ“ პუნქტებში აღნიშნული ნარგავი სრულმოწიფული ან არა სრულმოწიფული არ უნდა აღემატებოდეს ექვს წელს.

1. მიწის კოდექსის 27 მუხლი ითვალისწინებს მიწის იჯარის ვადას. საერთო წესით მიწის იჯარის ვადა არ შეიძლება სამ წელიწადს აღემატებოდეს; მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევებში შეიძლება ეს ვადა გაგრძელდეს იქნეს სათანადო ორგანოების დადგენილებით. მიწის კოდექსი არ აღნიშნავს კონკრეტულად, თუ რა შემთხვევები აქვს მას მხედველობაში; მხოლოდ, როგორც მაგალითი, 27 მუხლში მითითებულია ერთ შემთხვევაზედ, სახელდობო, როდესაც მიწას იჯარით გასცემს ქვრივი დედაკაცი, უშვილო ან წვრილ ობლებიანი. მაგრამ მარტო ამ ერთი მაგალითით არ ამოიწერება ყველა ის შემთხვევა, როდესაც იჯარის ვადა სამ წელსედ მეტი ხნით უნდა გაგრძელდეს იქნეს. მიწის კოდექსის 44 მუხლის შინაარსის მიხედვით კომლი შეიძლება შესდგებოდეს მარტო მცირეწლოვან წევრებისაგან, რომლებსაც სასოფლო საბჭო უნიშნავს მეურვეს. მეურვე თუმცა ვალდებულია იზრუნოს მცირეწლოვანთა ინტერესებისათვის, მაგრამ არ არის ვალდებული უსაყიდლოთ თავისი საკუთარი შრომით დამუშაოს მცირეწლოვან წევრების ადგილები; ცხადია, რომ ასეთ შემთხვევაში მცირეწლოვანების ადგილი შეიძლება იჯარით იქნეს გაცემული და, თუ ამას საჭიროება მოითხოვს, იჯარის ვადა გაგრძელდეს იქნეს სამ წელიწადზედ უფრო მეტი ვადა. ან კიდევ მეორე შემთხვევა: შესაძლებელია, რომ კომლი მოხუცებული ცოლქმრისაგან შესდგებოდეს, რომელსაც მარჩენელი არა ჰყავს, და რომლის არსებობის ერთადერთ წყაროს ადგილით სარგებლობა წარმოადგენს; ან შემთხვევაშიც იჯარის ვადა შეიძლება განგრძობილ იქნეს სამი წლის შემდეგაც სათანადო ორგანოების დადგენილებით.

2. სამი წლის ვადა, რომელიც დაწესებული არის მიწის იჯარისათვის, შეეება მხოლოდ იმ შემთხვევას, როდესაც იჯარით გაცემულ ადგილზედ უნდა მოწყვეთ იქნეს სიმინდი, პური, ქერი, ჭარბოვანი, ლობიო, ღომი და სხვა. მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევაში ასეთი სახის იჯარის ვადა შეიძლება განგრძობილ იქნეს ექვს წლამდე სამაზრო საადგილო-მამული ორგანოების დადგენილებით. იმ შემთხვევებში, როდესაც მიწა იჯარით გაცემული იქნება ისეთი პირობით, რომ მიწის ნაკვეთზე უნდა გაშენდეს იქნეს ნარინჯოვანი (ციტრუსოვანი) და დაბალტანოვანი ნარგავი, იჯარის ვადა უფრო ხანგრძლივია, სახელდობო ეს ვადა არ უნდა აღემატებოდეს ათ წელს; იმ შემთხვევაში, როდესაც იჯარით აღებული ადგილზე უნდა გაშენდეს იქნეს ვენახი ან და ხილის ბაღის მალალტანოვანი ნარგავი, იჯარის ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 12 წელს. ეს ვადა კანონით დაწესებულია მხოლოდ მაშინ, როდესაც ადგილი იჯარით გაცემული იქნება ნარინჯოვანი ან მალალტანოვანი ნარგავი ან ვენახის გასაშენებლად; თუ კი ვენახი ან ხეხილი უკვე გაშენებული არის, იჯარის ვადა არ შეიძლება აღემატებოდეს 6 წელიწადს.

მუხ. 28. მიწის იჯარით აღება შეიძლება მხოლოდ იმ პირობით, უკეთეს მოიჯარადრე მას დამუშავებს თავის საიმურნეო ძალეებით და დაქირავებულ შრომის გამოყენებს ამა კოდექსის 37 და 38 მუხ. საფუძველზე.

1. მიწის იჯარის განსაკუთრებული ხასიათი სჩანს არა მარტო იქიდან, რომ მიწის კანონმდებლობით საერთო წესით იგი უარყოფილია და მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში არის დაშვებული, არამედ იქიდანაც, რომ იჯარით შეიძლება აღებული იქნეს მხოლოდ მიწის განსაზღვრული რაოდენობა, სახელდობო მხოლოდ ისეთი რაოდენობა, რასაც მიწის იჯარით ამოღებ, გარდა თავისი მიწისა, შესძლების დაიმუშაოს თავისი სამეურნეო ძალეებით და დაქირავებული შრომის მიშველვით, თუ მოიჯარადრეს, თანახმად მიწის კოდექსის 37 მუხლისა, დაქირავებული შრომის სარგებლობის უფლება აქვს. ამიტომ მიწის იჯარა არსებითად შრომითი ხასიათს ატარებს და არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მიწის კაპიტალისტური ექსპლოატაციისათვის.

2. მიწის იჯარით აღება შეუძლია არა მარტო იმას, ვისაც სოფლად საკუთარი მეურნეობა აქვს, ე. ი. ვისაც მიწის ნორმა აქვს მიცემული, არამედ მიწის იჯარით აღება შეუძლია იმასაც, ვისაც აქვს მიღებაზედ უფლება. საჭიროა მხოლოდ, რომ იჯარა შრომითი ხასიათს ატარებდეს, ე. ი. რომ მოიჯარადრე საკუთარი შრომითი ამუშავებდეს იჯარით აღებულ ადგილს; დაქირავებულ შრომით მიწის მოიჯარადრეს ამ შემთხვევაშიდაც შეუძლია ისარგებლოს როგორც დამამრე ძალით და ისიც იმ შემთხვევაში, თუ მოიჯარადრეს საერთოდ დაქირავებული შრომის სარგებლობის უფლება აქვს.

მუხ. 29. სოფლის საბჭოს, თემის აღმასრულებელ კომიტეტის სანქციით, შეუძლიან გასცენ იჯარით ათბროცენტაინი სათადარიგო მიწა (მუხ. 149), მხოლოდ იმ შემთხვევაში, უკეთეს ეს მიწა სოფელს არ ესაჭიროება საბალახოდ, და იმ პირობით, რომ შემოსული იჯარა მოხმარდეს სოფლის საერთო საჭიროებას.

1. მიწის კოდექსის 29 მუხლი ითვალისწინებს სოფლის საბჭოს უფლებას იჯარით გასცენ ათბროცენტაინი სათადარიგო მიწა და იმ პირობებს, რომლებშიდაც ამ სახის იჯარა უნდა მოხდეს. მიწის მოსარგებლის მხრით, მიწის იჯარით გაცემა, მიწის კოდექსის 26 მუხლის მიხედვით, შესაძლებელია, მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში, სახელდობრ მაშინ, როდესაც მეურნეობა სხვა და სხვა მიზეზის გამო დროებით დაუძლურდება.

ეს მოსაზრება, ცხადია, უადგილოა იმ შემთხვევაში, როდესაც მიწას იჯარით სოფლის საბჭო გასცემს, ვინაიდან სოფლის საბჭოს მიწის იჯარით გაცემის უფლება მიცემული აქვს არა იმის გამო, რომ მეურნეობა დაუძლურებულია, არამედ იმ მოსაზრებით, რომ სოფლის საბჭომ მიწის იჯარისაგან შემოსავალი მიიღოს, რომელიც სოფლის საერთო საჭიროებას უნდა მოხმარდეს.

როდესაც მიწას იჯარით სასოფლო საბჭო გასცემს, არ შეიძლება შეფარდებულ იქნეს მიწის კოდექსის 27 მუხლით დაწესებული ვადები, ვინაიდან 27 მუხლს მხედველობაში აქვს მიწის იჯარით გაცემა კერძო მოქალაქეების მხრით, ეს ცხადია არ ნიშნავს იმას, რომ სოფლის საბჭოს უფლება ჰქონდეს მიწა იჯარით გასცენ უვადოდ; პირით, თუ მივლით მხედველობაში, რომ ათბროცენტაინი სათადარიგო მიწა კომლთა გამარავლების საჭიროებას ემსახურება (მიწის კოდ. 149 მ.), იმ დასკვნამდე უნდა მივიდეთ, რომ სასოფლო საბჭოს მხრით მიწის იჯარით გაცემის დროს უნდა დაცულ იქნეს კიდევ უფრო მოკლე ვადები, ვინემ მიწის კოდექსის 27 მუხლით არის დაწესებული.

ყოველ ცალკე შემთხვევაში იმას, თუ რა ვადით უნდა იქნეს მიწა იჯარით გაცემული სოფლის საბჭოს მხრით, განსაზღვრავს. მაშინ საადგილ-მამული განყოფილება.

3. მიწის კოდექსის 29 მუხლი სოფლის საბჭოებზედ ლაბარაკობს; მაგრამ თუ მივიღებთ მხედველობაში, რომ ჩვენში სოფლის საბჭოები არსებობენ მხოლოდ როგორც გამონაკლისი, უნდა იმ დასკვნამდე მივიდეთ, რომ იქ, სადაც სოფლის საბჭოები არ არსებობს, მიწის იჯარით გაცემის უფლება ეკუთვნის სათემო აღმასკომს.

მუხ. 30. საიჯარო ხელშეკრულება და ყველა მისი დამატებითი შეთანხმება ძალაში შედის მხოლოდ მას შემდეგ, როდესაც ხელშეკრულებას და შეთანხმებას დამატკიცებს მაზრის საადგილ-მამული განყოფილება, რომელმაც ყოველ ცალკე შემთხვევაში წაასწარა უნდა გამოარკვიოს არის თუ არა შესრულებული ყველა ის პირობა, რაც კი საჭიროა იჯარის ნების დასართავად. მაზრის საადგილმამული განყოფილების მიერ დამტკიცებული საიჯარო ხელშეკრულება უნდა გაეგზავნოს სათანადო თემის აღმასრულებელ კომიტეტს რეგისტრაციისათვის.

შენიშვნა. რეგისტრაცია უფასოა,

1. მიწის კოდექსის 30 მუხლი განსაზღვრავს იჯარის ხელშეკრულების ძალაში შესვლის მომენტს; ამ მუხლის თანახმად მხარეთა შორის დადებული იჯარის ხელშეკრულება ძალაში შედის მხოლოდ მის შემდეგ, რაც დამტკიცებული იქნება მაზრის საადგილმამული განყოფილებისაგან; ამასთან ერთად საადგილ მამული განყოფილებაში უნდა დამტკიცებულ იქნეს არა მარტო მთავარი ხელშეკრულება, არამედ დამატებითი შეთანხმებებიც, თუ ასეთი მხარეებისაგან დადებული იქნება მთავარი ხელშეკრულების შესავსებათ ან განსავითარებლად.

2. მაზრის საადგილ-მამული განყოფილება ვალდებულია, სანამ იჯარის ხელშეკრულებას დამტკიცებდეს, გამოარკვიოს: ა) აქვს თუ არა მიწის იჯარით გაცემის უფლება გასცენ მიწა იჯარით, ე. ი. მიცემულია თუ არა მიწის იჯარით გაცემის მეურნეობაში ის პირობები, რომელნიც მიწ. კოდ. 26 მუხლში არიან აღნიშნული; ბ) აქვს თუ არა მოიჯარადრეს უფლება აიღოს მიწა იჯარით, ე. ი. აკმაყოფილებს იგი თუ არა მიწის კოდექსის 28 მუხლს; გ) კანონიერი ვადით არის დადებული თუ არა საიჯარო ხელშეკრულება და დ) ხომ არ ეწინააღმდეგება იჯარის ხელშეკრულება კანონს.

3. მაზრის საადგილ-მამული განყოფილების მხრით უარის თქმა იჯარის ხელშეკრულების დამტკიცებაზე შეიძლება განსაჩივრებულ იქნეს დაინტერესებული პირის მიერ სარაიონო საადგილ-მამულთ სასამართლო კოლეგიაში.

4. იმ შემთხვევებში, როდესაც მიწის იჯარით გამცემი და მიწის მოიჯარადრე სხვა და სხვა მახრებში სცხოვრობენ, იჯარის ხელშეკრულება უნდა განიხილულ და დამტკიცებულ იქნეს იმ მაზრის საადგილ-მამული განყოფილებაში, რომელ მაზრაშიდაც მიღებარეობს იჯარით გასაცემი ადგილი; იმისათვის კი, რომ ასეთ შემთხვევაში დამტკიცებულ არ იქნეს იჯარის ხელშეკრულება, რომელიც არ შეიფარება კანონის მოთხოვნებებს, მაზრის საადგილ-მამული განყოფილება ვალდებულია მოითხოვოს მიწის მოიჯარადრისაგან ე. ი. იმ პირობაგან, რომელიც მეორე მაზრაში სცხოვრობს, სათანადო ცნობების წარმოადგენს იმის შესახებ, რომ ის აკმაყოფილებს ყველა იმ პირობებს, რომლებსაც საერთოდ უნდა აკმაყოფილებდეს მიწის მოიჯარადრე (სახელდობრ მიწის იჯარით ამდებმა უნდა წარმოადგინოს ცნობა მიწის რაოდენობის შესახებ, რომელიც მას მიცემული აქვს ნორმის სახით, მუშა ხელის რაოდენობის შესახებ მის მეურნეობაში და სხვა).

5. იჯარის ხელშეკრულება აუცილებლად წერილობით ფორმაში უნდა იქნეს ჩამოყალიბებული; სიტყვიერი იჯარის ხელშეკრულება კანონით დაშვებული არ არის. ასეთი დასკვნა გაომდინარეობს მიწის კოდექსის 30 მუხლის შინაარსიდან; ამ მუხლში ნათქვამია: „მაზრის საადგილ-მამული განყოფილების მიერ დამტკიცებული საიჯარო ხელშეკრულება უნდა გაეგზავნოს სათანადო თემის აღმასრულებელ კომიტეტს რეგისტრაციისათვის“. ცხადია, რომ გაგზავნა შესაძლებელია მხოლოდ ისეთი ხელშეკრულების, რომელიც წერილობით ფორმაში იქნება ჩამოყალიბებული.

მუხ. 31. უკეთეს ამო კოდექსის 27 მუხლში მოხსენებული საიჯარო ვადის გახდის შემდეგ მიწის იჯარით გამცემი იქნეს შესძლებს თითონ დამუშაოს ის მიწა, რომელიც იჯარით იყო გაცემული, ეს მიწა მას ჩამოერთმევა და სათადარიგო ფონდში გადაარიცხება.

მიწის კოდექსის 27 მუხლის თანახმად მიწის იჯარა როგორც გამონაკლისი, ნებადართულია მხოლოდ მაშინ, როდესაც კომლის მეურნეობა ამავე (27) მუხლში აღნიშნულ მიზეზების გამო დროებით დაუძლურდება; ამიტომ თვით იჯარაზე შეიძლება იყოს მხოლოდ დროებითი, ე. ი. არ უნდა აღემატებოდეს განსაზღვრულ ვადას; თუ კი კომლი იმ ვაკრად დაუძლურდება, რომ ან საბოლოოდ ან და 27 მუხლით გათვალისწინებული ვადების უფრო მეტის ხნით დაჰკარგავს შესაძლებლობას საკუთარი შრომით დაიმუშაოს იჯარით გაცემული მიწა, ეს უკანასკნელი (ე. ი. იჯარით გაცემული მიწა) კომლს ჩამოერთმევა და დადირიცხება მიწის სათადარიგო ფონდში. მიწის ჩამოერთმევა ასეთ შემთხვევაში შეიძლება მოხდეს მხოლოდ მაშინ შემდეგ, რაც გათავდება მიწის კოდექსის 27 მუხლში აღნიშნული იჯარის ვადები.

მუხ. 32. იჯარით მიწის გაცემის უფლება არა აქვს ისეთ კომლს, რომელიც სხვა ადგილზე გადასახლებებისა ან სხვა საქმეზე გადასვლის გამო სრულიად მოსპობს საკუთარ მეურნეობას.

1. მიწის კოდექსის 32 მუხლში გამოთქმული აზრი პირდაპირი შედეგია იმ დებულების, რომელიც მიწის კოდექსის 26 და 27 მუხლებში არის აღნიშნული და რომლის თანახმად მიწის იჯარა მხოლოდ დროებით (ე. ი. კანონში გათვალისწინებულ ვადით) არის შესაძლებელი და დასაშვებია მხოლოდ მაშინ, როდესაც მეურნეობა დროებით დაუძლურდება; იგულისხმება, რომ სანამ მეურნეობა დაუძლურდებოდა, მიწის მოსარგებელ პირადათ ამუშავებდა მას და კვლავ დაუბრუნებდა მიწის დამუშავებას მას შემდეგ, რაც 26 მუხლში აღნიშნული დროებითი ხასიათის მიზეზები გაიკლიან.

2. როდესაც კომლი სხვა ადგილზედ გადასვლის ან სხვა საჭიერედ გადასვლის გამო სრულიად მოსპობს საკუთარ მეურნეობას ის ადგილ-მამული, რომელიც კომლს მიცემული ჰქონდა სარგებლობის უფლებით, მიწის სათადარიგო ფონდში გადაეცემა; ეს ადგილები შემდეგ შეიძლება ახალ მიწის მოსარგებლეს გადაეცეს; ორივე შემთხვევაში, ე. ი. როგორც მაშინ, როდესაც განთავისუფლებული ადგილ-მამული ახალ მიწის მოსარგებლეს გადაეცემა, ისე იმ შემთხვევაში, როდესაც ეს ადგილ-მამული სათადარიგო მიწის ფონდში დაირჩება, საიჯარო ხელშეკრულება, რომელიც მიწის ყოფილ მოსარგებელსთან იყო დადებული, განაგრძობს თავის მოქმედებას და სავალდებულოა მიწის ახალი მოსარგებლისათვისაც; თუ მიწის მოიჯარადრე უარს არ იტყვის იჯარის ხელშეკრულების განგრძობაზედ. ეს დასკვნა აუცილებელია თუ მივიღებთ მხედველობაში, რომ მიწის კოდექსის 34 მუხლი, რომელიც ითვალისწინებს იმ შემთხვევებს, როდესაც შესაძლებელი არის ხელშეკრულების მოშლა ხელშეკრულების ვადის გათავებამდე, არ აღნიშნავს, რომ ხელშეკრულების ვადამდე მოშლა შესაძლებელი იყოს იმ მიზეზით, რომ ადგილზედ სარგებლობის უფლება დაჰკარგა ხელშეკრულების დამდებმა პირმა და ეს უფლება მიწის ახალ მოსარგებელზედ გადავიდა.

მუხ. 33. მოიჯარადრე, ხელშეკრულების თანახმად, მოვალეა ეწეოდეს მეურნეობას იჯარით აღებულ მიწაზე, როგორც მუყაითი და წინდახედული პატრონი. და არ შეუძლიან მიწა სხვას გადასცენ; იმ გადასახადებს, რაც დაედება იჯარით აღებულ მიწას იჯარის ვადის განმავლობაში, გადაიხდის მოიჯარადრე.

შენიშვნა. იჯარის ხელშეკრულებაში აუცილებელად აღნიშნულ უნდა იქნეს ის გაუმჯობესებანი, რაც უნდა მოახდინოს მოიჯარადრემ იჯარით აღებულ მიწას, და აგრეთვე ის პირობებიც, რომლის თანახმადაც უნდა მოხდეს ანგარიშის გასწორება მიწის იჯარით გამცემთან, თუ მოიჯარადრემ სრულიად ვერ გამოიყენა ეს გაუმჯობესებანი მეურნეობისათვის.

1. მიწის კოდექსის 33 მუხლის თანახმად მოიჯარადრემ იჯარით აღებულ მიწაზე უნდა ეწეოდეს მეურნეობას „როგორც წინდახედული და მუყაითი პატრონი“, ე. ი. კანონი მოიჯარადრისთვის მიითხოვს იჯარით გადაცემულ მიწის მიზანშეწონილ დაუმჯობესებებს. ამიტომ იმ შემთხვევაში, როდესაც ადგილი აქვს მოიჯარადრის მხრით მიწის უფარვის და არა მიზანშეწონილ დაუმჯობესებს, იჯარის ხელშეკრულება შეიძლება ვადამდე გაბათილებულ იქნეს, თანახმად (მიწის კოდ. 34 მუხლისა).

2. მიწის მოიჯარადრეს უფლება არა აქვს იჯარით აღებულ მიწა თავის მხრით სხვა პირს გადასცეს იჯარით; ასეთი უფლება მას არა აქვს არც იმ შემთხვევაში, როდესაც ამის თანახმა იქნება მიწის მფლობელს; თუ მოიჯარადრემ მიწა თავის მხრით მანაც გადასცა იჯარით, ამის შედეგი იქნება იჯარის ხელშეკრულების გაბათილება მიწის მფლობელის ან საადგილ-მამულო ორგანოების მოთხოვნით.

3. 33 მუხლის მიხედვით ის გადასახადი, რაც იჯარით აღებულ მიწას დაედება იჯარის ვადის განმავლობაში, უნდა გადაიხადოს მიწის მოიჯარადრემ და არა მიწის იჯარით გამცემმა. მოიჯარადრის და მიწის იჯარით გამცემს შორის შეიძლება ცხადდეს შეთანხმება, რომლის თანახმად იჯარით აღებულ მიწაზე შეწერილი გადასახადი უნდა გადახდებოდეს იქნეს არა მოიჯარადრის, არამედ მიწის იჯარით გამცემის მხრით; ასეთი შეთანხმება, რომელიც აუცილებლად წერილობით ფორმაში უნდა იქნეს დადებული, კანონიერ იქნება, მაგრამ საფინანსო (ე. ი. გადასახადის გამწვრ და ამკრეფ) ორგანოებში გადასახადი უნდა შეიტანოს - მოიჯარადრემ.

4. თუ მიწის იჯარით გამცემს ან მოიჯარადრის შორის ისეთი შეთანხმება მოხდა, რომლის თანახმად მოიჯარადრეს ეკისრება გაუმჯობესება მოახდინოს იჯარით აღებულ მიწაზე, ეს შეთანხმება აუცილებლად უნდა შეტანოდ იქნეს იჯარის ხელშეკრულებაში.

მუხ. 34. საიჯარო ხელშეკრულება შეიძლება მოიწოდოს მიწის იჯარით გამცემის ან საადგილ-მამულო ორგანოების მოთხოვნით იჯარის ვადის გასვლამდე, უკეთეს მოიჯარადრემ დაარღვია წინა მუხლში აღნიშნული პირობები, ან არ შეასრულა საიჯარო ხელშეკრულების პირობები. ხელშეკრულების მოშლა და აქედან გამომდინარე ქონებრივი ხასიათის შედეგების განსაზღვრა იჯარის გამცემისა და მოიჯარადრისათვის და აგრეთვე განხილვა იჯარით გამოწვეული ყოველგვარი დავისა მოხდეს საადგილ-მამულო დავის გადაწყვეტის წესით (მიწ. კოდ. 161, 166 მუხ.).

1. მიწის კოდექსის 34 მუხლი ზოგადად აღნიშნავს იმ შემთხვევებს, როდესაც მიწის იჯარის ხელშეკრულება შეიძლება გაბათილებულ იქნეს ვადის გასვლამდე.

იჯარის ხელშეკრულება შეიძლება მოშლილ იქნეს ვადამდე მხარეების შეთანხმებით და იმ პირობებში, რაზედაც თვით მხარეები შეთანხმდებიან.

2. მიწის იჯარის ხელშეკრულება ყოველ მომენტში, ხელიშეკრულების ვადის გასვლამდე, შეიძლება გაუქმებულ იქნეს მოიჯარადრის ცალმხრივი განცხადებით. ამ შემთხვევაში მიწის იჯარით გამცემს უფლება აქვს სასამართლოს წესით მოითხოვოს იმ ზარალის ანაზღაურება, რაც მან ნახა იჯარის ხელშეკრულების ვადამდე მოშლის მიზეზით.

3. იჯარის ხელშეკრულება შეიძლება გაუქმებულ იქნეს საადგილ-მამულო სასამართლო კოლეგიის დადგენილებით ან მიწის იჯარით გამცემის ან საადგილ-მამულო ორგანოების მოთხოვნით, შემდეგ შემთხვევებში:

ა) როდესაც მოიჯარადრემ არ შეასრულა საიჯარო ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ პირობებს, ე. ი. არ შეასრულებდა იმას, რაც მას - მოიჯარადრეს ევალება ამ ხელშეკრულებით; მაგ., როდესაც მოიჯარადრემ არ მოახდინა იმ გაუმჯობესებებს, რომელიც მას დაკისრებული ჰქონდა იჯარის ხელშეკრულებით (არ გადააბრუნებდა მიწას, არ ჩაყრის ვენახს და სხვა).

ბ) როდესაც მოიჯარადრემ იჯარით აღებულ მიწას თავის მხრით სხვა ვინმეს გადასცემს იჯარით.

გ) როდესაც მოიჯარადრემ ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ ვადებში არ მისცემს მიწის იჯარით გამცემს საიჯარო ქირას.

დ) როდესაც საიჯარო ხელშეკრულება ეწინააღმდეგება მიწის კოდექსის რომელიმე მუხლს.

4. საადგილ-მამულო სასამართლო კოლეგიას უფლება აქვს ხელშეკრულების გაუქმების ნაცვლად გამოიტანოს დადგენილება, რომლითაც მოიჯარადრეს დაეკისრება შეასრულოს ის, რაც მის მიერ შესრულებული არ იყო თანახმად ხელშეკრულებისა, თუ ამას,

რასაკვირველია, საადგილ-მამულო კოლეგია საქმის ვითარების მიხედვით უფრო მიზანშეწონილად დაინახავს.

5. თუ საადგილ-მამულო სასამართლო კოლეგიის დადგენილებით ხელშეკრულება ვადამდე გაბათილებულ იქნა, მხარეები ადგენილ უნდა იქნენ იმ მდგომარეობაში, რომელშიაც ისინი იმყოფებოდნენ ხელშეკრულების დადების მომენტამდე, ე. ი. იჯარით გადაცემული მიწის ნაკვეთი უკანვე უნდა დაუბრუნდეს მიწის იჯარით გამცემს, ხოლო ის გაუმჯობესებებები, რომლებსაც მოცულა შეიძლება ადგილიდან უნდა გადაეცეს მოიჯარადრეს. გარდა ამას მოიჯარადრემ ვალდებულია აუნაზღაუროს მიწის იჯარით გამცემს ის ზარალი რომელიც მიწის იჯარით გამცემმა იმის გამო ნახა, რომ მოიჯარადრემ ხელშეკრულება დაარღვია.

მუხ. 35. იჯარის ვადის გათავების შემდეგ მიწა დაუბრუნდება პატრონს ყველა იმ გაუმჯობესებით, რომელიც მოახდინა მოიჯარადრემ და რომლის აცლაც მიწიდან არ შეიძლება ამ მიწის მეურნეობრივი გამოსახელების დაუზიანებლად, თანაც ანგარიშის გასწორება, სხვათა შორის, იჯარის ამდების მიერ გამოუყენებელი გაუმჯობესებებისათვისაც, მოხდება დადებული ხელშეკრულებისა ან დამატებითი პირობების თანახმად.

1. მიწის კოდექსის 35 მუხლის თანახმად იჯარის ხელშეკრულების ვადის გასვლის შემდეგ ადგილი მიწის იჯარით გამცემს უკანვე უბრუნდება. ის გაუმჯობესება, რომელიც მიწის მოიჯარადრემ მოახდინა, იჯარით აღებულ ადგილში, შეუძლია მოიჯარადრემ წაიღოს იმ შემთხვევაში, როდესაც ამ გაუმჯობესებათა მოცულა შესაძლებელი არის ადგილიდან ადგილის მეურნეობრივი გამოსადეგობის დაუზიანებლად; თუ კი გაუმჯობესების მიწიდან მოცულა შეუძლებელია ადგილის მეურნეობრივი გაოსადეგობის დაუზიანებლად, გაუმჯობესება რჩება მიწის იჯარით გამცემს, მაგრამ სამაგიეროდ მისი ღირებულება მოიჯარადრეს უნდა აუნაზღაუროს. რაოდენობა იმ თანხისა, რომელიც ასეთ შემთხვევაში მიწის იჯარით გამცემმა გაუჯობესებები სათვის უნდა გადაიხადოს მოიჯარადრის სასარგებლოდ. განისაზღვრება ამ მხარეთა შეთანხმებით; თუ არც ერთს არც მეორეს ადგილი არ ექნება, თანხის რაოდენობას განსაზღვრავს საადგილ-მამულო სასამართლო კოლეგია, რომელსაც დაინტერესებულმა პირმა უნდა მიმართოს ასეთ შემთხვევაში.

2. საკითხი იმის შესახებ, თუ რა სახის გაუმჯობესება შეიძლება მოცილებულ იქნეს საიჯარო ადგილიდან უკანასკნელის სამე. ურნო გამოსადეგობის დაუზიანებლად და რა სახის გაუმჯობესება არ შეიძლება მოცილებულ იქნეს, სწყდება საადგილ-მამულო სასაკოლეგიის მიერ, თუ რასაკვირველია ამ საკითხის შესახებ მხარეთა შორის შეთანხმება არ მოხდა.

(გაგრძელება იქნება).

უზენაეს სასამართლოს საკასაციო საპრეზიუმოს სისხლის სამართლის განყოფილებაში

სადიკამტივო შერილი № 2

სამოქალაქო სარჩელის შესახებ სისხლის სამართლის წესით აღძრულ საქმეში.

სისხლის სამართლის საკასაციო კოლეგიის პრაქტიკა, როგორც საკასაციო, აგრეთვე ზედამხედველობითი, გვიჩვენებს, რომ სასამართლოები თავიანთ თავს ნათელ ანგარიშს არ აძლევენ, თუ რა მნიშვნელობა და თვისება აქვს სამოქალაქო მაძიებელს სისხლის სამართლის პროცესში. დამახასიათებელია ერთ-ერთი სახალხო მოსამართლის შეკითხვა იმის შესახებ, ეძლევა თუ არა უფლება, გარდა ს. ს. ს. კ. 10 მუხ. გათვალისწინებულ შემთხვევისა, დაზარალებულს, რომელსაც არ წარუდგინა სამოქალაქო სარჩელი, შეიტანოს საკასაციო სარჩელი. პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ ხშირად ადგილი აქვს საკასაციო საჩივრის მიღებას იმ შემთხვევების გარეშე, რომელიც გათვალისწინებულია ს. ს. ს. კ. 10 მუხ. მაგალითად, ურნის დაუდიგარდ ტარების მსხვერპლი გახდა ბავშვი; ბრალდებულს შეეფარა სისხ. სამ. კოდ. 150 მუხლი; ბავშვის დედას სამოქალაქო სარჩელი არ აღუძრავს და საქმის განხილვის დროს გამოდიოდა მხოლოდ მოწმედ, შემდეგ კი შეიტანა საკასაციო სარჩელი განაჩენზე. რა თქმა უნდა, ასეთი საკასაციო სარჩელი დატოვებულ იქნა განხილველად. სახალხო სასამართლოს განმარტა, რომ სასამართლოს განაჩენზე საკასაციო სარჩელის შეტანა შეუძლია მარტო მხარეს, რომელიც ნაგულისხმევია ს. ს. ს. კოდ. 23 მუხ. პ. 6., როგორც სამოქალაქო მაძიებელს, ე. ი. დაზარალებულს, რომელმაც მიიღო დანაშაულისაგან ენება და ზარალი და რომელიც აღძრავს სისხლის სამართლის საქმეში სარჩელს ამ ენებისა და ზარალის ანაზღაურების შესახებ (პლენუმის დადგენილება 1927 წ. 21 მაისის პ. 11 ოქმი № 6). ამასთანავე აქვს სადაც ბრალდების მხარის დაჭერის უფლება ეძლევა დაზარალებულს ის არის მხარე და მას აქვს კასაციის უფლება.

აქედან საქორა გამოვიტანოთ ის დასკვნა, რომ დაზარალებული, რომელიც არ აღძრავს სამოქალაქო სარჩელს, გარდა იმ შემთხვევისა, რაც გათვალისწინებულია ს. ს. ს. კ. 10 მუხ., და არ გამოდის საქმეში სამოქალაქო მოსარჩელედ თანახმად იმავე კოდექსის 276 და 278 მუხლებითა, არ წარმოადგენს მხარეს. საქორა არ არის განმეორება ყველადათვის აშკარა ქვემარტებისა, რომ საქორა კანონმდებლობას, ყრბოთ კი სისხლის სამართალს თავის მიზანდ მშრომელთა სახელმწიფოს დაცვა აქვს დასახული; სისხ. სამ. პროცესი, რომელიც იძლევა დიდ გასაქანს სასამართლოს თვითმკმედებისათვის, თხოვლობს ფრთხილ მპყრობას დაზარალებულის, და უპირველეს ყოვლისა მშრომელის ინტერესებისადმი. ამის გამო პროცესის ყოველ სტადიაში, საქმის აღძვრიდან მოყოლებით, კანონი იცავს დაზარალებულის ინტერესებს, უხსნის მას მის უფლებებს და სათანადო ზომებს ღებულობს თავისი შეხედულებებით სარჩელის უზრუნველსაყოფად. ამ მოთხოვნების დაუცველობა მშრომელს ქონებრივ ზარალს აყენებს, ვინაიდან თუ არ აღძრა სამოქალაქო სარჩელი სისხლის სამართლის საქმეში, მას დასტურდება სასამართლოს ბაყების გადახდა იმ შემთხვევაში, თუ სარჩელი სამოქალაქო სამართლის წესით აღძრა. განსაკუთრებული ყურადღება დაზარალებულის ინტერესების დაცვისადმი სჩანს აგრეთვე ს. ს. ს. კოდ. 101 მუხ. 1 შენიშვნიდან, რომელიც ითვალისწინებს სარჩელის უზრუნველსაყოფად, იმ შემთხვევაშიც კი, როცა სწარმოებს მოკვლევა მომკვლევი ორგანოს მიერ; წინასწარი გამოძიების დროს კანონი უფლებას აძლევს გამოძიებელს მიიღოს ზომები მოსალოდნელი სარჩელის დაკმაყოფილებისათვის, როცა არის საამისო საფუძველი და მოსალოდნელია მისი აღძვრა (ს. ს. ს. კ. 120 მ. 11 ნაწ.). იმ შემთხვევაში, განომიძიებელი სცნობს, რომ სათანადო ზომების მიუღებლობა მოუპობს სამოქალაქო მოსარჩელს, მისთვის მიყენებული ვნებისა და ზარალის ანაზღაურების შესაძლებლობას, უფლება აქვს სამოქალაქო მოსარჩელის თხოვრით ან საკუთარი თაოსნობით მიიღოს ღონისძიება სამოქალაქო სარჩელის უზრუნველსაყოფად (ს. ს. ს. კ. 121 მუხ.). ყოველ შემთხვევაში კანონი ავალებს გამოძიებელს განუძარტოს დაზარალებულს მისი უფლებები სამოქალაქო სარჩელის აღძვრის შესახებ, რაც აღინიშნება უნდა იქნეს ოქმში (ს. ს. ს. კ. 119 მუხ.) უნდა აღინიშნოს, რომ გამოძიებლები, გარდა უწინაშენლო გამოანაკლისისა, კანონის ასეთ მოთხოვნილებებს არ ასრულებენ და კმაყოფილებდებიან მარტო იმ კითხვით, რომელიც ენება საქმის არსებით მხარეს. არის შემთხვევები, როცა წინასწარი გამოძიების დროს გამოძიებელს გამოაქვს დადგენილება დაზარალებულის სამოქალაქო მოსარჩელედ ცნობის შესახებ, მაგრამ ყველა ეს უზრუნველს შემთხვევაში სხვადასხვა დაზარალებულის წერილობითი განცხადების შემდეგ; იშვიათად შეხვედებით დაკითხვის ოქმში, რომ დაუკითხოს იცის ს. ს. ს. კ. 119 მუხ. მოთხოვნილება. ს. ს. ს. კ. 276 მუხ. ავალებს თვით სასამართლოს თავმჯდომარესაც განუძარტოს დაზარალებულს უფლება სამოქალაქო სარჩელის აღძვრისა, ვინაიდან სასამართლოს მიერ სამსჯავრო გამოძიების დაწყების შემდეგ, რაც გამოიხატება საბრალმდებლო დასკვნის გამოკვეთებით, ეს შესაძლებლობა დაზარალებულს, თანახმად ს. ს. ს. კ. 15 მუხ., ეკარგება და მას შეუძლია ისარჩლოს მარტოდენ სამოქალაქო სამართლის წესით. უნდა აღინიშნოს, რომ სასამართლოები ამ მოთხოვნილებას არ ასრულებენ და თუ ასრულებენ, იმ შემთხვევაშიც სასამართლოს სტადიების ოქმშიც აწარმოებენ ისე დაუდევრად, რომ სათანადო ადგილას არც კი აღინიშნავენ არაფერს ამის შესახებ. სხდომის ოქმიდან სჩანს, რომ დაზარალებული დაკითხულია, როგორც მოწმე, რომელსაც მონაწილეობა არ მიუღია სამსჯავრო გამოძიებაში, ის დამამტკიცებელ საბუთებს არ ადგენს. სასამართლოსაგან დახმარებას სარჩელის საკითხში ვერ ღებულობს (რამდენადაც შესაძლებელია ვიმსჯელოთ ოქმის მიხედვით) და ხდება მხოლოდ იმ სურათის მოწმე, რომელიც იშლება იმის წინ სასამართლოს მიერ საქმის განხილვის დროს; კანონის დროს ღებულობს სიტყვას და ითხოვს ამა თუ იმ თანხის მისჯას ან და ისიც მიიღობს, რომ დაზარალებული, ზოგჯერ დამცველის სახით, მარტო ოქმით სიტყვებით ადგენს სამოქალაქო სარჩელს და გაუგებარია, რამდენს და რისთვის სარჩლობს. ასეთი მოსარჩლე კისრულობს ბრალმდებლის როლს, რომელიც არ არის დაინტერესებული ნივთიერად, არამედ ცდილობს დაამძიმოს ბრალდება. უმარაგეს შემთხვევაში სასამართლოები არ აქცევენ სათანადო ყურადღებას სამოქალაქო მოსარჩელს, თვლიან მას ზედმეტ ბარგად, რომელიც აზვიადებს პროცესს, როცა ზოგჯერ მისი სახით სასამართლო ჰკარავს საიმედო თანაშემწეს, რომელიც ხელს შეუწყობს სიმართლის გამოამყარებას. იყო შემთხვევა, როცა დაზარალებული, რომელმაც თავის დროზე აღძრა სამოქალაქო სარჩელი და რომელიც ცნობილი იყო სასამართლოს გამწვარიგებელ სხდომაზე სამოქალაქო მოსარჩლედ, რამდენიმეჯერ გამოდიოდა სასამართლოს სხდომაში საქმის არსებითად განხილვამდე, რადგან საქმე გადაიდო ხოლომე სხვა და სხვა მიზეზების გამო, მხოლოდ უკანასკნელ სხდომაზე კი ის არ იყო დაშვებული საქმეში მონაწილე პირად და როცა სამსჯავრო სხდომის დროს პროკურორმა აღძრა საკითხი მისი შემოწმების შესახებ იმის გამოსარკვევად, თუ რამდენად აქვს დაკარგული შრომის უნარიანობა, სარჩელის რაოდენობის დასამტკიცებლად, სასამართლომ უარი უთხრა იმ საფუძველზე, თითქოს იგი არ სარგებლობდა საქმეში. მონაწილე მხარის უფლებებით, რა თქმა უნდა საქმეზე განაჩენი გაუქმებული იყო, როგორც მხარის უფლებების დარღვევით დადგინობი. არის ისეთი შემთხვევებიც როცა ყველა კანონიერი მოთხოვნილების დაცვის შემდეგ დაზარალებული ღებულობს მონაწილეობას საქმეში სამოქალაქო მოსარჩელის სახით, ადგენს დამამტკიცებელ საბუთებს სარჩელის დასამტკიცებლად, ღებულობს მონაწილეობას მართლაც

მათში, მაგრამ განაჩენში არ არის აღნიშნული, თუ რა იმედი იქნება მის სარჩელს. გამოდის, რომ მას თითქო საქმეში მხარის სახით არავითარი მონაწილეობა არ მიუღია.

არის ისეთი შემთხვევაც, როცა სასამართლო უსაფუძველოდ აკმაყოფილებს მოსარჩლის მოთხოვნილებას, რაც განსაკუთრებით ხშირია, თუ ბრალდებული მკვლელობის საქმეზედ გლენია. სასამართლო აკმაყოფილებს სარჩელს ოჯახის თითოეულ სულზე რამდენიმე ათეული მანეთის რაოდენობით და პირველი ერთი ან ორი წლის განსაზღვრული თანხის ერთდროულად მისჯით, რაც შეადგენს 300—700 მან. რა თქმა უნდა, ასეთი განაჩენი არ არის სწორი და ძალაში ვერ დარჩება: უპირველეს ყოვლისა ამით ირღვევა სამიძლეო საქმე კოდექსის 411 მუხ., რომელიც თხოვლობს, რათა მიღებული იქნეს მრედელოებაში ორივე მხარის ნივთიერი მდგომარეობა. ასეთი განაჩენის აღსრულება მსჯავრდადებულის ოჯახს აუარებელ უბედურებას და სრულ განადგურებას უქადის. მეორეს მხრით გლენობის სიღარიბის გამო ასეთი განაჩენი არის ფიქვია, რადგან სასამართლო მაძიებელს აყენებს მოტყუებულის მდგომარეობაში. ასეთ შემთხვევაში საქორა გამოვიტანოთ იმ ანგარიშიდან, რომ დაზარალებულის ოჯახმა დაკარგა მუშა ხელი და სარჩელი იმ ვარაუდით უნდა დაკმაყოფილდეს, რომელიც არის მიღებული გლენობაში ხელფასის შეფასებით და რაც საგრძობლათ ნაკლებია ზემო მოყვანილ ციფრებზე; სარჩელის დაკმაყოფილების დროს, მისი რაოდენობის განსასაზღვრავად მიზანშეწონილია მრედელოებაში იქნეს მიღებული მხარეობის ნივთიერი მდგომარეობა იმ ნივთებით, რაც მიღებულია სოციალურ დაზღვევაში. ხშირად შემჩნეულია, რომ მოსარჩლე ადგენს სარჩელს დასაფლავების ხარჯების ანაზღაურების შესახებ მეტად გაზვიადებულს. სამ. კოდ. 409 მუხლის თანახმად ეს ხარჯები უნდა იქნეს დაკმაყოფილებული უზენაეს სასამართლოს პლენუმში 1926 წ. 28 მაისის დადგენილების მიხედვით (ოქმი № 4 პ. 22-1926 წ. 28 მაისის), რომელიც ავალებს სასამართლოს დაწერილობით გამოარკვეოს, თუ რა ხარჯებისაგან შესდგება აღძრული სარჩელი და დააკმაყოფილოს მხოლოდ აუცილებელი ხარჯები. საერთოდ, განსაკუთრებით როცა მშრომელის სარჩელის დაკმაყოფილება მშრომელსვე ეკისრება, სასამართლო კარგათ უნდა გაერკვეს სარჩელის შინაარსში და იმოქმედოს თანახმად სამოქ. კოდ. 411 მუხ.

შემჩნეულია, რომ სასამართლოები არა საქმეო ყურადღებით აწარმოებენ სამსჯავრო გამოძიებას მიყენებული ზარალის გამოსარკვევად. ხშირად მოსარჩლის როლი: განისაზღვრება, რამდენადაც შეიძლება ვიმსჯელოთ სასამართლოს სხდომის ოქმის მიხედვით, მხოლოდ სარჩელის თანხის განცხადებით, რის შემდეგ ოქმში არ არის ხოლომე აღნიშნული კითხვები ამ თანხის გამოსარკვევად, რასაც შედეგად მოსდევს განაჩენში მეტად გაზვიადებული სარჩელის დაკმაყოფილება. სასამართლოები მიზანშეწონილად საგებლობენ აგრეთვე ს. ს. ს. კ. 329 მუხ. ის შემთხვევები, როცა სასამართლოებს არ შეუძლიათ სისწორით ჩამოაკაობონ ს. ს. ს. კ. 329 მუხ. მოთხოვნილება, მოსარჩელს აძლევენ ზარალის სარჩლობის უფლებას მაშინ, როცა ს. ს. ს. კ. 14 მუხ. ძალით იგი მას არ ესაჭიროება; ვინაიდან ასეთ უფლებას მას აძლევენ თვით ზარალის მიყენების ფაქტი დანაშაულის მხრივ და ფაქტურად ამგვარად შეცდომით ჩამოყალიბებული აზრი არაფერს არ წარმოადგენს მოსარჩლისათვის, არის ისეთი შემთხვევებიც, როცა სამოქალაქო სარჩელის თანხა, მაგალითად გაფლანგვისა საქმეში, ზუსტად არის გამოარკვეული, ნაწილი გაფლანგული თანხისა დაფარულია.—ამასადამე ნამდვილი თანხა, რომელიც უნდა გადახდეს მსჯავრდადებულს ზარალის ანაზღაურებლად, გამოარკვეულია, მაგრამ სასამართლო უფარდებს ს. ს. ს. კ. 329 მუხ. რა თქმა უნდა, ეს არ არის სწორი და დღესტურებს ზემოთ გამოთქმულ აზრს სასამართლოების შეხედულების შესახებ სამოქალაქო სარჩელზე. უნდა გვახსოვდეს, რომ სისხ. სამ. სპარ. კოდ. 329 მუხლის არა სისწორით სარგებლობას შეუძლია მიეყვანოს იმ ზომამდის, რომ ვერ შევძლოთ დანაშაულის სწორი კვალიფიკაცია და ბრალდებულისათვის სოციალური დაცვის ღონისძიების სათანადო შეფარდება დანაშაულზედ გათვალისწინებულ ს. ს. ს. კ. 116 მუხ., სდაც გაფლანგული თანხის რაოდენობა საზღვრავს ამ მუხლის პირველი ან მეორე ნაწილის შეფარდებას. საერთოდ უნდა ითქვას, რომ სასამართლოებმა იშვიათად და მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევებში უნდა მიმართონ ს. ს. ს. კოდ. 329 მუხ. და სამოქალაქო სარჩელს სურათის სისხლის სამართლის საქმესთან ერთად უნდა იქნეს გადაწყვეტილი ყველა შესაძლებლობის გამოყენებით, ვინაიდან საქმის გადაცემა სამოქალაქო სასამართლოში შეიძლება გამოიწვიოს სასამართლოანი უკმაყოფილება საქმის გაჭიანურების შესახებ. განსაკუთრებით, უნდა გვახსოვდეს, რომ მოსარჩლენი უმთავრესად სახელმწიფო დაწესებულებები და მშრომელი არიან, რომელთაგან უკანასკნელნი ვერ ეკვევიან პროცესის მოთხოვნილებაში და არ შეუძლიათ მისი გამოყენება. საქორა, რომ საქმის აღძვრისთანავე დაზარალებულს განემარტოს უფლება სარჩელის აღძვრის შესახებ, რათა მან შესძლოს მართლის შესება, რაც საქორა სარჩელის დასამტკიცებლად; სამოქალაქო მოსარჩლე, თუ რომ ის, თანახმად ს. ს. ს. კ. 284 შენიშვნა, დაკითხულ იქნება, როგორც დაზარალებული, ხელწერილის ჩამორთმების შემდეგ აუცილებლად დატოვებულ უნდა იქნეს სხდომის დარბაზში, რათა თავიდანვე მონაწილეობა მიიღოს სამსჯავრო გამოძიებაში. პრაქტიკამ იცის ისეთი შემთხვევა, როცა მოკლულის ქვრივს მხოლოდ გლენის ქალს, რომელმაც დაკარგა ერთად ერთი შრომის უნარიანი წყვილი ოჯახისა და რომელსაც დარჩა მცირე წლოვანი ბავშვები სამოქალაქო სარჩელზედ უარი ეთქვა მისი რაოდენობის დაუმტკიცებლობის გამო; სასამართლო უნდა დახმარებოდა მას, როგორც ვინაუცდელ ადამიანს, და ცდილიყო მოეთხოვა საქორა საბუ

თები; როცა ასეთი ცდა უნაყოფო აღმოჩნდებოდა იმ შემთხვევაში შეეძლო ეხელმძღვანელა ს. ს. ს. კ. 329 მუხ. რა თქმა უნდა, ასეთი განაჩენი გაუქმებულ იქნა. დასასრულს საჭიროა აღინიშნოს შემდეგი გარემოება: როცა ბრალდებული ცნობილია დამნაშავედ, თანახმად ს. ს. ს. კ. 327 მუხ. პ. 3, სამოქალაქო სარჩელი დაკმაყოფილებულ უნდა იქნეს, ხოლო უარი უნდა ეთქვას იმის მიხედვით, რამდენად დამტკიცებულია სარჩელის საფუძველი და მისი რაოდენობა, მაგრამ სამოქალაქო სარჩელის გამო სასამართლოს გამოაქვს დადგენილება სარჩელის განუხილველად დატოვების შესახებ და აძლევს მოსარჩლეს უფლებას ისარჩლოს მიყენებული ზარალი სამოქალაქო სამართლის წესით. ეს სრულიად დაუშვებელია, ვინაიდან სარჩელი თანახმად მუხ. 327 მ. ს. ს. ს. კ. შეიძლება დატოვებულ იქნეს განუხილველად მარტო იმ შემთხვევაში, როცა ბრალდებული გამართლებულია მის ქმედებაში ბოროტმოქმედების ნიშნების უქონლობის გამო. იმ

შემთხვევაში კი, როცა ბრალდებული ცნობილია დამნაშავედ, სასამართლომ იმის მიხედვით, დამტკიცებულია თუ არა სარჩელი, უნდა დააკმაყოფილოს ან უარი უნდა უთხრას სარჩელზე სამოქალაქო მოსარჩლეს.

წინადადება ეძლევა ქვემდებარე სასამართლოებს მტკიცებულ იხელმძღვანელონ ზემოაღნიშნული განმარტებებით, რომ შემდეგში შემჩნეული შეცდომები არ განმეორდეს.

უზენაეს სასამართლოს საკასაციო საკრებულოს სისხლის სამართლის განყოფილების თავმჯდომარე

შომახაია.

დამტკიცებულია უზენაეს სასამართლოს პლენუმის 1927 წ. 17 დეკემბრის დადგენილებით.

გამომცემელი:

საქ. ს. ს. რ. იუსტიციის სახალხო კომისარიატი.

პასუხისმგებელი რედაქტორი: ი. ვარძიელი.

სარედაქციო კოლეგია: ი. ტალახაძე, ა. კაჭარავა, ი. როინაშვილი, პროფ. შ. ნუცუბიძე, ს. ჯაფარიძე, კ. მიქელაძე, პ. ქავთარაძე.

საქართველო. ს.ს.რ. იუსტსახკომის გამომცემლობა
და იბეჭდა

პ. მიქელაძის

„ეროვნული მიწისმოსარგებლე და მისი უფლება-მოვალეობანი“

წიგნი გაიყიდება სახელგამის ყველა მაღაზიოში. ბითუმად იუსტსახკომის გამომცემლობის საწყოში.

შეკვეთით უნდა მიმართონ: ტფილისი, ტრიბუნალის ქ. № 32 იუსტსახკომის გამომცემლობას

საქ. ს. ს. რ. იუსტსახკომის გამოცხადება

თანხმად საქ. ს. ს. რ. სახალხო კომისართა საბჭოს 1927 წ. დეკემბრის 14 დადგენილებისა „საქ. მ. გ. კანონთა და განკარგულებათა კრებულის სახელმძღვანელო გამოცხადების შესახებ“ აცხადებს

სახელმწიფო, კოოპერატიულ დაწესებულებათა და საწარმოთა და აგრეთვე კერძო დაწესებულებათა და პირთა საყურადღებოდ, რომ

იღებს ხელისმომწერას

საქართ. მუშ. და გლეხ. მთავრობის კანონთა და განკარგულებათა კრებულზე 1928 წლისათვის

საქ. ს. ს. რ. იუსტ. სახ. კომისარიატის გამოცხადებას საწყობო აქვს:

1. საქ. ს. ს. რ. კონსტიტუცია საუკეთესო ქალოდზე, ქართულ ენაზე . . . . . 40 კ.	14. საქ. ს. ს. რ. სასამართლოს წყობილების დებულება, ქართულ ენაზე . . . . . 25 კ.
2. საქ. ს. ს. რ. კონსტიტუცია საუკეთესო ქალოდზე, რუსულ ენაზე . . . . . 40 კ.	15. საქ. ს. ს. რ. სისხლის სამ. საპრ. კოდ. 1927 წ. გამოცემა . . . . . 70 კ.
3. საქ. ს. ს. რ. მუშ. და გლეხ. მთავრობის კანონთა და განკარგულებათა კრებული 1923 წ. ქართულ ენაზე, კომპლექტი . 1 მ. 20 კ.	16. იგივე რუსულ ენაზე . . . . . 70 კ.
4. საქ. ს. ს. რ. მუშ. და გლეხ. მთავრობის კანონთა და განკ. კრებ. 1924 წ. ქართულ და რუსულ ენაზე . . . . . 2 მ. —	17. საქართველოს ს. ს. რ. კონსტიტუცია (ბროშურად) გაყიდულია.
5. საქ. ს. ს. რ. მუშ. და გლეხ. მთ. კან. და განკარგულებათა კრებული 1925 წ. ქართულ და რუსულ ენაზე . . . . . 1 მ. 50 კ.	18. „ტყის წესების დარღვევა—წანახედი“ სახელმძღვანელო თემადამასკომებისათვის (გაყიდულია).
6. საქ. ს. ს. რ. მუშ. და გლეხ. მთ. კან. და განკარგულებათა კრებული 1926 წ. ქართულ და რუსულ ენაზე . . . . . 3 მ. 10 კ.	19. ბროშურა „კომლის გაყრა“—მ. ქორჯაშვილი . . . . . 20 კ.
7. საქ. ს. ს. რ. მუშ. და გლეხ. მთ. კან. და განკარგულებათა კრებული 1927 წ. ქარ. ენაზე . . . . . 3 მ. —	20. „საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პლენუმის ახსნა განმარტებანი მიწის კოდექსის ზოგიერთი მუხლებისა“—(გაყიდულია).
8. საქ. ს. ს. რ. მუშ. და გლეხ. მთ. კან. და განკარგულებათა კრებული 1927 წ. რუს. ენაზე . . . . . 3 მ. —	21. „იუსტსახკომის მომქმედი 1925 წ. ინსტრუქციებისა და ცირკულიარების კრებული“ . . . . . 1 მ. —
9. საქ. ს. ს. რ. სისხლის სამართლის კოდექსი. (გაყიდულია).	22. ბროშურა „მიწის შრომითი იჯარა“—ა. ალხოვი . . . . . 15 კ.
10. სამოქალაქო პროცესი. სახელმძღვან. ს. ჯაფარიძისა.—ქართულ ენაზე . . 1 მ. 65 კ.	23. „მსჯავრდადებულთა ცნობარი“ 1924 და 25 წ.წ. . . . . 3 მ. —
11. საქ. ს. ს. რ. სამოქალაქო კოდექსი, ქართულ ენაზე 1927 წ. გამოცემა . . . . . 75 კ.	24. „იუსტსახკომის მომქმედი—1926 წ. ინსტრუქციებისა და ცირკულიარების კრებული“ (იბეჭდება).
12. იგივე რუსულ ენაზე . . . . . 75 კ.	25. „საქართველოს ს. ს. რ. შრომა დასწორების კოდექსი“ . . . . . 50 კ.
13. საქ. ს. ს. რ. სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი ქართულ ენაზე . . . . . 45 კ.	26. „კომლის და მის წევრთა უფლება მოვალეობანი —კ. მიქელაძე. (პოპულიარული წიგნაკი)—იბეჭდება.
	27. „სახალხო მსაჯულის უფლება—მოვალეობანი სასამართლოში“ (იბეჭდება).

ასლო მომავალში გამოვა საქ. ს. ს. რ. საოჯახო და სისხლის სამართლის კოდექსები კომპლექტად ქართულ ისე რუსულ ენაზე.

ამის გარდა გამომცემლობას შეუძლიან მიაწოდოს მსურველთ რ. ს. ფ. ს. რ. და უკრ. რესპ. იურიდიული ლიტერატურის ყველა ახალი გამოცემა.

ყველა მოთხოვნას კანონთა კრებულის, კოდექსების და იურიდიული ლიტერატურის გაგზავნის შესახებ გამომცემლობა ასრულებს დაუყოვნებლივ ფოსტით ფულის მიღების უმაღლეს ან და ფასდადებით გაგზავნის შესახებ მოთხოვნის მიღებისთანავე.

შეკვეთით უნდა მიმართონ: ტფილისი, ტრიბუნალის ქ. № 32, იუსტ. სახ. კომის. გამომცემლობას. ტელეფონი—13—68.